

DEKORERTE HUSHOLDSGJENSTANDER

**En arkeologisk analyse av dekorert tremateriale fra
utgravingene på Bryggen i Bergen**

Cicilie Husebø Nilsen

Masteroppgave i Arkeologi

Institutt for arkeologi, historie, kultur- og religionsvitenskap

Universitetet i Bergen

Høsten 2011

Forord

Det er ikke alltid like lett å velge tema for en masteroppgave, men for meg falt valget til slutt på dekorerte husholdsgjenstander av tre. Det var et tema jeg synes virket spennende, og det var noe jeg ville vite mer om! Arbeidet med denne oppgaven har foregått ved Bryggens Museum i Bergen, og har vært en opplevelse jeg sent kommer til å glemme.

Den viktigste støttespilleren gjennom arbeidet med denne oppgaven er uten tvil min veileder, Ingvild Øye, som har holdt ut med meg gjennom tykt og tynt. Tusen takk for din tålmodighet, dine gode råd, grundige veiledning, og ikke minst, for at du alltid har vært der når det trengs.

Jeg vil også takke Gitte Hansen, for hjelp og veiledning i forhold til magasinet og bruk av databasen, og Sigrid Samset Mygland, for god hjelp når det kom til dateringsarbeidet.

Takk til mine medstudenter, både på og utenfor lesesal, for å ha gjort de lange dagene lettere, og til skrivegruppen, som har vært der når det trengs.

Til slutt vil jeg takke mine nærmeste, gode venner og familie, for all deres støtte, oppmuntring og hjelp gjennom årene på universitetet.

Cicilie Husebø Nilsen

November 2011

Forsidefoto: Cicilie Husebø Nilsen

Innholdsfortegnelse

1. Innledning.....	1
1.1 Emne og mål.....	1
1.2 Avgrensning og begrepsavklaringer	1
1.3 Problemstillinger	3
1.4 Oppgavens struktur	5
2. Forskningshistorisk bakgrunn	6
2.1 Undersøkelser fra Oslo og Trondheim	6
2.1.1 Dekorert tremateriale fra Gamlebyen i Oslo	6
2.1.2 Dekorert tremateriale fra Folkebibliotekstomten i Trondheim	8
2.2 Funnmaterialet fra Brygge-utgravingen	9
2.3 Andre undersøkelser av dekor og husholdsgjenstander	11
3. Teoretiske perspektiver og metodiske tilnærminger.....	13
3.1 Teoretiske perspektiver.....	13
3.2 Metodiske tilnærminger	17
3.2.1 Identifisering	17
3.2.2 Klassifisering.....	19
3.2.3 Datering	19
3.2.4 Romlig analyse	20
3.2.5 Representativitet.....	20
4. Identifikasjon og klassifikasjon.....	22
4.1 Magasin og nummerering.....	22
4.2 Identifikasjon og klassifikasjon.....	22
4.2.1 Skje.....	23
4.2.2 Lokk	28
4.2.3 Fat, skål/bolle og kar	35
4.3 Samlet vurdering av det dekorerte gjenstandsmaterialet.....	48
5. Datering og romlig distribusjon	49
5.1 Datering	49
5.1.1 Skjeene	51
5.1.2 Lokkene	51
5.1.3 Fat, skåler/boller og kar.....	54
5.1.4 Samlet vurdering av daterte dekorerte husholdgjenstander	64
5.2 Romlig distribusjon	66
5.2.1 Periode 2 (ca.1120-1170/71)	69
5.2.2 Periode 3 (1170/71-1198).....	69
5.2.3 Periode 4 (1198-1248).....	69
5.2.4 Periode 5 (1248-1332).....	70
5.2.5 Periode 6 (1332-1413).....	71
5.2.6 Periode 7 (1413-1476).....	71
5.2.7 Periode 8 (1476-1702).....	72
5.2.8 Samlet vurdering av den romlige spredningen av dekorerte husholdgjenstander .	72

6. Bruk og kontekst	74
6.1 Bruksmiljøet	74
6.2 Brudd versus kontinuitet?.....	75
6.3 Materialet fra Bryggen sett i forhold til andre byer	77
6.4 Stil - en form for materiell kommunikasjon?	78
6.5 Sosial distingvering?	79
7. Avslutning.....	81
Summary	84
Figurliste.....	86
Diagramliste	87
Litteraturliste	88
APPENDIKS	I

1. Innledning

1.1 Emne og mål

Den 4 juli 1955 brenner det på Bryggen i Bergen. Da ilden har lagt seg er over 5000 kvadratmeter totalt avsvidd, og ytterligere 2000 kvadratmeter skadet av dens herjinger. I området hadde det lagt syv opptil 120 meter lange husrekker, blant dem Gullskogården, Søstergården, Engelgården og Bugården. Etter brannen blir en av de største, og lengste, utgravingene i landet satt i gang. I løpet av 13 år avdekker man en flate på ca. 5700 kvadratmeter, og det blir tatt ut over 20 000 kubikkmeter masse. Man graver ned til ca åtte meter under overflaten, og seks meter under havets overflate. Flere hundre tusen gjenstander av blant annet keramikk, tre, bein, tekstiler og lær blir hentet ut under utgravingene (Herteig 1969: 8ff, 2005: 12ff). Det er en utvalgt del av trematerialet fra denne utgravingen på Bryggen som vil stå i sentrum for denne masteroppgaven, der jeg vil se nærmere på middelalderdekor på husholdsgjenstander av tre.

Under utgravingen av middelalderbyens bygrunner er det fremkommet et stort funnmateriale av ulike gjenstandskategorier – gjenstander som har vært i bruk i dagliglivet i byene. De dype og ofte fuktige kulturlagene fra bykontekster har konserverv mye organisk materiale og etterlatt et rikt gjenstandsmateriale som avspeiler befolkningens dagligliv.

I oppgaven vil jeg ta for meg en bestemt gruppe gjenstander av tre knyttet til husholdet, og undersøke i hvilken grad disse ble utstyrt med dekor. Jeg vil undersøke hvilke dekortyper som var i bruk, om det er mulig å identifisere ulike stilarter, og om disse endret seg over tid. Det jeg ønsker å oppnå er å se nærmere på en materialgruppe som det er arbeidet relativt lite med, og ta for meg funn som er gjort på Bryggen i Bergen under de store Brygge-utgravningene fra 1955 til 1968. Et mål for oppgaven er å kaste lys over dagliglivets gjenstander og materielle kultur ved å undersøke utformingen av dem, der dekor gjerne kan tolkes som et overskuddsfenomen, ikke nødvendig i forhold til produksjon, men heller et resultat av individers valg og muligheter.

1.2 Avgrensning og begrepsavklaringer

Med tanke på det enorme trematerialet som ble hentet ut under utgravningene, har det vært nødvendig å avgrense gjenstandsmaterialet som vil stå i fokus i denne oppgaven.

Spillmateriale og leker er to gjenstandsgrupper det i senere år er blitt skrevet master- og

hovedfagsoppgaver om, og som begge inneholder noe dekorert materiale. I denne oppgaven har jeg valgt å fokusere på de dekorerte husholdsgjenstandene som ble funnet under utgravingene på Bryggen, og se nærmere på dekoren man kan finne på dem. Tidligere arbeid med leker og spill faller da utenfor mine problemstillinger, og vil derfor ikke bli diskutert nærmere. Det er funnet en del tregjenstander med innrissede runer, men ettersom det ikke er funnet regulær dekor på disse gjenstandene, og runer heller ikke er funnet på noen av de ellers dekorerte husholdsgjenstandene, har jeg valgt å ikke se nærmere på dem. Bumerker, som en form for eiermerker, som man kan finne på undersiden av gjenstander som skåler, bollet, fat og kar, har jeg valgt å ikke anse som dekor. Jeg har imidlertid sett på bumerker i forhold til gjenstander som ellers er dekorert. Så selv om jeg ikke anser bumerker som en egen form for dekor, vil jeg kort komme kort inn på dem i gjenstandsanalysen, i kapittel 4.

Husholdsgjenstander har jeg i denne oppgaven avgrenset til fat, skåler, boller, skjeer, lokk og kar av tre. Dette var ting man kan tenke seg inngikk i byhusholdet og noe som var i daglig bruk i middelalderen. Det var gjenstander som inngikk i brukssammenhenger; de var ikke til utstilling eller ble brukt i lek, men som ble brukt til bestemte formål til oppbevaring mat og matemner og lignende i hverdagen. Jeg vil da se på de som skilte seg ut ved å bli tilført elementer som gikk ut over det funksjonelle – og fikk former for dekor og ornering som ga dem særmerker.

Siden jeg omhandler dekorerte tregjenstander krever begreper som dekor, dekortype og stil en nærmere presisering. Det samme gjør det vide begrepet husholdsgjenstand. Dette har jeg avgrenset til ulike type beholdere for servering eller oppbevaring av mat eller matemner, eller andre mindre produkter som skulle oppbevares: fat, skål, bolle, kar og der noen hadde lokk og spisesredskaper i tre, særlig da skjeer. Det kan dreie seg om forskjellige former for dekor, risset eller skåret med kniv, eller plastisk utformet, eller som relieffmønstre som resultat av dreining. Måten dette er utformet på kan resultere i ulike former for stil. Felles for de dekorerte gjenstandene er at dette er noe som er intensjonelt tilført gjenstandene for å gjøre dem mer særmerket og uten at det har funksjonell betydning – det ga dem en form for stil.

Begrepet stil tillegges ofte ulike meninger. Oppfatninger av hva stil betyr, er ofte basert på hvor en føler tilhørighet i samfunnet. Fra et kunstnerisk synspunkt vil ordet stil ofte være synonymt med stilarter, som for eksempel en abstrakt eller naturalistisk stil. I forhold til mine problemstillinger bruker jeg begrepet stil om de ulike dekortyper jeg finner på det undersøkte

materialet. En stilart er da en spesiell form for dekor, som kan skilles fra andre dekortyper, ved måten den var utført på og det visuelle inntrykket den formidlet.

Gjenstander av tre fra Brygge-utgravingene er svært omfattende på grunn av de gunstige bevaringsforholdene her. I tillegg er det også i stor grad defekt og fragmentert. Det er i stor grad ødelagte gjenstander som er blitt kastet og gjenfunnet i de store avfallsmassene som havnet i området med utbyggingen og utfyllingen av havneområdet ved Vågen. I denne oppgaven vil jeg derfor avgrense meg til gjenstander som lar seg gjenkjenne og identifisere i forhold til funksjon, selv om også disse i stor grad er defekte og i liten grad opptrer som hele gjenstander. I tillegg har jeg altså valgt å se på gjenstander som skiller seg ut ved at de er blitt utstyrt med ulike former for dekor – om enn ofte svært enkle former. Foruten å identifisere de ulike husholdsgjenstandene vil jeg også se på hvilke type for dekor som var i bruk, og se dette i et tidsperspektiv for å se om det skjedde endringer på dette området på Bryggen utover i middelalderen. Tidsavgrensningen vil være fra ca. 1120/30 som representerer de eldste kulturlag med funn på Bryggen, frem til middelalderens slutt på begynnelsen av 1500-tallet, fra de eldste til de yngste funnlagene.

Denne forholdsvis vide tidsavgrensningen, på om lag 400 år, vil gjøre at jeg vil kunne ta for meg utviklingen i dekor i forhold til utviklingen av Bergen som by, og Bryggen som handelssentrum i byen, der Bryggen ble sete for Det tyske kontor fra ca. 1360. Det vil derfor være særlig interessant å se om det skjedde noen endringer på dette feltet som følge av det. Ved også å se på materialet som dekker hele middelalderen vil jeg kunne se om det er skjedd noen markante endringer i løpet av denne mer enn fire hundre årige perioden eller om det er snakk om brudd, kontinuitet, eller en mer gradvis endring av stilutforming?

1.3 Problemstillinger

I denne masteroppgaven vil jeg ta for meg en rekke problemstillinger sentrert rundt dette utvalgte materialet. Jeg vil se nærmere på om det kan si noe om sosiale forandringer etter hvert som samfunnet endret karakter utover i middelalderen, for eksempel ved etableringen av Det hanseatiske kontor rundt år 1360. En undersøkelse av hvor gjenstandene er funnet, viser i stor grad hvor de endte da de var gått ut av bruk. Jeg lurer også på om det vil være mulig å si noe om hvor det opprinnelig ble brukt på Bryggen og hvor de kom fra. Er det snakk om importvarer, eller er det tenkelig av det er snakk om lokal produksjon? Et annet spørsmål jeg vil se på er om det er forskjell i bruken av dekor over tid, og spredningen av gjenstandstyper.

Videre vil jeg se mer spesifikt på dekoren. Det danner basis i denne masteroppgaven, for det er dekor på tregjenstander det dreier seg om. Hvilke typer dekor ble brukt? Var den forskjellig for ulike gjenstander? Hvilke deler på gjenstandene ble dekorert? Hvorfor de dekorert? Var det uttrykk for sosial distingvering? Jeg vil kort og godt se på de ulike formene for dekor jeg finner på materialet, og se på hva den representerer og kan ha hatt av betydning. Ved å gjøre dette vil jeg se om det er mulig å finne tydelige skiller i dekorbruk fra de eldste til de yngste lag. Jeg vil også se på hvilke gjenstander som ble mest dekorert, og hvilken form for dekor som var mest vanlig. Ved å se på alt dette håper jeg at det er mulig å svare på om det er tilfeldig hva som ble dekorert, eller om det er en tanke bak det er mulig å tolke i dag. Jeg håper også at jeg kan se om dekor er resultat av tradisjon eller individuelle valg, og om stil og teknikk kan si noe om hvem som stod bak dekoren.

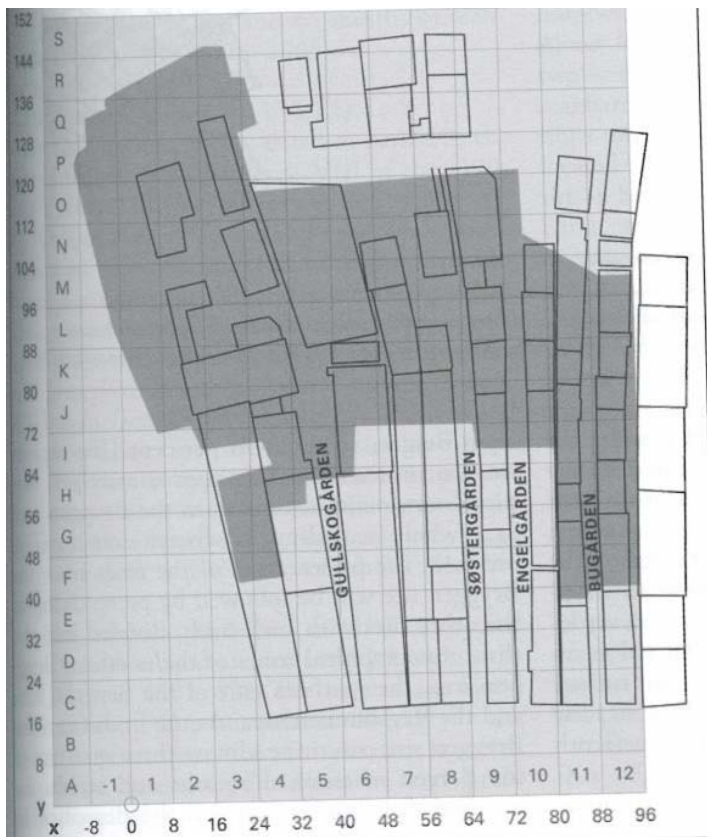

Fig.1.1: Utgravingsområdet med de utgravde bygårdene inntegnet, Bryggen i Bergen. (etter Øye 2005): I UBAS 2005.

Er det klare skiller eller overganger i stilen – kontinuitet eller brudd? Skjer det for eksempel overgang fra en dekortype til en annen uten klare likehetstrekk som kan vitne om en gradvis overgang og utvikling? En viktig problemstilling er også å forklare eventuelle endringer som

avdekkes. Hvis det finnes klare skiller, er det mulig å finne en forklaring på hvorfor? Eller hvis der ikke er klare overganger, kan det forklares? Dette er sentrale spørsmål jeg håper denne oppgaven kan kaste lys over.

1.4 Oppgavens struktur

I de påfølgende kapitlene har jeg valgt å legge frem oppgaven slik: I neste kapittel vil jeg ta for meg forskningshistorisk bakgrunn, og så vil jeg se nærmere på teoretiske og metodiske tilnærminger jeg anvender i kapittel 3. I kapittel 4 vil jeg ta for meg selve gjenstandsmaterialet med hensyn til identifikasjon og klassifikasjon. I kapittel 5 vil jeg se på romlig distribusjon og datering av de dekorerte husholdsgjenstandene. Kapittel 6 vil inneholde diskusjon basert på informasjon som er kommet frem i de foregående kapitlene, og i kapittel 7 vil jeg avslutte, oppsummere og konkludere.

2. Forskningshistorisk bakgrunn

Som alt nevnt er det hittil ikke foretatt studier av det dekorerte trematerialet fra Bryggeutgravningene, selv om flere har berørt tematikken, men da med andre problemstillinger og tilnærminger. I dette kapitlet skal jeg ta for meg undersøkelser som kan være relevante som bakgrunn for min egen undersøkelse. Dekorerte husholdsgjenstander er også funnet under andre middelalderutgravninger; de største i Oslo og Trondheim, to andre sentrale middelalderbyer i Norge. Noe av dette materialet er blitt publisert og det er derfor interessant å vurdere dem i forhold til min egen studie. I tillegg til slike konkrete studier er det også andre studier som indirekte har relevans ut fra deres perspektiver knyttet til noen av mine egne tilnærminger, slike som materiell kultur og stil som et kommuniserende medium. Denne oversikten gjør ikke krav på å være heldekkende. Jeg har særlig trukket fram arbeider som har hatt betydning for min egen studie.

2.1 Undersøkelser fra Oslo og Trondheim

Selv om det ikke foreligger undersøkelser som omhandler dekorerte husholdsgjenstander spesielt, er tilsvarende materiale omtalt i flere andre utgivelser. Det mest omfattende arbeidet er en hovedoppgave i kunsthistorie, skrevet av Aase Folkvord (2007) der hun undersøker dekorert tremateriale fra Folkebibliotekstomten i Trondheim. Denne omhandler alle de dekorerte tresakene der, blant annet husholdsmaterialet, men uten at hun fokuserer spesielt på dette. Videre har kunsthistorikeren Signe Horn Fuglesang dokumentert og analysert ornamentikk og dekor på tremateriale fra utgravningene i Gamlebyen i Oslo, men uten å ha fokusert direkte på husholdsmaterialet (1991). Hun har imidlertid gått nærmere inn på dekor på skjeene som er funnet. Birthe Webers undersøkelse av husholdsmateriale i tre fra Gamlebyen i Oslo har også relevans i min sammenheng (Weber 1990). Utover disse undersøkelsene foreligger det ingen konkrete studier av dekor på norsk husholdsmateriale, meg bekjent.

2.1.1 Dekorert tremateriale fra Gamlebyen i Oslo

Utgravningene i Gamlebyen i Oslo fant sted på 1970-tallet. I sin introduksjon til publikasjonen fra utgravningene som har relevans i denne sammenheng, *De arkeologiske utgravninger i Gamlebyen, Oslo – Bind 7*, skriver Erik Schia at middelalderlagene ”inneholdt forholdsvis mange funn fra det vanlige hverdagslivet” (Schia 1990:5). Tregjenstandene fra utgravningene er blitt gjennomgått i kapittel B i dette bindet - Tresaker, som er behandlet av Birthe Weber.

Her gjennomgår og katalogiserer hun alt trematerialet fra utgravingene i Oslo på en systematisk og organisert måte. Av de funnkategorier som er relevante for min egen undersøkelse, er det skjeer, lokk, skåler og boller og fat. Skjeene har Signe Horn Fuglesang videre gått nærmere inn på i bind 8 av samme bokserie.

Birthe Weber har her identifisert gjenstandene og klassifisert dem etter funksjon på bakgrunn av utvalgte overordnede funksjonsgrupper, hvor hun så går nærmere inn på de ulike gjenstandstypene som inngår i de respektive gruppene. Hun tar også med informasjon om hvordan gjenstandene er produsert og hvordan de ble brukt. Her går hun gjennom ulike teknikker som var i bruk, sett i forhold til funnene som er gjort, som laggete kar, tønner, skåler og boller med videre. Dette blir videre sett i forhold til funnforekomster av ulike redskaper og verktøy som ble funnet under utgravingene. Denne fremstillingsmåten er gjennomgående for alle funnkategoriene, og blir også satt inn i kontekst i forhold til hvordan det ble produsert, hva det ble brukt til, og hvordan. Hun gir i det hele en grundig og detaljert gjennomgang av funnmaterialet, og på en oversiktlig og utfyllende måte. Samlet gir denne fremstillingen en god oversikt over funnmaterialet fra Oslo, samtidig som den gir god informasjon knyttet til funnene. Arbeidet til Weber er derfor et nyttig referansemateriale i forhold til mitt prosjekt og som jeg vil kunne benytte meg av når jeg skal vurdere mitt eget materiale I min egen studie er imidlertid målsettingen mer enn bare å gi en ren presentasjon av materialet.

Signe Horn Fuglesangs studie av ornamentikken på det dekorerte materialet fra utgravingene i Oslo er publisert i bind 8, del 2 i bokserien, *De arkeologiske utgravinger i Gamlebyen, Oslo* som også omhandler dagliglivets gjenstander. Her behandler hun ornamentikken i kapittel H, og hun går nærmere inn på skjeene i kapittel I (Fuglesang 1991).

I kapittelet om ornamentikk har hun valgt å klassifisere de dekorerte gjenstandene på bakgrunn av deres funksjon for seg, og dernes ut fra dekortype. Her foretar hun en detaljert gjennomgang av de ulike funksjonsgruppene, og hvordan de ulike gjenstandene er dekorert. Når det gjelder de ulike dekortypene, er de inndelt etter overordnede dekortyper, som geometrisk, plantedekor, dyredekor og så videre. Hver av disse dekortypene har hun også delt inn i mer spesifikke undergrupper som går inn på de enkelte dekorelementene som er representert i trematerialet. Presentasjonen er detaljert, ikke bare i forhold til hvordan dekoren fremtrer, men også i forhold til hvilke gjenstander den er plassert på, og hvor på gjenstanden.

Når det gjelder ornamentikken har hun to tilnærminger til materialet, i forhold til gjenstandens funksjon, og til dens dekor.

I forhold til min egen undersøkelse er nok hennes opplegg mer detaljstyrt enn min egen analyse, ettersom hun har et langt mindre materiale, bare 65 funn, mens jeg har 443. Jeg vil likevel til en viss grad benytte meg av hennes fremgangsmåter, men da tilpasset mitt eget funnmateriale og mine egne problemstillinger.

I sin særstudie av skjeene som ble funnet under utgravingene i Gamlebyen i Oslo, har hun ordnet på bakgrunn av skjeenes materiale, typer, funksjon og ornamentikk. Dette materialet er relativt lite og omfatter bare 24 skjefragmenter, hvorav ti er dekorert. Her ser hun på hvilke deler av skjeene som er dekorert og hvilke former for dekor det dreier seg om.

Metodene hun bruker tilsvarer i stor grad det jeg selv tenker å benytte i min egen undersøkelse. Jeg vil nok ha noe mer fokus på selve dekoren. Ettersom flere av mine funksjonsgrupper inneholder langt flere gjenstander enn hennes studie, vil jeg ikke kunne gå like langt inn i detaljer om hver enkelt gjenstand som hennes arbeid. Studien er imidlertid et viktig referansemateriale for min oppgave.

2.1.2 Dekorert tremateriale fra Folkebibliotekstomten i Trondheim

Utgravingene på Folkebibliotekstomten i Trondheim foregikk fra 1973 til 1985. I løpet av denne perioden ble et 3 200 kvadratmeter stort område undersøkt. I likhet med Oslo og Bergen var det også her gode bevaringsmuligheter for tre. I sin hovedfagsoppgave i kunsthistorie fra 2007, *Dekorerte tresaker fra Folkebibliotekstomta i Trondheim – Beskrivelse, analyse og vurdering*, ser Aase Folkvord på alt det dekorerte tremateriale fra Folkebibliotekstomten, blant annet husholdsmaterialet. Hun nevner at de dekorerte tresakene ser ut til å være hovedsakelig bruksting, og at flere av dem kan omtales som husflidsgjenstander. Folkvord har lagt vekt på å identifisere gjenstandene og deres dekor, for så å gi et overblikk over de ulike dekortypene og stilartene som var i bruk. Identifiseringen er gjort i funksjonsgrupper, da i mer overordnede grupper enn de jeg har valgt. Eksempler på funksjonsgrupper hun bruker, er matstell, tekstiltilvirkning, handel, tidtrøyte og så videre. Når det gjelder matstell har hun lagt spesielt fokus på skjeene, da nok fordi det i funnmaterialet var en større mengde dekorerte skjeer, noe som skiller seg fra andre undersøkelser, som for eksempel fra Gamlebyen i Oslo (Folkvord 2007).

Folkvord har også sett på fremstilling, treskurd, materialer og redskaper, men uten å gå særlig inn på dette. Hovedvekten i hennes arbeid ligger på gjennomgangen av de ulike motivtypene som er representert i materialet. Motivtypene er mye av de samme som er funnet i Oslo, i hvert fall de overordnede kategoriene, som geometrisk, plante-, bånd-, dyredekor og så videre. Folkvord har gått inn på de ulike motivformene på et detaljert nivå. Også hennes analyse av stilarter er detaljert, ut fra hennes kunsthistoriske tilnærming. Disse blir også forsøkt datert.

Folkvord har altså delvis behandlet samme type materiale som meg, dekorerte tresaker. Slik sett er det store likheter mellom våre oppgaver. Jeg har imidlertid valgt en mindre og utvalgt gruppe tremateriale, knyttet til husholdsgjenstander og jeg har også valgt å se på materialet ut fra andre perspektiver enn Folkvord. I forhold til min egen oppgave dreier det seg lite om de store kunsthistoriske stilartene, ettersom dekoren i Brygge-materialet jevnt over er enklere enn materialet fra Trondheim. Den delen av hennes oppgave som behandler husholdsgjenstander som er av relevans til min undersøkelse, vil jeg trekke inn som referansemateriale.

2.2 Funnmaterialet fra Brygge-utgravingen

I de senere år har mye av funnmaterialet - da også trefunnene - fra Brygge-utgravingene vært fokus for blant annet hovedfags- og masteroppgaver, og også doktorgradsavhandlinger, og flere av disse er blitt publisert i bokserien *The Bryggen Papers*. Men den første samlede publikasjonen som omhandlet utgravingen var Asbjørn Herteig populærvitenskapelige utgivelse *Kongers havn og handels sete* fra 1969. I boken - som var ment for allmenheten - gir han den første oversikten over utgravingene og resultatene derfra. Han går blant annet inn på det enorme funnmaterialet, som inkluderte funn av stein, bein, lær, tekstiler, keramikk og tre. De gunstige forholdene i fyllmassene på Bryggen har gjort at det ikke bare er objekter i stein og glass som har overlevd, men også organisk materiale som for eksempel tre og tekstiler (Herteig 1969).

Ingen av de mer forskningsbaserte arbeidene som er utført så langt fra Brygge-utgravingene, går spesifikt inn på dekor som eget tema, men flere av arbeidene berører det som et av elementene som blir studert. Jeg vil nå i korte trekk nevne noen av disse. Av studier som berører dekor som et aspekt ved materialet som studeres kan man for eksempel Ingvild Øyes studie av tekstilredskaper fra Brygge-utgravingene (Øye 1988), og i Gitte Hansens

behandling av gjenstander i hennes studie av Bergens tidlige utvikling fra oppkomsten til ca. 1170 (Hansen 2005). For Øyes studie er det tenkelig at særlig gjenstander som nåler og spinnehjul med dekor som vil kunne trekkes inn i min egen undersøkelse, men ettersom det her dreier seg om et materiale som til dels skiller seg sterkt fra mitt eget i funksjon, har jeg valgt å ikke trekke dette inn. Hansen berører temaet dekor, men likevel i liten grad knyttet til gjenstander av tre, og ikke på en slik måte at det har relevans for min egen undersøkelse.

Av hovedoppgaver eller masteroppgaver som omhandler trematerialet fra Bryggen, kan også nevnes Guro Koksvik Lunds masteroppgave i arkeologi fra 2010, *Spill i middelalderens bysamfunn. En arkeologisk analyse av spillmateriale fra Bergen*. Her går hun inn på spillmaterialet fra Bryggen, som også innehold enkelte spillgjenstander – som spillbrikker – med dekor som ikke hadde direkte sammenheng med gjenstandens funksjon (Lund 2010). Ettersom dette materialet ikke direkte berører mitt eget materiale, og det ikke er noe hun har valgt å se nærmere på i sin undersøkelse, er det ut fra mine problemstillinger av relativt liten relevans i forhold til min egen undersøkelse.

Sigrid Samset Myglands hovedoppgave i arkeologi fra 2003, publisert på engelsk i 2007, *Barn i byen : en arkeologisk analyse av gjenstandsmateriale knyttet til barn i Bergen, fra ca. 1100 til 1700*, går inn på blant annet leker av tre fra utgravingene på Bryggen. Selv om dekor er funnet på gjenstander omhandlet av denne hovedoppgaven, har det ikke vært en del av hennes hovedproblemstillinger. Det har heller lagt ved identifasjon, klassifikasjon og funksjon til gjenstander knyttet til barn i middelalderen. Det er her da ikke snakk om gjenstander som faller inn under mitt eget perspektiv og mine egne problemstillinger, og på bakgrunn av dette har jeg valgt å ikke se nærmere på dette.

Man har over 600 runefunn fra Brygge-utgravingene, og i de fleste tilfeller dreier det seg om kortere innskripsjoner på tre. Runer er brukt i ulike utforminger, bl.a. i form av kvistruner, og på ulike typer gjenstander, hvorav noen også er dekorerte (Liestøl 1964). I forhold til min egen undersøkelse er derimot runer ikke representert. I noen få tilfeller kan runer ha vært brukt som en del av bumerker, eller eiermerker, da gjerne plassert på undersiden av skåler, boller og fat, men da jeg ikke ser på disse som dekor i seg selv, har jeg ikke gått nærmere inn på eventuelle runefunn i denne undersøkelsen.

2.3 Andre undersøkelser av dekor og husholdsgjenstander

Av andre kilder til informasjon om funn av husholdsgjenstander er blant annet Sigurd Griegs *Middelalderske Byfund fra Bergen og Oslo* fra 1933, og Per Gjærderes *Norske drikkekar av tre* fra 1974. Jeg vil nå kort ta for meg noen andre kilder til informasjon om dekor og husholdsgjenstander fra inn-og utland.

Sigurd Griegs bok kom ut allerede i 1933, og inneholder en detaljert oversikt over middelalderske funn fra Oslo og Bergen opp til det tidspunkt. Hans bok er klassifisert på bakgrunn av overordnet funksjon, og har med kategorier som husene, husenes utstyr, kjøkkentøi, våpen og personlig utstyr. Boken omtaler alle byfunn som er gjort frem til da, men samtidig er den ikke en katalog, og inneholder også tilleggsinformasjon om de forskjellige funnene, kontekster og trekk fra andre Skandinaviske byer og funn (Grieg 1933). Ettersom den ble skrevet før utgravningene på Bryggen fant sted vil jeg ikke bruke dens informasjon direkte i min oppgave, men dens typologiske fremstilling vil nok være til inspirasjon for min egen undersøkelse. Griegs fokus lå heller ikke på dekor, så våre perspektiver er ganske så forskjellig.

Per Gjærderes avhandling *Norske drikkekar av tre*, utgitt i 1974, ser nærmere på forskjellige typer av drikkekar av tre i et langt tidsperspektiv og ut fra en etnologisk, til dels kunsthistorisk tilnærming. Gjærder har gått detaljert inn på de ulike formene for drikkekar man har funn av i Norge, som for eksempel begre, skåler og boller, ølender og ølhøner og så videre. Hans avhandling bygger i særlig grad på materiale fra nyere tid og museumssamlinger. Den inneholder mange bilder og illustrasjoner, noe som gjør det lettere å ha oversikt over ulikhetene på de forskjellige typene drikkekar (Gjærder 1974). I sin helhet er ikke denne avhandlingen av så veldig stor relevans for meg, da mest fordi det er svært lite identifiserbare drikkekar i mitt fragmenterte arkeologiske materiale. Mesteparten av hva som er klassifisert som kar, og som tenkelig kan være fragmenter av blant annet ulike drikkekar, er ikke dekorert på langt nært like mye som mye av materialet han viser til. Og med unntak av en gjenstand er ikke noe av mitt materiale mulig og med sikkerhet klassifisere som drikkekar. Gjærderes gjennomgang er langt mer detaljert enn hva jeg har anledning innen rammen av et masterprosjekt, men så er også hans materiale ofte dekorert på mye mer utsmykket måte enn mitt eget. Jeg vil til dels komme tilbake til Gjærderes materiale i kapittel fire, da det er delvis relevant for en av mine gjenstander.

James T. Lang har utgitt en bok om dekorert trematerialet fra vikingtiden, funnet under utgravinger i Dublin i perioden 1962-1981. Utgivelsen, *Viking-Age Decorated Wood: A study of its ornament and style*, går nærmere inn på blant annet de ulike stilartene som var representert i funnmaterialet (Lang 1988). Av stilarter som ble nevnt var blant annet både Ringerike- og Urnes-stil, men etter gjennomgang av mitt eget materiale er ingen av disse relevante i forhold til denne undersøkelsen. Dette fordi funnene Lang ser på inneholder i langt større grad ornamenterte og forseggjorte stilarter, mens mitt materiale heller består av enklere former for dekor.

Dette gjelder også for undersøkelser utført av kunsthistorikeren Signe Horn Fuglesang. Hun har studert ulike kunstneriske uttrykk, dekor og stil fra vikingtid og middelalder i artikler og bøker (bl.a. Fuglesang 1980), og har som nevnt tidligere også sett på materialet fra Oslo. Men hennes andre verker, som for eksempel utgivelsen om Ringerike-stilen fra 1980, omhandler former for dekor som i likhet med Langs undersøkelser fra Dublin er langt mer forseggjorte enn hva jeg har med å gjøre i materialet fra Bergen som inngår i denne undersøkelsen.

I det neste kapitlet vil jeg gjøre nærmere rede for mine egne perspektiver og metodiske opplegg for undersøkelsen.

3. Teoretiske perspektiver og metodiske tilnærminger

I dette kapittelet vil jeg gjøre rede for de teoretiske perspektivene og de metodiske tilnærmingene som jeg vil benytte i denne undersøkelsen. I forbindelse med analysen av dekorerte husholdsgjenstander finner jeg det særlig relevant å trekke vekslers på teoretiske perspektiver knyttet til stil, sosial identitet og distingvering, siden dette kan bidra til å forstå hvorfor selv enkle bruksting ble utstyrt med ulike former for dekor. Når det gjelder metodiske tilnærminger for å belyse mine problemstillinger er disse særlig knyttet til hvordan funnene kan identifiseres, klassifiseres, og dateres. Metodiske spørsmål forbundet med romlig analyse og representativitet er også viktig for undersøkelsen.

3.1 Teoretiske perspektiver

Når man ser på materialet som ligger til grunn for denne undersøkelsen, er selve funksjonen til gjenstanden viktig. Den kan være åpenbar, i hvert fall i de tilfeller hvor gjenstanden eller deler av den er så komplett at identifiseringen er enkel. I tillegg til funksjonene til materialet jeg undersøker, er det selve dekoren det er utstyrt med, som jeg har rettet fokus mot her.

Undersøkelsen vil se nærmere på ikke bare hvilke type dekor man finner på materialet, men hvilke sammenhenger og kontekster gjenstanden inngår i, og hvilken betydning dette har for valg av dekor. Ulike former for dekor har trolig hatt en form for symbolverdi, kan hende spesielt når det gjelder sosial distingvering. Det betyr at den inngår i en slags materiell kommunikasjon, hvor den materielle kulturen ble brukt som redskap til å signalisere eller bekrefte sosial identitet, der dekor kan ha hatt spesiell betydning. Da kan man tenke seg at den materielle kulturen representerer noe, og ikke bare er et middel for å utføre en fysisk aktivitet (Hodder & Hutson 2003: 166f).

I denne oppgaven vil dekor, og dermed også stil og dens kommuniserende egenskaper, spille en viktig del, og ved å se nærmere på eventuelle forandringer i stil og stilvalg håper jeg å belyse noen av mine problemstillinger. Dette med å se på stil som noe mer enn bare pynt har utviklet seg i løpet av de siste femti årene. I sin tekst *Archaeological Research on Style* siterer Michelle Hegmon en uttalelse av Gadamer (1965); “the notion of style is one of the undiscussed self-evident concepts upon which our historical consciousness is based” (Hegmon 1992: 517). Hun mener denne uttalelsen kan anses som begynnelsen på en nyere form for tenkning som innebar at man så på stil på en helt annen måte. I 1977 foreslo Martin Wobst noe som senere er blitt sett på som *information-exchange* teorien. Han argumenterte

for at stil fungerer i kulturelle systemer som en kommunikasjonsvei. Han definerte stil som “that part of the formal variability in material culture that can be related to the participation of artefacts in processes of information exchange” (Hegmon 1992: 519).

Dette synet, at stil og valg av stil er en form for stille kommunikasjon, går igjen i flere utgivelser på 80-tallet. I forsøket på å bestemme én måte å tolke stil og hva den kommuniserte utviklet det seg hva som senere kalles 80-tallets stildebatt. Blant annet Polly Wiessner og James R. Sackett var profilerte deltagere av debatten, hvor de publiserte egne teorier samt svar til hverandre i utgivelsen *American Antiquity*.

Wiessner som antropolog har studert dette i en helt annen kulturell kontekst og ut fra et annet materiale enn mitt. Hun har sett på pilspisser brukt av tre forskjellige grupper av San-folk i Kalahari, for å se om de uttrykker noen form for identitet. Hun opererer med to former for stilarter, *emblematic style*, emblematiske stil som overfører en gruppeidentitet, og *assertive style*, stil som viser variasjoner innenfor gruppen. Her finner hun at det er variasjon i emblematiske stil mellom de tre San-gruppene, mens *assertive style* - eller hevdende, individuell - stil var vanskelig å påvise. På bakgrunn av dette konkluderer hun med at det var gruppeidentiteten som er viktigst for dem å uttrykke på denne måten – en form for ikke-språklig kommunikasjon, hvor man gjennom å gjøre noe på en bestemt måte forteller noe om ens tilhørighet (Wiessner 1983; Hegmon 1992: 518, Nøttveit 2009; 40f).

Sackett har derimot et annet utgangspunkt. Han understreker at stil er formet med tanke på funksjon. Med utgangspunkt i Wiessner sitt eksempel påpeker han at en pilspiss er resultat av et situasjonsbestemt valg på et bestemt tidspunkt på et bestemt sted, hvor man har flere forskjellige valgmuligheter. Pilspisser kan fungere som etniske markører, men da fordi individer i en gruppe alle er sosialisert i den samme måten å produsere pilspisser på; individene har tilegnet seg samme tradisjon. Han hevder at i tradisjonelle arkeologiske tilnærminger er stil noe som innebærer valg blant flere alternativer, som kan være like funksjonelle. Stil er ifølge Sackett altså en spesifisert og karakteristisk måte å gjøre noe som i utgangspunktet er koblet til et bestemt sted eller en bestemt tid. Stil er hvordan objektet virkelig fremtrer og ser ut, sammenlignet med likestilte valg for måten å produsere det på. Stil er isokrestisk (av gresk: likeverdighet i bruk), hvor stil er et uttrykk for den praktiske verdien til objektet. Det er derfor blitt påpekt at Sackett her ser på stil som en passiv refleksjon til normative regler i samfunnet. Den kunne være produsert uten tanke for dette, og han mener at

etniske markører ofte blir tolket til å ha større utsagnskraft enn hva som egentlig blir signalisert (Sackett 1985; Hegmon 1992: 518, Nøttveit 2009; 39ff.). .

Synspunktene til Wiessner og Sackett viser dermed hvordan – og hvorvidt – stil kan brukes for å kommunisere for eksempel ens sosiale identitet eller tilhørighet, eller om den er mer å oppfatte som en refleksjon av tradisjonelle produksjonsmåter på et gitt sted til en gitt tid. Denne diskusjonen i seg selv er spesielt relevant for meg. Da ikke på bakgrunn av hva den ene eller den andre kommer frem til, men det at det kan diskuteres i det hele tatt. Hva man i ettertid kan lese av stildebatten er at det er vanskelig å komme fram til en mal for hvordan tolke stil og hva den kommuniserer. Tolkningen er like individuell som stilarter kan være, og det er dette jeg vil ta videre i min egen oppgave.

En annet kjent navn som det faller seg naturlig å nevne når det er snakk om stilperspektiv er selvsagt Ian Hodder. I sin utgivelse *Symbols in Action* fra 1982 går Hodder inn på forholdet mellom mønster i materiell kultur og etnisitet. Han ser om områder med likheter i artefakttyper eller stilarter representerer likheter i sosial sammenheng. Hodder foreslår at materiell kultur gir mening til sosial oppførsel via deler av ideologier som støtter, forsvarer, eller bryter de tilpassede strategiene til grupper i et samfunn. Kort sagt, *symbols in action* (Hodder 1982). Stil er altså en måte å gjøre noe, som for eksempel tenke, føle og å være (Hegmon 1992: 518, Hodder 1982).

I min oppgave vil det ikke være snakk om de store profilerte stilartene, og det vil nok ikke være snakk om kommunikasjon mellom grupper og folkeslag. I hvert fall ikke på den måten som gjerne for eksempel Hodder snakker om. Men det er dette med ulikhetene i stilperspektiv og stiltolkning som er det man må få med seg. Relevansen av stiltolkningen og stildebatten i forhold til min egen undersøkelse er ikke de ulike tolkningsmåtene de kommer frem til, men dette at man har ulike måter å tolke på i seg selv. Når jeg skal se nærmere på stilvalg og stilarter må jeg se det i forhold til mitt gjenstandsmateriale og dets dekor.

Når jeg skal vurdere gjenstandenes sosiale og kulturelle kontekst vil jeg trekke inn teoretiske perspektiver fra sosiologisk- og økonomisk forskning, knyttet til sosial status og distinktering. Her finner jeg inspirasjon hos den franske sosiologen Pierre Bourdieu. Hans bok, *Distinksjonen, en sosiologisk kritikk av dømmekraften* fra 1979 (1995), tar for seg ulike teorier som går ut på sosial lagdeling, med utgangspunkt i smak og kulturell identitet. Hans

perspektiver er basert på begrepet *habitus*: forholdet mellom individers posisjon i det sosiale rom, og hvordan disse individene balanserer sine egne ønsker og de felles mål som eksisterer for det sosiale rommet de er en del av. Ifølge Bourdieu er *habitus* bestemt av individets erfaring av den ytre verden (Bourdieu 1979 [1995]). I forhold til min oppgave er dette perspektivet relevant i forhold til individer og dekorerte gjenstanders plass i samfunnet.

Hvorvidt dekor var knyttet til bestemte typer husholdsobjekter over tid som uttrykk for blant annet en forfining i spisevaner, slik den tyske sosiologen Norbert Elias har fremsatt i det kjente verket, *Über den Prozess der Zivilisation*, fra 1939 og utgitt og oversatt til engelsk i 1994, kan også være en interessant tilnærming. Elias tar her for seg det han kaller siviliseringsprosessen av det europeiske mennesket fra middelalder til moderne tid, der han fokuserer på perioden fra middelalder og inn i nytid. Han hevder her at det var i middelalderen menneskene begynte å få en ny oppfattelse av seg selv. Manerer og sosiale forhold ble nå mer sentrale (Elias 1994: 48ff). Dannelse og individualisering er sentrale begreper hos Elias, og noe som han mener har utviklet seg i takt med at samfunnet har gjennomgått denne siviliseringsprosessen. Normene for sosial holdning har da fungert som utgangspunkt for denne individualiseringsprosessen, som skal ha startet i de øvre sosiale lag, hos eliten, og spredte seg deretter til resten av samfunnet (Elias 1994: 52ff). Elias sine synspunkter er omdiskuterte, men er fortsatt aktuelle i forhold til forskningsdebatter, noe blant annet oversettelsen fra 1994 vitner om.

Historikeren Sverre Bagge er en av dem som har og rettet kritikk mot Elias for hans syn på blant annet middelalderens mentalitet. Bagge hevder at Elias ser fortiden med nåtidens øyne, og at han ikke tar hensyn til middelalderens kultur. Middelalderens normer var ikke fraværende, men forskjellige fra våre egne, og dette er noe man må ha i tankene når man ser på middelaldermenneskenes tilsynelatende spontane oppførsel (Bagge 1990). Men Bagge sier seg enig i at Elias nok har rett når det gjelder hans beskrivelser av middelalderens mennesker. Det er derimot tolkningene til Elias han finner problemer med. Jeg vil til dels bruke Elias' teorier i min egen analyse for å forsøke å spore denne eventuelle siviliseringsprosessens materialitet.

Perspektivet som Elias skisserer kan for eksempel være relevant i forhold til den urbaniseringsprosessen som fant sted på Bryggen i Bergen i middelalderen. Relevansen for dette i forhold til min undersøkelse kommer også tydeligere frem når en trekker inn hvordan

folk var opptatt av å følge elitens væremåte, og etterlignet stil og gjenstander fra de øvre samfunnslag som en strategi knyttet til sosial identitet og sosial status. I hvilken grad ble stil knyttet til kostbare gjenstander tatt i bruk på enklere gjenstander av billigere materiale? Her er Homi Bhabhas begrep *mimicry*, eller etterligning, særlig relevant i min sammenheng, der dekor jo også forekommer på enkle bruksgjenstander av tre som etterligner gjenstander i mer kostbart materiale som bein og metall.

Med *mimicry* mener Bhabhas at man har grupper i samfunnet som etterligner andre grupper, da gjerne de fra høyere samfunnslag, for å bli akseptert. Det dreier seg om likhet, og ikke en nøyaktig kopi. Det er en måte å være lik den gruppen man vil vise tilhørighet til (Bhabha 1994: 85ff). Spesielt i forhold til stil er dette noe som man tydelig kan finne igjen i dagens samfunn, og det er tenkelig at det nok også var i bruk i middelalderen, hvor en ble mer og mer bevist på ens stand i samfunnet. I dagens samfunn finner man såkalte knock-offs av designerklær, vesker og lignende. Billige etterligninger vanlige mennesker uten et trent øye ikke vil ta for å være en kopi, som kan vitne om en person med høyere økonomisk og sosial status enn hva man egentlig har. I middelalderen kan dette ha vært i bruk i form av kopiering av dekorerte gjenstander. Man begynte å bli mer bevist på en selv og samfunnet man var en del av, og ønske om å stå høyere enn en var kan man tenke seg ble gjenspeilet i for eksempel dekor på tregjenstander.

Ut fra de spørsmål som denne undersøkelsen stiller, kan man da tenke seg at det kan være mulig å finne tilfeller av denne type etterligning i det arkeologiske materialet. For valg av dekor og stil kan ha vært en måte individer eller grupper brukte til å vise til de grupper eller sosiale lag de ønsket å ha tilhørighet til. Disse perspektivene vil jeg komme nærmere inn på og diskutere i den konkrete analysen av gjenstandene.

3.2 Metodiske tilnærminger

De arkeologiske metodene jeg vil bruke under arbeidet med denne undersøkelsen er hovedsakelig knyttet til å identifisere de aktuelle husholdsgjenstandene som er utstyrt med dekor, klassifisere dem, og datere dem, med sikte på å belyse mine overordnede problemstillinger.

3.2.1 Identifisering

Det grunnleggende for denne undersøkelsen er at materialet kan identifiseres som

husholdsgjenstander. Det meste av materialet består imidlertid av gjenstandsdeler, og bare sjelden som hele artefakter. Selve identifisering byr på utfordringer, særlig når det foreligger som små ødelagde gjenstandsdeler. En forutsetning for undersøkelsen er at gjenstandene kan identifiseres i forhold til deres funksjon i husholdet og hva de ble brukt til. Dette vil jeg gjøre ut fra kjennskapet man har fra parallelle funn som er mer intakte, og også etnologisk materiale, ettersom form og funksjon er noe som ikke har vært gjennom de aller største forandringene i tidlig nytid.

Utvelgelsen av materialet som ligger til grunn for denne undersøkelsen, er gjort ved å gå igjennom magasinene ved Bryggen Museum i Bergen. Ved å gå gjennom alt trematerialet fra Brygge-utgravingen har jeg valgt de gjenstander som er utstyrt med ulike former for dekor, og som derfor er relevante for mine problemstillinger; gjenstander av tre som har inngått i husholdet. Det dreier seg om ulike kategorier spiseredskaper, redskaper til matlaging, og oppbevaring av mat og drikke.

Siden materialet i stor grad består av fragmenter og mindre gjenstandsdeler kan det altså være vanskelig å identifisere i enkelte tilfeller. Jeg vil derfor skille mellom sikre og usikre husholdsgjenstander. De sikre gjenstandene er de jeg med sikkerhet kan identifisere som en bestemt type gjenstand, for eksempel et fat eller en bolle. Det usikre materialet består av gjenstander jeg er rimelig sikker på er husholdsgjenstander, men som jeg ikke med sikkerhet kan plassere i en bestemt funksjonsgruppe. Ettersom de fremdeles inngår i min overordnede kategori hushold, har jeg valgt å ha dem med i min undersøkelse, og de har da blitt plassert i gjenstandskategorien kar, som hovedsakelig inneholder ulike fragmenter. Kar generelt skiller seg fra skåler og boller, og jeg vil komme tilbake til hvordan jeg har valgt å skille funksjonsgruppene i neste kapittel.

Etter at gjenstandene er identifisert i forhold til de ulike funksjonsgrupper, er det analysen av dekoren som står i fokus. I tilfeller hvor det er mulig vil jeg se nærmere på de ulike formene for dekor som forekommer, og gi de enkelte gjenstandene undergrupper i forhold til dekortype og/eller stilvalg. Her er det viktig å se fellestrekk eller ulikheter i dekortype i forhold til funksjon.

3.2.2 Klassifisering

Klassifikasjon er en metode som går ut på å ordne materialet ut fra dets likheter og ulikheter i funksjon, form og størrelse. Når man analyserer et større funnmateriale – gjerne flere hundre eller tusen objekter – vil den også gjøre det lettere å vurdere utvikling og representasjon. Min klassifikasjon er basert på både en funksjonell og formell klassifikasjon. Funksjonell klassifikasjon går ut på å organisere gjenstandene på bakgrunn av deres funksjon, men formell klassifikasjon går ut på å klassifisere ut fra form (Dark 1995: 78f). I denne undersøkelsen vil jeg benytte funksjonell klassifikasjonsmetode som overordnet kategori når jeg skal organisere gjenstandene inn i grupper. Dette vil bli gjort på bakgrunn av gjenstandenes bruksområde, eller funksjon, hvor deres form vil spille en stor rolle i identifiseringen av dette bruksområdet. Deretter vil jeg organisere i undergrupper, på bakgrunn av form, dekor og stil.

Det metodiske grunnlaget for klassifikasjon i forhold til min undersøkelse bygger hovedsakelig på K.R. Darks *Theoretical Archaeology* fra 1995, men også til dels i Dwight W. Reads *Artifact Classification, A Conceptual and Methodological Approach* fra 2007.

Fire	Date	Fire Interval Period	Building phase
O	1955		
Ia	Prev. unknown	9	8.2 9.1 : 9.11
I	1702		
Ib	Prev. unknown	8	8.2 8.1 : 8.11
II	1476		
		7	7
III	1413		
III b	1393	6	6.3 6.2 : 6.21 6.1 : 6.11
IV	1332		
		5	5.2 : 5.21 5.1 : 5.11
V	1248		
		4	4.2 4.1
VI	1198		
		3	3.2 : 3.21 3.1 : 3.11
VII	1170/71		
		2	2.2 2.1
VIII	Prev. unknown		
		1	1.2 1.1

Fig.3.1: Brannlagskronologien på Bryggen Etter Herteig 1990/91

3.2.3 Datering

I forhold til datering vil jeg forholde meg til den etablerte brannlagskronologien (fig.3.1) som allerede foreligger for Brygge-materialet, som ble etablert i etterkant av Brygge-utgravingene (Herteig 1985, 1991-92). Kronologien er basert på rester av brannlag som ble avdekket under utgravingen, og disse brannene har også blitt korrelert til branner nevnt i skriftlige kilder (Helle 1998). Lagene mellom de stratigrafisk påviste brannene ble delt inn i åtte perioder, nummerert fra 1 -8. og en periode viser da til tiden mellom to branner (Øye 1998). Teoretisk og metodisk grunnlag for brannlagskronologien er i nyere tid er blant annet gjort rede for i boken *Medieval Fires in Bergen – Revisited*, fra serien *The Bryggen Papers* (Øye (red.)1998). Den inneholder en

samling artikler som går nærmere inn på brannlagskronologien, samt spørsmål og nyere metoder som har kommet frem i årene etter utgravingen.

3.2.4 Romlig analyse

I forhold til områdene gjenstandene ble brukt, mistet eller kastet, vil jeg også undersøke romlige kontekst. Under utgravingene på Bryggen ble en gjenstands funnkontekst ofte beskrevet i forhold til hvor den befant seg i forhold til brannlagene over og under, samt nærtliggende bygninger og lignende innenfor en 8x8 meters rutenett. Fig 3.2 viser kart over

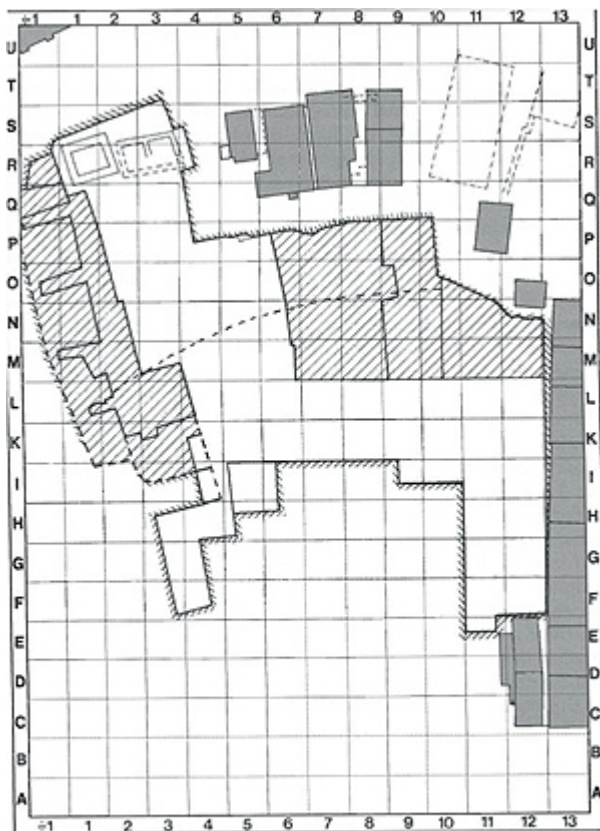

Fig.3.2: Kart over utgravingsområdet på Bryggen. (Etter Øye 1988)

utgravingsområdet, hvor skravert område viser områder som ble maskingravd ned til nivået for brannlag 5, og den stiplede linjen markerer opprinnelig strandlinje. Funnene ble ikke plottet inn i et koordinatsystem innenfor disse rutene, noe som legger limitasjoner på nøyaktigheten til en romlig analyse på mikronivå (Olsen 2004 [1998]). På bakgrunn av dette har jeg valgt å legge analysen på makronivå, hvor utgravingsfeltet på Bryggen deles inn i to soner: en fremre sone som omfatter et havneområde og handelsområde, og bakre del som er knyttet til bygningsmiljøer og boligområder. Der det er mulig å finne sikre kontekster håper jeg på at funnfordelingen kan gi indikasjoner på gjenstandenes bruksforløp til de havnet i Bryggens

undergrunn.

3.2.5 Representativitet

Når man behandler et funnmateriale fra et langt tidsrom, hvor kvaliteten på materialet vil variere ut fra bevaringsforhold og utgravningsmetodikk, er det viktig også å vurdere representativiteten til materialet. Det første man bør tenke på er bevaringsforholdene i området hvor gjenstandene ble funnet. Organisk materiale krever nesten optimale forhold for å bli bevart i identifiserbar form, og under utgravingene på Bryggen var det generelt sett

gode bevaringsforhold for tre i de fremre utfylte fuktige områdene, spesielt i de nedre lagene, noe som har gitt et enormt funnmateriale av tre med stort mangfold. Disse gode bevaringsforholdene gjenspeiler seg i materialet. Mye av materialet er som nevnt bare bevart som deler og har havnet i jorden som søppel.

I sin hovedfagsoppgave *Det ureine avfallet? Ein arkeologisk analyse av avfallshandtering i Bergen 1150-1700* fra 1998 tar Bård Økland opp spørsmål knyttet til avfallshandtering i Bergen fra dette tidsrommet. Her tar han opp hvordan håndteringen av boss forandret seg i løpet av middelalderen. Fram til 1400-tallet kastet man boss i området hvor man oppholdt seg, der man jobbet og bodde. Etter 1400 ble boss håndtering mer organisert, og det ble blant annet transportert vekk fra bosettningsområdene (Økland 1998). Funn gjort fra periodene før 1400 vil altså være bedre representert enn de gjort fra tiden etter, med tanke på blant annet direkte brukssted og antall gjenstander. Men man må også tenke på at selv før 1400 ble boss anvendt i fyllmassene ved blant annet kaiannlegg, noe som gjorde at utgravingsområdet på Bryggen også omfattet havneområdet (Økland 1998; Olsen 2004 [1998]). Dette vil ha innvirkning på gjenstandenes romlige kontekst, og vil bli diskutert nærmere i kapittel 5.

Hvor godt materialet er bevart, og hvorvidt det er mulig å identifisere det, vil være viktig i forhold til å tolke dekor og stil. Man kan tenke seg at dekoren på materialet kan ha blitt preget av eventuelle skader, samt tidens løp og andre utenforstående faktorer, og derfor være mindre synlige enn på andre bedre bevarte gjenstander. Dekoren i materialet som inngår i denne undersøkelsen er relativt enkel, men mye av materialet er fragmentert, og dette kan ha innvirkning på identifiseringsarbeidet.

I det neste kapittelet vil jeg anvende disse metodene på det konkrete materialet når jeg skal identifisere og klassifisere gjenstandene.

4. Identifikasjon og klassifikasjon

Målet med dette kapittelet er å identifisere og klassifisere de ulike dekorerte husholdgjenstandene fra utgravingen på Bryggen, i henhold til problemstillinger og perspektiver som har blitt diskutert i forestående kapitler. Gjenstandsmaterialet vil bli identifisert på bakgrunn av dets funksjon, og videre vil det inndeles i undergrupper på bakgrunn av ulike dekortyper. Mye av materialet er fragmentert eller skadet – blant annet i brann – noe som har gjort identifisering problematisk, men ikke umulig. Det er også tenkelig at udekorerte fragmenter kan ha tilhørt dekorerte gjenstander. Et mindre antall gjenstander fra Brygge-utgravingene ble ikke gjenfunnet i magasinet (da enten på utlån til utstillinger eller tapt). Disse har derfor måttet utgå i oppgavesammenheng. På bakgrunn av dette har jeg kommet frem til at det dekorerte husholdsmaterialet omfatter 443 antall gjenstandsdeler.

4.1 Magasin og nummerering

Gjenstandsmaterialet i denne studien stammer som nevnt fra utgravingene på Bryggen i Bergen, oppbevart i magasin 1 på Bryggens Museum, og er nummerert med BRM-nummer (tilvekstnummer). Jeg har selv gått igjennom alt tremateriale i magasinet for å identifisere relevant gjenstandsmateriale for undersøkelsen. Undersøkelsen vil i det videre hovedsakelig forholde seg til antall objekter ut fra antall tilvekstnummer, og ikke ut fra antall dekorerte deler og fragmenter av hver gjenstand, da det forekommer gjenstander med flere dekorerte fragmenter på samme nummer. Ettersom disse mest sannsynlig stammer fra samme gjenstand – selv om tilfeller av fragmenter fra ulike gjenstander som ligger på samme tilvekstnummer forekommer – vil jeg anse dette som én gjenstand med ett tilvekstnummer, og ikke gi undernummer kun for de dekorerte fragmentene. I tilfeller der hvor to ulike dekorerte gjenstander forekommer på samme tilvekstnummer, har disse fått undernummer for å skille dem fra hverandre, og disse vil også inngå i undersøkelsen som to forskjellige gjenstander.

4.2 Identifikasjon og klassifikasjon

Klassifikasjonen er som nevnt basert på en overordnet identifikasjon av gjenstandsmaterialet i forhold til funksjonsgrupper. Disse gruppene er: (1) skje, (2) lokk, (3) fat, (4) skål og bolle, og (5) kar. Gruppe 5, kar, er ofte i databasen blitt brukt som en måte å identifisere gjenstander der det er vanskelig å gjøre en mer presis identifikasjon. Den omfatter gjerne fragmenter man vanskelig med sikkerhet kan si tilhører kategoriene bolle, fat eller noe som minner om husholdsgjenstander i det hele tatt. Funksjonsgruppen kar inneholder altså gjenstander jeg

mener går innunder kategorien husholdsmateriale, men som jeg ikke kan identifisere nærmere, som for eksempel fat eller skål. Jeg har kalt denne gruppen med en vid betegnelse, kar. At gjenstandsgruppen kar inneholder fragmenter av ulike former for kar er nok tenkelig, for eksempel drikkekar og lignende. Materialet i denne gruppen er i stor grad fragmentert, og det er nesten umulig å si noe utover at det nok har tilhørt en eller annen form for kar. I forhold til lokkene har jeg identifisert et mindre antall som lokk, selv om blant annet databasen omtaler de som fat. På bakgrunn av gjenstandenes form og dekorens plassering mener jeg at disse gjenstandene har vært lokk som har vært i bruk på forskjellige former for kar. Det bør her nevnes at jeg i de aller fleste tilfeller ikke har forholdt meg til hva databasen har identifisert en gjenstand som, men har identifisert gjenstandene ut fra eget skjønn og vurdering. Dette fordi registrering av gjenstander under selve utgravingene for det meste ble gjort av ufaglært arbeidskraft i form av sivilarbeidere, og mye har ikke blitt undersøkt siden, og det derfor ikke foreligger noen oppdatert og mer korrekt identifisering i databasen. Jeg har også valgt å se bort ifra gjenstandsgrupper som teknisk sett kan anses som husholdsgjenstander, som laggede kar og stavbegre, da jeg under min gjennomgang av magasinet ikke kunne finne dekor på slike kar.

Funksjonsgruppene er deretter inndelt i undergrupper, basert på hvilke former for dekor som forekommer i materialet som har hovedfokus i denne oppgaven. Undergruppene varierer noe i de forskjellige funksjonsgruppene. Gruppe (1) skjeer har to undergrupper, mens gruppe (2) lokk har fem undergrupper. De tre siste funksjonsgruppene, (3) fat, (4) skål/bolle, og (5) kar har alle de samme tre undergruppene.

4.2.1 Skje

En skje kan deles opp i to elementer, skaft og skjeblad. Dekoren er da oftest plassert enten på skaftet eller på bladet, men i enkelte tilfeller kan begge deler være dekorert. I min gjennomgang av materialet har jeg i alt identifisert 47 skjeer av tre, og av disse er syv dekorert. Dette er den minste funksjonsgruppen, og det inneholder både helt og fragmentert materiale. Størrelsen på skjeene varierer. Av de dekorerte skjeene er fire hele (eller så godt som hele), mens de tre andre dreier seg om fragmenter/deler. Størrelsen på de hele skjeene varierer fra ca. 12 til 16 cm i lengde. Av det delte/fragmenterte materialet dreier det seg om en del av et skaft, et helt skjeblad, der den siste har fragment både fra skaft og blad, og størrelsen varierer fra 3 til 8 cm. Jeg har delt skjeene er delt inn i to undergrupper, basert på dekor; plastisk utformet og ornert.

Plastisk utformete skjeer

Det er fire plastisk utformede skjeer i gjenstandsmaterialet, som utover selve utformingen ikke er dekorert. Med plastisk utforming menes da en form for tredimensjonal utforming (eller dekorering) av skaftet, hvor det med hensikt er lagt mer i selve formingen av skaftet enn og bare fungere som skaft. Denne utformingen varierer på de fire gjenstandene, og ingen av dem har identisk form.

På fig 4.1 er de fire skjeene med plastisk utforming avbildet. Det man ser her er at utformingen varierer fra gjenstand til gjenstand. På skaftet til BRM 0/17434 ser man tydelig denne plastiske utformingen, hvor man har gjort seg ekstra flid. BRM 0/63461 består av innhuk eller en form for ristninger i skaftet. BRM 0/62799 er dekorert på en stilren måte som minner om kopiering av metallskjeer fra perioden.

Ornerte skjeer

Det foreligger tre ornerte skjeer hvorav en hel, en har bare skjebladet bevart, og for den siste er to fragment bevart, ett fra bladet og ett fra skaftet. Begrepet ornering kan også forklares som pyntet eller prydet, og i denne oppgavens kontekst dekker det gjenstander hvis dekor er mer forseggjort på en slik måte at gjenstanden fremstår som pyntet, utsmykket eller ornert. De tre skjeene er ornert med tre forskjellige typer motiv, men felles for dem alle er at dekoren ser ut til å være risset inn.

Fig 4.2 viser bilder av de tre ornerte skjeene med ulike innrissete mønstre. Den hele skjeen, BRM 0/41499, er dekorert både inni skjebladet, og på skaftet. Som det fremgår av figuren, består dekoren hovedsakelig rissede elementer, som streker, sikksakkbord eller chevron, buer eller nesten halvsirkler, da mest på skaftet, og ujevne sirkler eller løkker inni skjebladet. BRM 0/55962 består av to fragmenter, ett fra skjebladet og ett fra nederst på skaftet. Dekoren her er kanskje den mest omfattende og forseggjorte i hele gjenstandsmaterialet, og er til stede både på skaft og blad. På skjeen BRM 0/21842, er bare skjebladet er bevart. Her består dekoren av geometrisk mønster risset inn inne i selve bladet.

Brygge-materialet sammenlignet med Oslo og Trondheim

Det er funnet 23 fragmenter av skjeer i Gamlebyen i Oslo, og av disse er 21 av tre. Bare en hel, mens resten består av fragmenter. Ti av skjeene fra Oslo er dekorerte, noe som omfatter

mer enn halvparten av skjeene datert til middelalderen, og dekoren på disse er å finne både på bladet og på skaftet. Av dekor på skjeene dreier det seg blant annet om fem eksemplarer med Urnes-stil, samt noen med kors, dyremotiv, båndmotiv og sløyfer (Fuglesang 1991 I & II).

Fuglesang fremhever at når det gjelder teknikk og ornamentikk, så er det hele heller amatørmessig. Mesteparten av gjenstandene er risset med kniv, en teknikk som var mulig for alle. Hun mener ut fra dette at mesteparten av dekoren trolig er gjort av det hun kaller amatører (Fuglesang 1991 I). Dette tyder på at dekoren i Oslo ble gjort av vanlige mennesker i middelalderen, og ikke var del av masseproduksjon eller var stor importvare.

Fra utgravingene på Folkebibliotekstomten i Trondheim er det funnet hele 43 dekorerte skjeer av tre. Av disse hadde 12 skaft og blad, 5 bare bladet, og 26 bare skaftet bevart. Flertallet av skjeene hadde risset dekor, og for de aller fleste er dekoren plassert på oversiden av skaftet. De få skjeene som hadde dekor på bladet, har den plassert på innsiden.

Det var også enkelte skjeer som hadde dekor både på skaftet og på bladet. Av dekortyper som ble brukt var blant annet Ringerike-stil, som er sterkt preget av det vegetabilske og gjerne inneholder elementer som ranketråder, blader og spiraler, og Urnes stilen, som gjerne inneholdt ulike dyreelementer. I tillegg var det et fåtall med plastisk dekor, og Folkvord skriver at disse nok var inspirert av metallskjeer. (Folkvord 2007).

De dekorerte skjeene funnet i Bergen har noen likhetstrekk til dem fra Oslo og Trondheim. Blant annet ser det ut som det å kopiere metallskjeer gikk igjen i de forskjellige byene. Ellers kan det virke som materiale fra Oslo og Trondheim gjerne inneholder noe mer detaljert og ornert materiale enn hva som er funnet i Bergen. Men selv om funnmaterialet herfra er lite, har det et større omfang av ulike stilarter eller dekortyper representert.

Utenom skjeen som kan virke som en kopi av metallskjeer, er der også ulike former for ornering som kan trekkes opp mot dekorformer funnet i Trondheim eller Oslo. I begge de to andre byene er funn av ornering i Ringerike- og Urnes-stil gjort på skjeene. I Bergensmateriale finnes det en skje hvis ornering mulig er gjort i Ringerike-stil. Her er også mulig at det dreier seg om kopiering av Ringerike eller Urnes, men grunnet at kun fragmenter av skjeen er bevart er det vanskelig å si med sikkerhet hva som er tilfelle.

Fig.4.1: Plastisk utformede skjeer fra Bryggen i Bergen. Foto: Cicilie Husebø Nilsen

BRM 0/41499

BRM 0/55962

BRM 0/21842

Fig.4.2: Ornerte skjeer med ulike inrissede mønstre, fra Bryggen i Bergen. Foto: Cicilie Husebø Nilsen

4.2.2 Lokk

Jeg har identifisert 181 lokk i Brygge-materiale, og av disse er 37 dekorert, noe som tilsvarer 20 % . Lokkene varierer i størrelse og utforming, fra små lokk rundt 6 cm i diameter, til store lokk rundt 25 cm i diameter. De fleste av lokkene er runde, og brukt til å dekke over kar og lignende. Det er også funnet et fåtall med pyramideform.

På bakgrunn av de ulike formene for dekor representert på lokkene har jeg delt dem inn i følgende fem undergrupper: rissede sirkler (DL1), risset geometrisk (DL2), dreiedekor (DL3), flettemønster (DL4), og usikker dekor (DL5).

Heretter vil forkortelsen DL# for enkelthets skyld bli brukt når det gjelder disse undergruppene, hvor DL henviser til dekorerte lokk, og # er undergruppens nummer.

Rissede sirkler – DL1

Det er funnet fire lokk dekorert med rissede sirkler. I alle fire tilfellene er sirklene risset inn på toppen av lokkene, slik at de er godt synlige. I to av tilfellene er det snakk om grovt rissede sirkler, hvor avstanden mellom dem kan variere, og hvor sirklene ikke er perfekt runde. Dette tyder på at sirklene er risset inn for hånd, uten bruk av hjelpemidler for å få dem risset i en rund og jevn sirkelform. En av disse gjenstandene, BRM 0/7619, er avbildet i fig 4.3.

De to andre lokkene har perfekte rissete sirkler som tyder på bruk av hjelpemidler, som for eksempel passer. I disse tilfellene er dekoren gjort med nøyaktighet, noe som tyder på at de ble dekorert av håndverkere. BRM 0/1839, som man finner avbildet på fig 4.3, er et eksempel på dette.

I begge tilfellene er det snakk om rissede sirkler, men teknikken brukt varierer mye. For de to lokkene med grovt rissede og upresise sirkler er det tenkelig at de kan ha blitt dekorert av hvem som helst som hadde ønske om å dekorere lokket og hadde tilgang til en kniv. De to andre lokkene er dekorert med bruk av hjelpemiddel som for eksempel passer, for å få mer nøyaktige linjer. Denne formen for dekor krever at vedkommende hadde tilgang til redskap og noe kunnskap om hvordan man brukte dem.

Fig.4.3: Dekorerte lokk fra Bryggen i Bergen. Dekortype DL1 - rissede sirkler. Foto: Cicilie Husebø Nilsen

Risset geometrisk – DL2

Det er funnet tre lokk i denne undergruppen. Det som utgjør forskjellen mellom DL1 og DL2 er at i DL1 har man kun rissede sirkler, mens i DL2 er gjenstandene dekorert med en rekke ulike former for geometrisk dekor, blant annet rissede sirkler. Ettersom det var en tydelig skille mellom gjenstander som bare hadde enkle sirkler, og gjenstander som hadde annen form for dekor i tillegg til sirkler, har jeg valgt å plassere dem i to forskjellige undergrupper.

Fig.4.4: Dekorete lokk fra Bryggen i Bergen. Dekortype DL2 - risset geometrisk. Foto: Cicilie Husebø Nilsen

De tre gjenstandene i gruppe DL2 har varierende former for geometrisk dekor, noe som kommer tydelig frem i fig 4.4. BRM 0/14011 har sirkeldekor, samt kors og dobbel X risset inn i midten, mens på BRM 0/2649 er det sirkel og halvsirkler som danner dekoren. En av de mer dekorerte gjenstandene både når det gjelder lokk og husholdsmaterialet generelt, er BRM 0/2106. Dette lokket er dekorert med flere ulike former for dekor. Man finner sirkeldekor, rissede streker eller kanskje chevroner mellom et av sirkelparene, og mer plastisk utformet rissning i det andre paret. I tillegg er det mot midten to kvadrat inndelt i fire, og en utgravert stjerneform i midten.

Lokkene utgjør en liten, men varierende og interessant gjenstandsgruppe. Det er mulig å se de ulike teknikkene som har vært i bruk på lokkene, fra enkel rissning til mer tidkrevende og presist utformet håndverk, noe som er spesielt synlig på lokk BRM 0/2106.

Dreiedekor – DL3

Med hele 27 gjenstander utgjør dette den største undergruppen av lokk. På bakgrunn av dette har den fått en videre inndeling i undergrupper, som er basert på dreiedekor. Med begrepet dreiedekor menes i denne undersøkelsen dekor som er tilført gjenstandene underveis i dreieprosessen. Dekoren er resultat av bevisste valg gjort av personen som dreide gjenstandene. I flere tilfeller kan man her finne samme form for dekortype brukt på flere forskjellige gjenstander.

Hva som kan kalles dekor, spesielt når det kommer til dreiedekor, vil alltid til en viss grad være subjektivt, og i forhold til denne studien har jeg valgt å ta med enkelte gjenstander som man gjerne ikke umiddelbart ville ha kalt dekorerte, men som viser tegn til at produsenten av objektet tok et valg med å utforme noe som ikke strengt tatt var nødvendig for dets funksjon. Om det kan kalles dekor eller bare tradisjon, vil jeg komme tilbake til i senere kapitler. Undergruppene for dreiedekor for lokk er forskjellig fra de for fat/skål/boller og kar, som jeg vil komme tilbake til senere. For lokk har jeg kommet frem til følgende undergrupper for dreiedekor:

Betegnelse	Forklaring
DL3a	Dobbel rille oppe langs kant, midten buler ut.
DL3b	Dobbel rille andre steder enn kant, midten buler ut
DL3c	Enkel rille, to og fler
DL3d	Dobbel rille, andre steder enn kant
DL3e	Dobbel rille langs kant
DL3f	Trippel rille
DL3g	Enkel dyp rille
DL3h	Enkel rille langs kant

Fig: 4.5: Oversikt over undergrupper for dreiedekor på lokk i Brygge-materiale.

Figuren over (fig.4.5) viser er oversikt over de forskjellige formene for dreiedekor som er representert på lokkene i gruppe DL3. Den viser til de videre undergruppens betegnelse eller forkortelse, samt en beskrivelse av hva som illegges egenskaper i denne undergruppen.

Undergruppe DL3d for eksempel viser til dreiedekor som består av en dobbel rille, altså to riller plassert tett ved hverandre som for å danne et rillepar, som på gjenstanden befinner seg andre steder enn langs en kant. Eksempler på dette finner man på to av gjenstandene avbildet på fig 4.6 på neste side, BRM 0/88383 og BRM 0/19454. For BRM 0/88383 er dette det eneste dreiedekorelementet som er representert, plassert omtrent mint på lokket. Et annet eksempel er BRM 0/4734, som er dekorert med dreiedekor som tilhører undergruppen DL3c, to eller flere enkle riller dreid inn på gjenstanden. Det var ikke uvanlig at gjenstander hadde flere forskjellige former for dreiedekor, noe som er tilfellet med blant annet BRM 0/19454, som foruten DL3d er dekorert med tre andre forskjellige dreiedekorelementer. Dette lokket er også spesielt på den måte at det har dekor både på innsiden og på utsiden. Dette var ikke vanlig men forekommer på et lite antall av gjenstandene.

Diagram 4.1 viser en oversikt over de forskjellige dreiedekorelementene som var i bruk. På de 27 dekorerte lokkene i gruppen har jeg funnet at dreiedekorelementer ble brukt 39 ganger. Det man kan se er at i forhold til lokkene var dekorelementene DL3b og DL3d de mest brukte. Dette tilsvarer dobbel rille andre steder enn kant, med eller uten et uthevet eller bulende midtparti. Av dreiedekorelementene som er blitt identifisert er dette et av de som ofte forekommer, gjerne sammen med andre elementer, eller som eneste form for dreiedekor på gjenstanden.

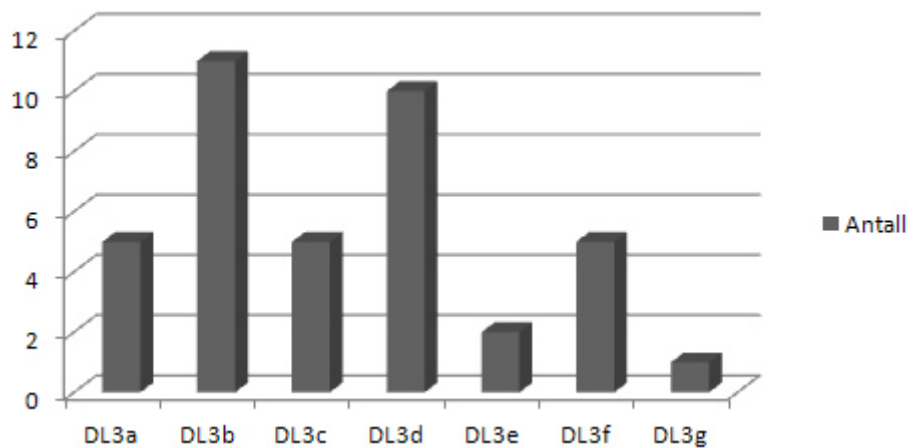

Diagram:4.1: Oversikt over bruk av dreiedekorelementer på lokk i Brygge-materiale. N=39.

Fig.4.6: Dekorerte lokk fra Bryggen i Bergen. Dreiedekortyper (DL3) avbildet: BRM 0/4734 (DL3c), BRM 0/88383 (DL3d) BRM 0/19454 (DL3b, DL3c, DL3d og DL3e). Foto: Cicilie Husebø Nilsen

Flettemønster – DL4

Det er kun ett lokk som inngår i denne undergruppen, BRM 0/62778. Dette lokket har et gravert flettemønster på toppen, og inni er lokket blitt uthult. Fig.4.7 viser avbildning av lokket, og det man kan se er at lokket på toppen har en noe ujevt rektangulær form. Men ser man på undersiden, er det formet for å passe på runde kar eller boller.

Fig.4.7: Dekorert lokk. Dekortype DL4 - flettemønster. Foto: Cicilie Husebø Nilsen

Usikker dekor – DL5

Denne gruppen inneholder gjenstander som ikke med sikkerhet kan plasseres i noen av de andre undergruppene. Den inneholder kun to gjenstander, BRM 0/18034 og BRM 0/51575. BRM 0/18034 har spor som kan tyde på av dekoren er en form for dreiedekor, og da altså en del av DL3, men det er vanskelig å si med sikkerhet. BRM 0/51575 er dekorert med to sirkler, men det er ikke mulig å si med sikkerhet om de er risset eller dreiet.

Brygge-materialet sammenlignet med Oslo og Trondheim

I Oslo er det funnet ni gjenstander som med sikkerhet kan identifiseres som lokk, men ingen av disse er blitt dekorert (Fuglesang 1991, Weber 1990). I Trondheim utgjør lokk/bunner den største gjenstandskategorien av dekorert materiale, med hele 132 gjenstander. Aase Folkvord har valgt å ikke skille mellom lokkene og bunnene, men skriver at gjenstandsgruppen nok inneholder en god del bunner, og da hovedsakelig bunner til laggede kar. Hun nevner at det til tider var vanskelig å med sikkerhet skille lokkene fra bunnene. Noen av dem var enkle å identifisere, da de for eksempel hadde håndtak, ring, eller var av pyramideform (Folkvord 2007). Det er tenkelig at det da i Trondheim forekommer minst like mange dekorerte lokk som i Bergen, og mest sannsynlig er det snakk om en gruppe dekorerte lokk som nok er minst dobbel så stor som den fra Bryggen i Bergen. Det er store forskjeller på antall funn gjort i de forskjellige byene, fra kun et fåtall funnet i Oslo, ingen dekorerte, til et relativt stort antall i

Bergen, hvorav en femtedel er dekorert, til de store mengder dekorerte funn gjort i Trondheim.

4.2.3 Fat, skål/bolle og kar

På bakgrunn av likhetene i dekortyper har jeg valgt å slå sammen funksjonsgruppene fat (3), skål og bolle (4), og kar (5) til en samlegruppe. For disse tre funksjonsgruppene har jeg valgt tre undergrupper basert på de ulike formene for dekor som man finner på gjenstandene: dreiedekor (DK1), risset (DK2), og annet (DK3). For enkelthets skyld vil jeg heretter delvis bruke kun forkortelsen for disse undergruppene når jeg omtaler dem.

I min gjennomgang i magasinet har jeg identifisert tilsammen 258 kar eller deler av kar, 119 fat og 523 skål/boller i funnmaterialet fra Brygge-utgravingene. Av dette er dekor funnet på 71 kar, 71 fat og 257 skål/boller. Det vil si at 28 % av karene var dekorert, 60 % av fatene og 49 % av skålene og bollene. Dette utgjør samlet 399 dekorerte gjenstander i de tre funksjonsgruppene av totalt 900 gjenstander, eller 44 %. Her bør nevnes at for det udekorerte materialet er databasen brukt til hjelp i identifikasjonsarbeidet i større grad enn for det dekorerte. Dette vil si at feil i forhold til antall udekorerte gjenstander nok tenkelig kan forekomme.

For det dekorerte materialet har jeg som nevnt tidligere identifisert ut fra eget skjønn, og bare brukt databasen som hjelp i tilfeller hvor identifisering har vært vanskelig. Selv da har gjenstander som var vanskelig å identifisere med sikkerhet ofte blitt plassert i funksjonsgruppen kar (5), da jeg selv mente de tilhørte husholdskategorien, men kunne ikke si sikkert om de var fat eller skål/bolle, så det var tenkelig at de da stammet fra forskjellige kar. På bakgrunn av dette er da også denne funksjonsgruppen i stor grad bestående av fragmentert materiale. Samlet består gjenstandsmaterialet for det meste av deler eller fragmenter. Diagram 4.2 gir en oversikt over tilstanden til materialet i forhold til om det er helt, delt eller fragmentert.

Under kategorien hel har jeg tatt med alle de gjenstandene som fremdeles var hele, eller så godt som hele og derfor målbare. Det vil si at noen av gjenstandene jeg har kategorisert som hele manglet et mindre fragment eller del. Det er flest hele skåler og boller – i alt 9 – mens det bare er 3 hele fat, og ingen kar. Som det kommer frem av diagram 4.2 er mesteparten av materialet fragmentert. For karene dreier det seg nesten utelukkende om fragmenter.

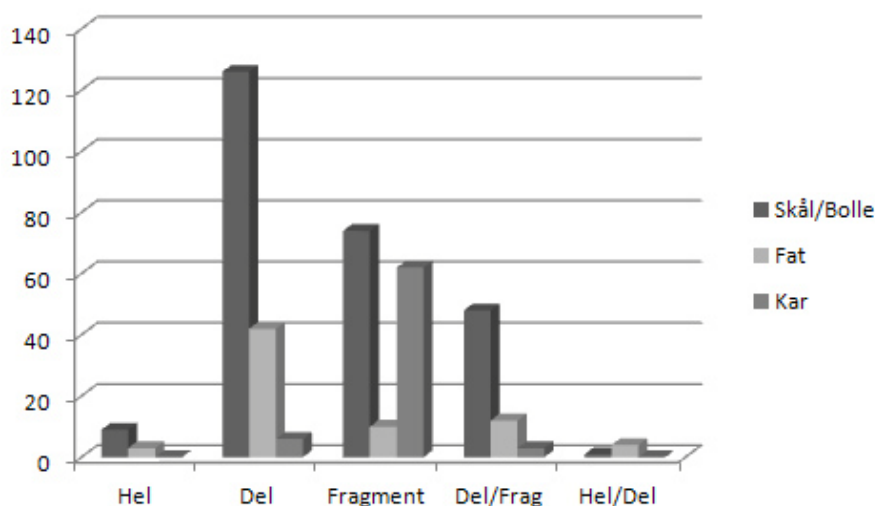

Diagram 4.2: Oversikt over tilstanden til fatene, skål/bollene og karene. N=399.

Av de 443 gjensatandene som utgjør grunnlaget for denne undersøkelsen, har 52 av dem merker i bunn i form av eiermerker eller bumerker. Jeg har imidlertid ikke valgt å se på disse merkene som en form for dekor, ettersom deres funksjon var å vise hvem gjenstanden tilhørte. Dette betyr at man dekorerte dem ikke, men man merket dem så andre skulle vite hvem de tilhørte. Av de 52 identifiserte bumerkene fant jeg at bare ett var plassert på et kar. De resterende var fordelt på fat, skåler og boller. Av de 257 dekorerte skålene og bollene er bumerker funnet på 28 av dem, noe som tilsvarer 11 %. I motsetning er hele 23 av 71 dekorerte fat utstyrt med bumerke, noe som tilsvarer 32 % av materialgruppen.

Dreiedekor – DK1

Hele 418 av 443 dekorerte husholdsgjenstander fra Brygge-utgravingene har denne formen for dekor, noe som tilsvarer 88 %. I funksjonsgruppene fat, skål/bolle og kar tilhører 391 gjenstander denne undergruppen, noe som er 94 % av materialet. Dreiedekor er som nevnt tidligere i kapitlet dekor som er blitt tilført gjenstanden som en del av selve dreieprosessen. Den er et resultat av bevisste valg gjort av den som produserte gjenstanden. Jeg anser den imidlertid ikke som en nødvendig del av dreieprosessen, da jeg i min gjennomgang i magasinet fant et stort antall dreiede, men ellers udekorerte husholdsgjenstander. I husholdsmaterialet fra Bryggen har jeg funnet spor av 13 ulike elementer av dreiedekor representert. På bakgrunn av disse elementene har jeg inndelt materialet i følgende (fig.4.8) undergrupper av dreiedekor for funksjonsgruppene fat, skål/bolle og kar.

Betegnelse	Beskrivelse
DK1a	Dobbel rille nede med bunn, midten buler ut
DK1b	Dobbel rille oppe langs kant, midten buler ut
DK1c	Dobbel rille oppe langs kant
DK1d	Dobbel rille, andre steder enn langs kanten
DK1e	Enkel rille for å markere kanten
DK1f	Enkel dyp rille
DK1g	Enkel rille nede ved bunn
DK1h	Enkle riller, mer enn to
DK1i	Dobbel rille andre steder enn kant/bunn, midten buler ut
DK1j	Dobbel rille nede ved bunn
DK1k	Trippel rille
DK1l	Enkel rille, ikke langs kant/bunn eller dyp
DK1m	Trippel rille, midterste dypere enn de andre

Fig 4.8: Oversikt over undergrupper for dreiedekor på fat, skål/boller og kar.

For funksjonsgruppene fat, skåler og boller, og kar har jeg registrert 640 funn av bruk av elementer i dreiedekoren. De er fordelt på 391 gjenstander, noe som tilsier at en del av gjenstandsmaterialet hadde to eller flere forskjellige elementer representert i dreiedekoren. Denne fordelingen er vist i diagram 4.4.

For skål/boller var det mest populære dreiedekorelementet uten tvil DK1d, eller en dobbel rille, plassert andre steder enn langs kanten. Eksempel på dette elementet finner man blant annet på BRM 0/15554 (fig.4.9) og BRM 0/31705 (fig.4.10) litt lenger ut i kapitelet. Når man ser på diagram 4.3 ser man at dette dekorelementet var det mest brukte også for de to andre funksjonsgruppene. Elementet DK1i er også mye brukt på skålene og bollene, og også på fatene og karene. Det er en variant av DK1d, men for DK1i buler midtpartiet mellom rillene utover, noe som gir en tredimensjonal form til dekoren. Også DK1k, trippel rille, har vært mye brukt. Eksempler på trippel riller finner man blant annet på BRM 0/89449 (fig.4.11) og BRM 0/41093 (fig.4.13).

En god del av de ulike dreiedekorelementene jeg har registrert, kan man finne avbildet på fig.4.9 til og med fig.4.13. For skålene og bollene har det vært vanlig å inkludere ett eller to forskjellige elementer, men det forekommer en del gjenstander med tre forskjellige elementer

også, og på det meste fant jeg fem forskjellige elementer på samme gjenstand. For karene, som hovedsaklig består av fragmentert materiale, var det igjen flest gjenstander med bare ett dreiedekorelement, men halvparten så mange igjen bestod av to elementer, og jeg fant også fire gjenstander med tre elementer. BRM 0/85627 (fig.4.12) er et eksempel på en gjenstand med fire dreiedekorelementer representert.

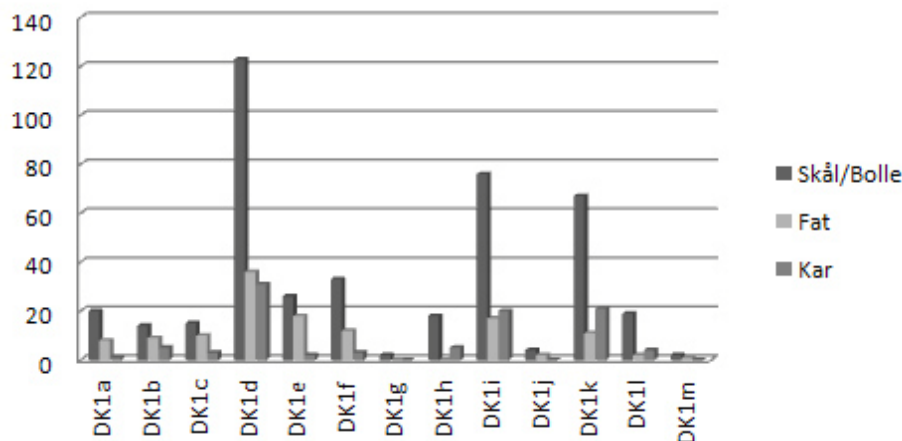

Diagram 4.3: Oversikt over bruk av ulike elementer i dreiedekor. N=640.

Når man ser på diagram 4.4, ser man at det var mest vanlig å bare inkludere ett dreiedekorelement på gjenstandene, men at det også var ganske vanlig å inkludere to elementer. En mindre gruppe av gjenstandene har tre forskjellige elementer representert, og der er kun et mindre antall gjenstander som hadde fire eller fem elementer representert. Av det totale antallet gjenstander som faller inn under DK1, har 48,6% ett element representert, 36,8% to elementer, 12,8% tre elementer, 1,3% fire elementer og 0,5% fem elementer.

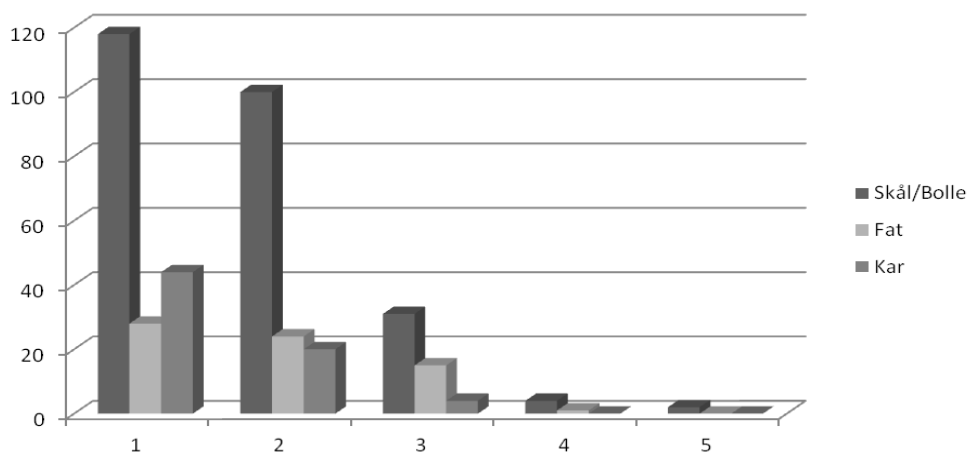

Diagram 4.4: Antall ulike former for dreiedekorelementer på gjenstandene. N=391.

Fig.4.9: Dreiedekor på fat fra Bryggen i Bergen. Dekortyper representert: BRM 0/14919/02 (DK1c, DK1d, DK1n), BRM 0/48221 (DK1e, DK1i), BRM 0/15554 (DK1c, DK1d, DK1i), og BRM 0/7965 (DK1a, DK1c, DK1d).
Foto: Cicilie Husebø Nilsen

Fig.4.10: Dreiedekor på skåler/boller fra utgravningene på Bryggen i Bergen. Dekortyper representert: BRM 0/29531 (DK1d, DK1f, DK1k), BRM 0/31705 (DK1d, DK1k), BRM 0/23287 (DK1l), BRM 0/7308 (DK1b, DK1i).
Foto: Cicilie Husebø Nilsen

Fig.4.11: Dreidedekor på skåler/boller fra Bryggen i Bergen. Dekortyper representert: BRM 0/6508 (DK1i), BRM 0/89449 (DK1i, DK1k), BRM 0/95187 (DK1i, DK1m). Foto: Cicilie Husebø Nilsen.

Fig.4.12: Dreiedekor på skåler/boller fra Bryggen i Bergen. Dekortyper representert: BRM 0/85627 (DK1d, DK1i, DK1k, DK1l), BRM 0/86996 (DK1d, DK1i). Foto: Cicilie Husebø Nilsen.

Fig.4.13: Skål BRM 0/41093 fra Bryggen i Bergen. Dreiedekor typer DK1b, DK1d og DK1k. Foto: Cicilie Husebø Nilsen

Risset dekor – DK2

I min gjennomgang i magasinet fant jeg fire gjenstander som hadde en form for risset dekor. For å skille mellom ulikhetene i selve dekoren har jeg gitt DK2 to undergrupper, a og b.

Betegnelse	Beskrivelse
DK2a	Rissede streker/riller, går fra bunn og oppover på utsiden
DK2b	Rissede riller

Fig. 4.14: Oversikt over undergrupper for DK2.

Spesielt for DK2b er det nok snakk om en form for etterligning av dreiedekor. Rillene her er ganske så like riller jeg har funnet på dreiedekormaterialet, men de er tydelig risset med kniv, og ikke laget som en del av selve dreieprosessen. Hjelpemiddel som passer kan ha vært i bruk for å gjøre rillene så nøyaktig som mulig, mulig for å etterligne dreiedekor enda mer. Fig 4.15 viser to av gjenstandene som utgjør DK2. BRM 0/6312 er eneste gjenstand av undergruppen DK2a, og BRM 0/8853 er en av tre gjenstander som er en del av DK2b.

BRM 0/6312

BRM 0/8853

Fig.4.15: Dekorgruppe DK2 - Risset, på fat. (f.v) DK2a, og DK2b. Foto: Cicilie Husebø Nilsen

Annen dekor – DK3

Denne undergruppen inneholder andre former for dekor som ikke passer inn i to forestående dekorgruppene. Det består av fire gjenstander med svært forskjellig form for dekor, og derfor har hver av de fire gjenstandene fått egen beskrivelse og eget undernummer:

Betegnelsen	Beskrivelse
DK3a	Metallpunkter, i bunn og oppe langs kant
DK3b	Svirvel trykket inn i gjenstand
DK3c	Skål formet som fugl
DK3d	Mønster

Fig. 4.16: Forklaring over DK3 undergrupper.

BRM 0/2049 (fig 4.17) avbildet nedenfor er gjenstanden i gruppe DK2a. Denne skålen er dekorert på en svært spesiell måte. Skålen i seg selv virker dreid, og så er metallpunkter satt inn langs kanten rundt oppe, samt i bunn av skålen.

Skålen i DK3c, BRM 0/41431 (fig 4.18), er formet som en fugl. Denne er veldig skadet, og det ser ut som forsøk på å sette den sammen igjen er blitt gjort ikke lenge etter den ble gravd opp. Når man ser på den, kan man finne noe som minner om halefjær i ene enden, og vinger som er risset inn i sidene på den. Det er en mulighet for at denne skålen har vært brukt som drikkeskål/drikkekar, da den i form og utforming er svært lik for eksempel ølender og ølhøner funnet i Norden (Gjærder 1974). Men ettersom den er såpass skadet er det vanskelig å si med sikkerhet. Fragmentet i gruppe DK3d, BRM 0/4803, er dekorert med flettemønster. Når det gjelder gjenstanden i gruppe DK3b, BRM 0/17808, tilhører denne også gruppe DK1, ettersom den utenom å ha en trykket svirvel oppe langs kanten også er dreid, og er dekorert med dreiedekorelementene DK1c, DK1d og DK1f.

Fig. 4.17: Skål fra dekorgruppe DK3a. Den har metallpunkter i bunn og langs kant. Foto: Cicilie Husebø Nilsen

Fig.4.18: Dekorgruppe DK3c. Skål formet som en fulg. Foto: Cicilie Husebø Nilsen

BRM 0/41431

Gjenstander med stett

Under gjennomgangen i magasinet har jeg kommet over 21 gjenstander med stett. I Oslo-materiale har Birthe Weber valgt å opprette en egen gruppe for gjenstandene med stett; stettefat (Weber 1990). Når jeg har sett på gjenstandene med stett har jeg derimot funnet at en god del av gjenstandene som har stett heller hører inn under gruppen skåler og boller. Dette har jeg basert ut fra selve bollens form på stetten, og dens opphøyning. Altså, hvor mange graders heving. Dette er gjort etter eget skjønn, men det er tenkelig at man vil kunne se forskjell på fat, som er relativt flate, og vegg på skåler og boller. Det er nok mulig at en del av det materiale jeg har klassifisert som skål eller bolle med stett, gjerne heller er mer som drikkekar eller beger, men grunnet at det ofte ikke er mulig å si sikkert har jeg valgt å legge det inn under funksjonsgruppen skål og bolle. På bakgrunn av dette har jeg identifisert 18 skåler eller boller med stett, to fat, og et karfragment.

Brygge-materialet sammenlignet med Oslo og Trondheim

Dreide fat og boller er godt representert i funnmateriale fra Oslo, men Birthe Weber skriver at

det er vanskelig å avgjøre om de ble produsert lokalt eller importert. Deler av ni fat ble funnet, og dreiearbeidet var av høy kvalitet. Selv om det ikke er nevnt spesifikt av Weber, tyder det på at dreiedekor til dels er brukt i Oslo. Weber har også en egen funnkategori i Oslo, nemlig stettefat. Denne gruppen inneholder ytterligere ti fat, noe som gir en samlet gruppe på nitten fat fra Oslo (Weber 1990). Signe Horn Fuglesang skriver at det dekorerte materialet fra Oslo inneholder 65 katalogiserte funn. Da har hun valgt å ikke ta med dekor på bein eller keramikk. Med unntak av to gjenstander er alt det dekorerte materialet fra feltene ”Mindes tomt” og ”Søndre felt”. (Fuglesang 1991). De fleste av de dekorerte gjenstandene fra Oslo er laget av tre, og er datert til ett sted mellom ca 1025 og 1325. Det finnes da nesten ingen dekorerte gjenstander med datering fra høy- og senmiddelalder. Fuglesang skriver at mesteparten av gjenstandene er funnet i en bosetningskontekst, og da nok tilhørte vanlig husholdning. Trass dette er bare tretten av de dekorerte gjenstandene innenfor min egen kontekst av husholdgjenstander: tre boller og ti skjær. I Oslo ble det funnet tre fragmenter av dekorerte treboller. To av disse har vært dreid – og det er da tenkelig at det er snakk om hva jeg omtaler som dreiedekor- mens den tredje er gravert. Disse er datert til det tidende århundret, og Fuglesang skriver at dekorert tre fra denne perioden ikke er funnet andre steder (Fuglesang 1991 I).

Fra Folkebibliotekstomten i Trondheim har Aase Folkvord identifisert 11 fat, 11 skåler og boller, og 2 kar som er dekorert. Hun skriver at skål, boller og fat fra Trondheim ofte er dekorert med en enkel linje langs kanten, og mye av materialet ser ut til å ha blitt dreid. Dette tyder på at store deler av det dekorerte gjenstandsmaterialet fra Trondheim i disse kategoriene nok dreier seg om gjenstander med dreiedekor.

Det man ser her at i forhold til funksjonsgruppene fat, skål/bolle og kar, er det et langt større gjenstandsmateriale fra Bryggen i Bergen enn hva man har funnet i Oslo eller Trondheim. Gjenstandene fra for eksempel Oslo ser ut til å være noe bedre bevart, funnmaterialet inneholder en større mengde hele eller nesten hele gjenstander (Fuglesang 1991, Weber 1990). Derimot er materialet fra Bergen gjerne fragmentert eller bestående av mindre deler som ikke alltid er like lett å identifisere eller klassifisere. I denne undersøkelsens kontekst er benevnelsen kar som nevnt gitt gjenstander som ikke kan identifiseres som tilhørende en av de andre gjenstandsgruppene, men som likevel kan anslås som husholdgjenstander. Dette gjør det vanskelig å sammenligne med Trondheim og Oslo, ettersom spesielt i Oslo brukes betegnelsen for en mer spesifikk gjenstandsgruppe. Weber snakker om bordkar, da spesielt

drikkekar. Av disse er det funnet 120 i Oslo (Weber 1990). Det er tenkelig at enkelte av gjenstandene i denne undersøkelsen vil tilhøre denne gruppen, men grunnet at så mye er fragmentert og skadet har det vært umulig å fastslå en slik undergruppe.

4.3 Samlet vurdering av det dekorerte gjenstandsmaterialet

De dekorerte husholdsgjenstandene i tre fra Bryggen i Bergen inneholder et stort antall gjenstander, med flere forskjellige former for dekor. Mangfoldet for dekortyper er ikke så altfor stort, og det dreier seg for det meste om gjenstander med ulike former for dreiedekor. Dette er den største dekorgruppen i fire av fem funksjonsgrupper. Kun hos skjeene er ikke dreiedekor dominerende, dette fordi skjeene enten ikke er dreid, eller så er de tilegnet en annen form for dekor. Det store antallet dreid materiale, både med og uten dekor, kan tyde på at det på Bryggen har foregått en eller annen form for produksjon, eller masseproduksjon, av dreide skåler, boller og fat. I forhold til andre byer som Oslo og Trondheim er det funnet svært store mengder husholdsmateriale på Bryggen, men der hvor man for eksempel i Oslo har mer utbredt og forfinet dekorvalg, hvor stiler som Ringerike og Urnes er hyppig brukt på for eksempel skjeene, er det i Bergen hovedsakelig jevnt over enklere utforming på materiale.

I det neste kapittel vil jeg undersøke hvordan dette materialet fordeler seg i tid og rom.

5. Datering og romlig distribusjon

I dette kapittelet skal jeg plassere gjenstandsmaterialet i tid, og deretter sette dem inn i romlig kontekst for å se hvordan dette kan være med å kaste lys over mine problemstillinger. Som nevnt i kapittel 3, vil jeg forholde meg til den

brannlagskronologien som er etablert for Bryggen.

Bakgrunnen for denne kronologien ligger i

brannlagene som ble avdekket under utgravingen.

I forrige kapittel gikk jeg inn på de ulike

funngruppene og formene for dekor som ble

funnet på Bryggen, og i dette kapittelet ønsker jeg

å sette dem inn i en tidssammenheng for å se på om

det er mulig å se forandringer i dekorvalg over tid.

Dreiedekor er den vanligste formen for dekor på

husholdsgjenstandene, hvor enkelte

dekorelementer er mer brukt enn andre. Jeg vil nå

se om dette har vært et stabilt trekk eller noe som

har endret seg over tid. Som vist, er DK1d det

mest brukte dekorelementet for de fleste av

gjenstandsgruppene fat, skål/bolle og kar. Et

spørsmål er da om dette fins representert gjennom

hele middelalderen, eller var det mer brukt i enkelte perioder enn andre? Siste del av analysen

består i å se dekorformene ikke bare i en tidssammenheng, men også i romlig kontekst. Jeg vil

da legge vekt på fordelingen i to romlige hovedsoner på Bryggen; det fremre havneområdet

og det bakre området som i større grad var preget av husholdsaktiviteter, knyttet til

bygårdenes felles oppholdsrom og boligkvarter på Bryggen. Det fremre området mot Vågen

er også naturlig å se i sammenheng med avfallshåndtering, der defekte ting og annet avfall ble

deponert i fyllmassene.

5.1 Datering

Av de 443 dekorerte husholdsgjenstandene har 400 gjenstander latt seg datere, mens for 25 gjenstander mangler det informasjon om funnkontekst og som derfor ikke var mulig å datere.

Videre vil jeg ta for meg gjenstandsgruppene i samme rekkefølge som ble gjort i forrige kapittel. Da dekortypene jo varierer, har jeg valgt å beholde samme inndeling, for å gjøre

Fire	Date	Fire Interval Period	Building phase
O	1955		
I a	Prev. unknown	9	9.2 9.1 : 9.11
I	1702		
I b	Prev. unknown	8	8.2 8.1 : 8.11
II	1476		
		7	7
III	1413		
III b	1393	6	6.3 6.2 : 6.21 6.1 : 6.11
IV	1332		
		5	5.2 : 5.21 5.1 : 5.11
V	1248		
		4	4.2 4.1
VI	1198		
		3	3.2 : 3.21 3.1 : 3.11
VII	1170/71		
		2	2.2 2.1
VIII	Prev. unknown		
		1	1.2 1.1

Fig.5.1: Brannlagskronologien på Bryggen
Etter Herteig 1990/91

fremstillingen mer oversiktlig. For rundt halvparten av materialet foreligger det en tids- eller periodedatering i den såkalte ALT-databasen ved museet. Jeg har i stor grad valgt å forholde meg til disse dateringene der det har vært mulig, men har sjekket hver datering når jeg har sett nærmere på funnkontekst i forhold til spørsmålet om romlig distribuasjon. For resten av gjenstandsmaterialet har jeg selv sjekket og justert dateringene, ved å forholde meg til originalopplysninger knyttet til funnkontekst og brannlagskronologien som er utarbeidet av Herteig.

Tidsmessig fordeling av dekorerte husholdsgjenstander

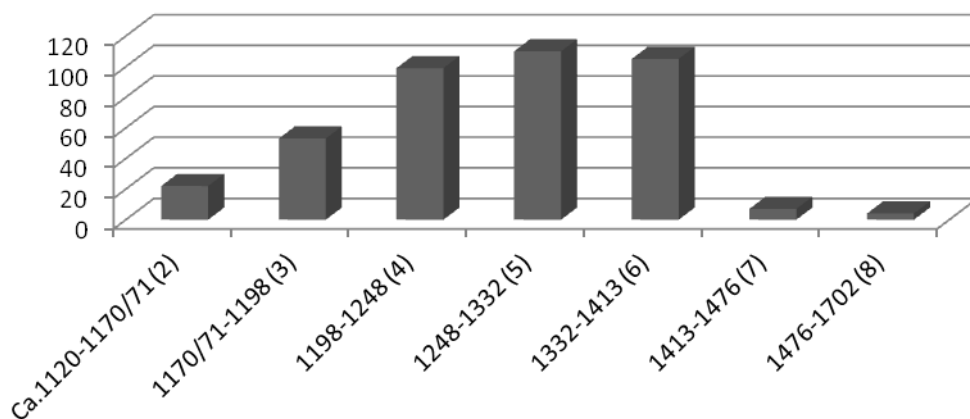

Diagram 5.1: Tidsmessig fordeling av dekorerte husholdsgjenstander i forhold til periode 2-8 på Bryggen. N=400.

Diagram 5.1 viser den tidsmessige fordelingen av alle dekorerte husholdsgjenstander knyttet til perioder, uavhengig av funnkategori. I alt 18 gjenstander hadde en så usikker funnkontekst at det ikke var mulig å avklare datering innenfor en enkel periode. På bakgrunn av dette har jeg valgt å holde disse utenfor den videre analysen knyttet til plassering i tid. Diagrammet viser at store deler av de dekorerte husholdsgjenstandene er datert til periodene 4 (1198-1248), 5 (1248-1332) og 6 (1332-1413), fra etter brannen i 1198 til brannlaget fra 1413. Antall daterbare gjenstander fordeler seg ganske likt over disse tre periodene, med 99 gjenstander fra periode 4, 110 fra periode 5, og 105 fra periode 6. I løpet av 1100-tallet skjer det altså en gradvis økning i det deponerte materialet, med 22 daterbare gjenstander fra periode 2 (ca.1120-1170), og 53 daterbare gjenstander fra periode 3 (1170/71-1198) men altså med størst representasjon på 1200- og 1300-tallet. Etter 1413 dropper antall funn kraftig, med bare 7 daterbare funn fra periode 7, det vil si 1413-1476, og med 4 daterbare funn fra periode 8, etter 1476. I det følgende vil jeg se om denne fordelingen er representativ for alle

husholdsgjenstandene jeg undersøker, eller om det tegner seg ulike mønstre og ulike tidsrepresentasjoner for de ulike dekorelementene.

5.1.1 Skjeene

Datering av de syv dekorerte skjeene sprer seg over fire perioder, fra periode 2 (ca. 1120-1170/71) til periode 5 (1248-1332), altså et noe kortere tidsspenn enn for materialet som helhet. Fig 5.2 viser de ulike skjeenes datering. Med unntak av BRM 0/17434 var materialet allerede datert i museets database, publisert av Herteig i 1990/91 og Hansen i 1998. Jeg har forholdt meg til disse dateringene, men har også sjekket funnkonteksts for alle gjenstandene.

Tilvekstnr	Datering	
BRM 0/17434	1248-1332	Den eldste av de dekorerte skjeene er BRM 0/46161 (fig.4.1) fra periode 2, en plastisk utformet skje med enkel rille på skaftet. Fra periode 3 er det to skjeer, BRM 0/55962 (fig.4.2) og BRM 0/63461 (fig.4.1), en ornert og en plastisk utformet. Det ornerte skjeen, BRM 0/55962, viser som nevnt i kapittel 4, trekk til for eksempel Ringerike-stilen, noe som kan stemme overens med dens datering til 1170/71-1198. Her er det også mulig det
BRM 0/21842	1198-1248	
BRM 0/41499	1198-1248	
BRM 0/46161	Ca. 1120-70/71	
BRM 0/55962	1171/71-1198	
BRM 0/62799	1198-1248	
BRM 0/63461	1171/71-1198	

Fig. 5.2: Datering til skjeene.

dreier seg om en form for kopi/*mimicry* av en kjent og mer kompleks stil. Fra periode 4, dvs.første del av 1200-tallet, foreligger tre dekorerte skjeer, noe som gjøre den perioden med flest bevarte dekorerte skjeer. Fra periode 5 foreligger det bare én dekorert skje, BRM 0/17434 (fig.4.1), som er plastisk utformet i en enkel stil. Ut fra så få funn er det imidlertid vanskelig å se noen spesielle utviklingstrekk, bortsett fra at de i all hovedsak skriver seg fra 1100-tallet og 1200-tallet, uten representasjon i de yngre periodene.

5.1.2 Lökkene

Av de 37 dekorerte lökkene er det kun ett lokk som ikke lar seg datere. For BRM 0/72980 foreligger kun informasjon om hvilken rute det ble funnet i utgravningsfeltets koordinatsystem, og at det er funnet i generell fyllmasse. Informasjon om gjenstandens relasjon til brannlag er dessverre ikke tilgjengelig. To av lökkene har funnkontekst omkring brann 3. Ettersom det ikke er mer nøyaktig informasjon om det er snakk om over eller under brannlaget, har jeg valgt å legge datering til omkring brann 3, altså til rundt

pluss/minus 1400, og lokkene har da ikke en sikker datering til en bestemt periode. Jeg har også ett lokk som har funnkontekst i nivå med brann 6, så også dette er ikke datert mer presist til en bestemt periode. Der er også ett lokk med funnkontekst inne i et brannlag. I dette tilfellet har jeg valgt å legge datering til tiden før brannen, altså periode 2. Datering i forhold til periode er da lagt til perioden før brannen. Dateringene for de siste 32 lokkene sprer seg over fem forskjellige perioder, fra periode 2 og helt frem til periode 7, et tidsspenn fra mellom ca. 1120 og 1170 frem til tiden mellom 1413 og 1476 og følger således hovedmønsteret for dekorerte gjenstander.

Tidsmessig fordeling av dekorerte lokk

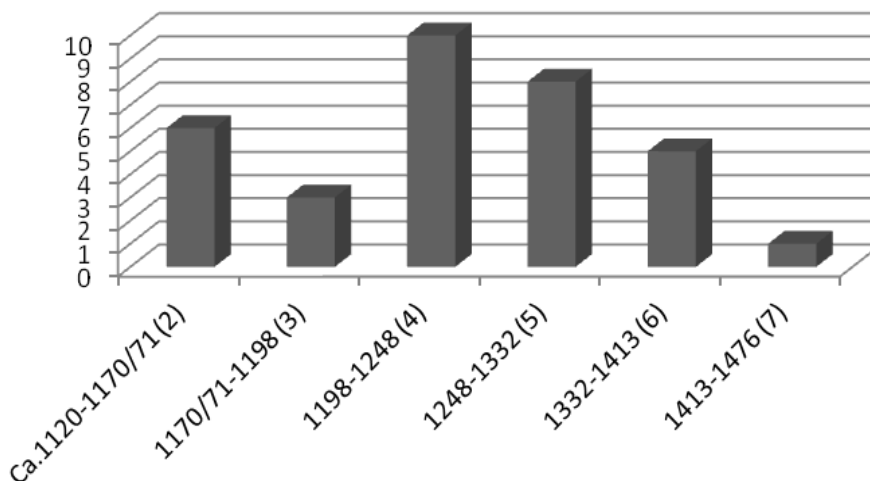

Diagram 5.2: Tidsmessig fordeling av dekorerte lokk i forhold til perioder. N=33.

Diagram 5.2 viser den tidsmessige fordelingen til de dekorerte lokkene i forhold til periode. Det viser at det er gjort flest funn fra periode 4 (1198-1248), men at også periodene 2 (ca. 1120-1170/71), 5 (1248-1332) og 6 (1332-1413) er representert med en del funn.

Av figur 5.3 fremgår det hvilke dekortyper som er funnet i de forskjellige periodene. Figuren viser at et er gjort flest funn av lokk i dekkategori DL3, eller dreiedekor på lokk. Men også en del funn som inneholder de andre dekkategoriene. Fra periode 6 (1332-1413) er det således to funn av lokk med risset dekor, ett funn av lokk med risset geometrisk dekor, og to funn av lokk med dreiedekor. Her er her da like mange funn av lokk med risset dekor som det er av lokk med dreiedekor.

	P2	P3	P4	P5	P6	P7	Totalt
DL1			=====		=====		3
DL2				=====			3
DL3	=====						24
DL4		=====					1
DL5			=====				2

Figur 5.3: Dekortyper på lokk i bruk på Bryggen i forhold til perioder. P=periode, N=33.

For lokkene er det dekorgruppen for dreiedekor, DL3, som er størst. Innenfor denne gruppen har jeg identifisert syv ulike dreiedekorelementer. Figur 5.4 viser fordelingen av de ulike elementene for de forskjellige periodene.

	P2	P3	P4	P5	P6	P7	Totalt
DL3a	=====		=====		=====		4
DL3b	=====						11
DL3c	=====		=====				5
DL3d	=====		=====				8
DL3e	=====			=====			2
DL3f	=====						5
DL3g			=====				1

Figur 5.4: Spredning av dreiedekorelementer på lokk. P=periode, N=36.

Som det fremgår av figur 5.4, fordeler de ulike dreiedekorelementene seg i tid fra periode 2 (ca. 1120-1170) og frem til periode 7 (1413-1476). Dreiedekorelementet DL3a ser ut til å ha blitt brukt jevnt utover fra periode 2 (ca. 1120-1170/71), og er representert frem til periode 6 (1332-1413). Det er ikke gjort funn fra periode 3 (1170/71-1198) eller periode 5 (1248-1332), men ettersom funn er datert før og etter behøver ikke dette bety at elementet ikke var i bruk gjennom disse periodene. DL3b er blitt brukt kontinuerlig frem til begynnelsen av periode 6, fra rundt 1332 og utover på 1300-tallet, men etter dette finner jeg det ikke igjen dette elementet på de dekorerte lokkene som er funnet. DL3c ser ut til å ha blitt brukt jevnt utover i middelalderen, selv om det ikke er gjort funn fra den korte periode 3. DL3d, som sammen med element DL3b kan synes å være av de mest brukte, som heller ikke er representert i periode 3, men ellers er det funnet fra alle periodene, med unntak av periode 7 (1413-1476), hvor det ikke er gjort noen funn av lokk med dreiedekor. DL3e er funnet på kun to

gjenstander, og er datert til periodene 2 (ca.1120-1170/71) og 5 (1248-1332). DL3f finner man brukt i periodene 2 (ca.1120-1170/71), 3 (1170/71-1198) og 4 (1198-1248), og ingen funn med dette elementet er gjort på lokk etter 1248. Når det gjelder DL3g, er det et element som kun er funnet representert på ett lokk, og som er datert til periode 4, 1198-1248.

5.1.3 Fat, skåler/boller og kar

Av de 399 gjenstandene som faller innenfor funksjonsgruppene fat (3), skåler/boller (4) og kar (5), har det vært mulig å datere 362 gjenstander. 25 gjenstander mangler presise opplysninger om funnkontekst i forhold til brannlag, og har derfor ikke vært mulig å datere. I tillegg er der 13 gjenstander hvor funnkonteksten ikke er mulig å avklare innefor en enkel periode. Som nevnt tidligere, har jeg derfor valgt å holde dem utenfor videre i denne analysen. Jeg har også et mindre antall gjenstander som skal være funnet i eller i nivå med selve brannlaget.

Dateringen kan da legges til selve brannen, men perioden den tilhører vil da sannsynligvis være perioden før brannen. Enkelte gjenstander har funnkontekst opp mot brann IIIb, som er datert til 1393. I slike tilfeller er gjenstanden datert til periode 6 (1248-1413).

Datering av fatene

Diagram 5.3 viser en tidsmessig fordeling av de dekorerte fatene i forhold til perioder. Av 71 dekorerte fat var det mulig å datere 60 av dem. Det var ikke mulig å datere 9 fat på bakgrunn av manglende funnkontekst, og i tillegg er der to fat hvor funnkontekst ikke er mulig å avklare innenfor en enkel periode, så disse to er ikke med i videre i analysen.

Tidsmessig fordeling av dekorerte fat

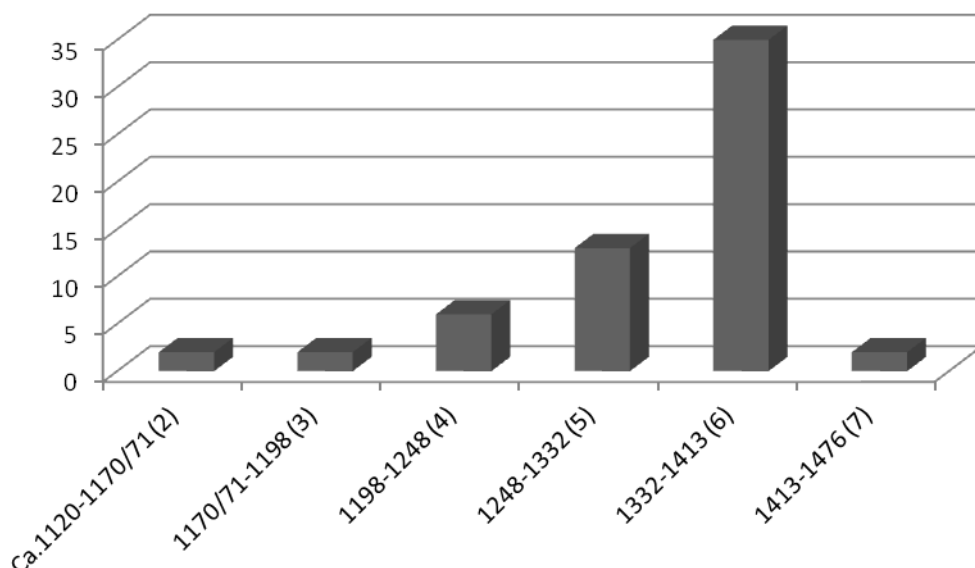

Diagram 5.3: Tidsmessig fordeling av dekorerte fat. I forhold til perioder N=60.

Diagram 5.4 over, viser fordelingen av dreiedekor i de forskjellige periodene. Her ser man tydelig at mesteparten av materialet dekorert med dreiedekor stammer fra periode 6 (1332-1413). Hele 34 fat med dreiedekor er fra periode 6, noe som tilsvarer 58 % av fatene i DK1, og 48 % av alle fatene som inngår i denne undersøkelsen.

Figur 5.6 under viser spredningen av dreiedekorelementene på fat i de respektive periodene. Det man ser, er at bruken av enkelte dekorelementer er mer utbredt enn for andre. Element DK1d for eksempel er representert i alle periodene, fra periode 2 (ca.1120-1170/71) til og med periode 7 (1413-1476), og det er også det elementet som ble mest vanlig. Også elementer som DK1e, og DK1i var relativt vanlig. Begge disse er representert gjennom flere perioder. Dekorelementer som DK1a og DK1m derimot var mindre vanlig på fat, og elementene DK1g og DK1h er ikke funnet på fat.

	P2	P3	P4	P5	P6	P7	Totalt
DK1a				—————	—————		7
DK1b	—————			—————	—————		7
DK1c			—————		—————	—————	9
DK1d	—————	—————	—————	—————	—————	—————	32
DK1e		—————	—————	—————	—————		18
DK1f			—————	—————	—————		9
DK1g							0
DK1h							0
DK1i		—————	—————	—————	—————	—————	13
DK1j					—————		2
DK1k	—————		—————	—————	—————		10
DK1l				—————	—————		2
DK1m					—————		1

Figur 5.6: Spredning av dreiedekorelementer på fat i forhold til perioder. P=periode, N=110.

Dreiedekorelementet DK1a er bare registrert i periodene 5 og 6, fra 1248 frem til 1413. Element DK1b er funnet på en gjenstand i periode 2 (ca.1120-1170), men etter det finner man det ikke igjen før i periode 5 og 6 (1248-1413). DK1c er først representert i periode 4 (1198-1248) på fat, og er ikke representert i periode 5, men derimot i periode 6, hvor det er gjort 7 funn, og i periode 7 (1413-1476). Representasjonen av dekorelement DK1d sprer seg fra periode 2 til 7, fra 1120 og helt frem til 1476. Hovedvekten av gjenstandene med dette dekorelementet er gjort i lag datert til periode 6 (1248-1332), hvor det er registrert på 17 fat.

Element DK1e finner man først på fat fra periode 3 (1170-1198), og det er kontinuerlig representert frem til og med periode 6. Av 18 funn gjort av fat med dette elementet stammer 13 fra periode 6. I likhet er også DK1f representert gjennom flere perioder. Det er først registrert på fat fra periode 4, og det er representert til og med periode 7, dvs. etter 1476. Også her er det gjort flest funn fra periode 6, med 6 av 9 funn. Som nevnt er det ikke gjort funn av fat med elementene DK1g og DK1h. DK1i er derimot dokumentert fra periode 3 og frem til og med periode 7. Elementet DK1j finner man kun to ganger på fat, og begge er datert til periode 6 (1332-1413). For element DK1k er ett fat datert til periode 2 (ca. 1120-1170), før det dukker opp igjen i funn fra periodene 4, 5 og 6 (1198-1332). For elementet DK1l har jeg registrert to funn, ett fra periode 5, og ett fra periode 6. Og for det siste elementet, DK1m er det registrert på ett fra som er datert til periode 6. En ser da at alle dekorelementene er representert i periode 6, 1332-1413, med unntak av g og h som ikke er funnet representert på fat DK1b, d og k er representert helt tilbake til eldste representerte periode, ca. 1120-1170, og DK1e og i går tilbake til periode 3, slutten av 1100-tallet.

Datering av skålene og bollene

Diagram 5.5 viser en tidsmessig fordelingen av de dekorerte skålene og bollene fra Bryggeutgravningen. Av 257 dekorerte skåler og boller var det mulig å datere 235 av dem. Det var ikke mulig å datere 15 av dem på bakgrunn av manglende funnkontekst, og 7 skåler eller boller har funnkontekst som ikke er mulig å avklare innefor en enkel periode, og jeg har derfor valgt å holde dem utenfor i den videre analysen.

Diagrammet viser omtrent samme mønster som for fordelingen av dekorerte husholdsgjenstander som helhet, med representasjon i alle perioder. Det viser at det er flest funn av skåler og boller fra periode 4 og 5, fra tidsspennet 1198-1332, altså et noe tidligere toppunkt om disse periodene enn for materialet som helhet. Også i periode 3 (1170/71-1198) og periode 6 (1332-1413) er det gjort en større mengde funn. Det er gjort relativt få funn fra periode 2 (ca. 1120-1170/71), kun 12 funn er registrert, og fra periode 7 (1413-1476) og 8 (1476-1702) er det kun 4 og 3 funn er registrert.

Av de daterbare skålene og bollene er 62 datert til periode 4 (1198-1248), noe som utgjør 26 % av daterbare gjenstander i mitt materiale, og 24 % av totalt antall skåler og boller. I periode 5 (1248-1332) er det registrert 65 gjenstander, noe som tilsvarer 28 % av de daterbare gjenstander, og 25 % av totalt antall skåler og boller. Til sammenligning er det i periode 3

(1170/71-1198) registrert 35 daterbare gjenstander som tilsvarer 15 %, og er 14 % av det totale antallet skåler og fat. I periode 6 (1332-1413) er det registrert 51 daterbare gjenstander, som tilsvarer 22 %, og 20 % av total antallet skåler og boller. Funn datert til disse fire periodene utgjør da 92 % av de daterbare gjenstandene, og hele 84 % av det totale antallet dekorerte skåler og boller. Det vil si at knappe 15 % av gjenstandsmateriale i funksjonsgruppen for skåler og boller stammer fra tiden før 1170/71 og etter 1413.

Tidsmessig fordeling av dekorerte skåler og boller

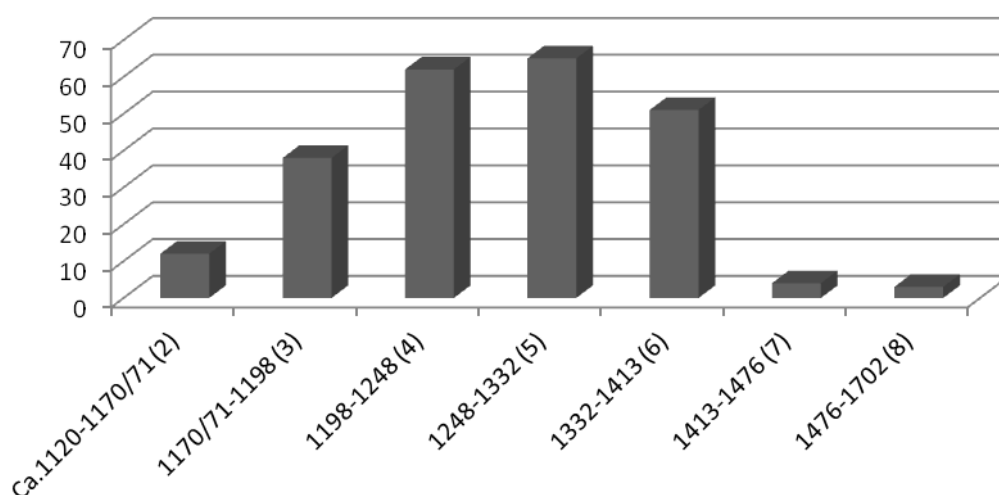

Diagram 5.5: Tidsmessig fordeling av dekorerte skåler og boller i forhold til perioder. N=235.

Figur 5.7 viser de tre ulike dekortypene som er funnet på skålene og bollene i de forskjellige periodene på Bryggen. To av de daterbare gjenstandene hadde dekor fra to forskjellige typer, og er her da ført inn under begge. Det dreier seg om en gjenstand i periode 5 (1248-1332) med både DK1 og DK3, og en gjenstand i periode 4 (1198-1248) med både DK1 og DK2. Også her ser vi at DK1, dreidedekor dominerer og er representert i alle perioder, fra periode 2 til periode 8, et tidsspenn fra ca 1120 til 1700. De to andre dekortypene er derimot representert over kortere tidsspenn, og først i periode 4.

	P2	P3	P4	P5	P6	P7	P8	Antall
DK1	—————							233
DK2			—————					1
DK3			—————	—————				3

Figur 5.7: Ulike dekortyper funnet på skålene og bollene i forhold til periode. P=periode, N=237.

For dekortype DK3 er tre gjenstander registrert, én i periode 4 (1198-1248), én i periode 5 (1248-1332), og én i periode 6 (1332-1413). Ettersom periode 8 er fra 1476 og frem til 1702 er det nok tenkelig at de fire gjenstandene som hører innenfor denne perioden nok heller representerer begynnelsen av perioden enn slutten.

Diagram 5.6 ser nærmere på fordelingen av dreiedekor i de ulike periodene.

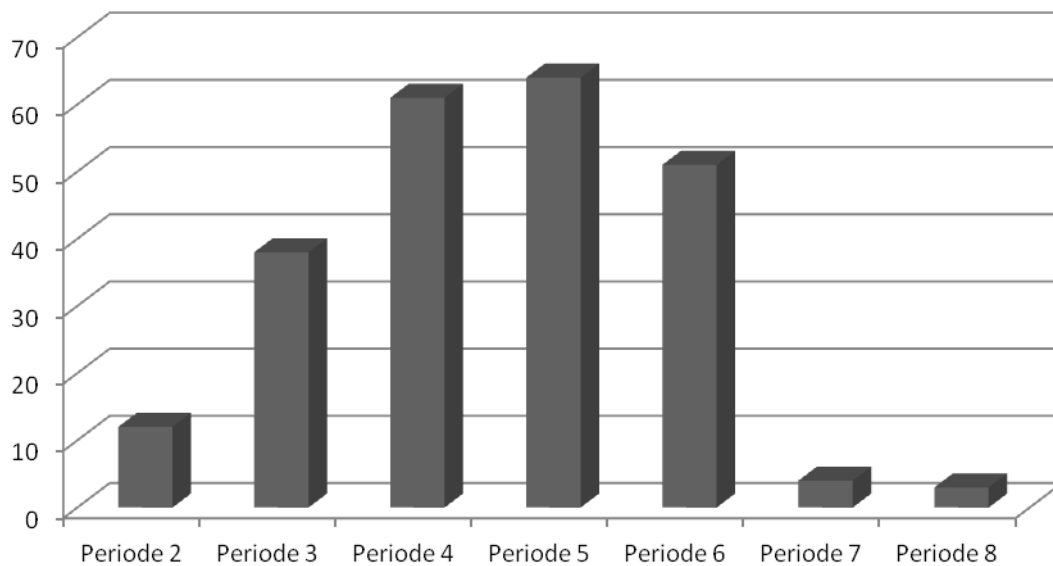

Diagram 5.6: Fordeling av dreiedekor på skåler og boller i de ulike periodene. N=233.

Diagram 5.6 viser, i likhet med diagram 5.5, som viser totalfordeling av daterte skåler og boller, at det også for dreiedekoren er der flest gjenstander, datert til periodene 3, 4, 5 og 6 (1170/71-1413), noe som ikke er uventet ettersom mesteparten av skålene og bollene er dekorert med dreiedekor. Flest skåler og boller er datert til periode 5 (1248-1332). Det omfatter 64 skåler og boller og utgjør 27 % av daterte gjenstander i DK1, noe som er 25 % av det totale antallet skåler og boller som er med i denne undersøkelsen. Ser man på spredningen av de ulike dreiedekorelementene registrert i DK1, figur 5.8, ser man at her er noen elementer som går igjen i de fleste periodene.

Figur 5.8 viser at syv av de 13 dreiedekorelementene, DKb, d, e, f, h, i og k, er representert alt i eldste funnførende periode, periode 2, og alle synes å ha vært i bruk i periode 6, perioden med størst representasjon av disse funngruppene. Det er registrert 18 gjenstander med dreiedekorelementet DK1a, og er først representert i periode 3 (1170/71-1198) og frem til slutten av periode 6 (1332-1413). For dekorelementer DK1b er det registrert færre gjenstander, men det er representert alle perioder kontinuerlig fra periode 2 (ca.1120-1170/71)

og frem til og med periode 7 (1413-1476). Elementer DK1c er også representert over lengre tid, fra periode 3 (1170/71-1198) til og med periode 8 (1476-1702). Dreiedekorelementer DK1d er det som forekommer hyppigst, med hele 111 registrerte forekomster og det er også ett av tre elementer som har vært representert gjennom alle periodene. DK1d har vært mest i bruk i periodene 3, 4, 5 og 6, fra 1170/71 til 1413, men et fåtall funn er også gjort i periode 2 (ca.1120-1170/71), 7 (1413-1476) og 8 (1476-1702). Elementer DK1e har vært i bruk fra periode 2 (ca.1120), og kontinuerlig frem til og med periode 6 (1332-1413), og det samme gjelder for elementet DK1f.

	P2	P3	P4	P5	P6	P7	P8	Totalt
DK1a		████████████████████						18
DK1b	████████████████████					████████████████████		13
DK1c		████████████████████						12
DK1d	████████████████████	████████████████████	████████████████████	████████████████████	████████████████████	████████████████████	████████████████████	111
DK1e	████████████████████				████████████████████			24
DK1f	████████████████████				████████████████████			32
DK1g					████████			1
DK1h	████████████████████				████████████████████		████████	17
DK1i	████████████████████	████████████████████	████████████████████	████████████████████	████████████████████	████████████████████	████████████████████	68
DK1j			████████		████████			4
DK1k	████████████████████	████████████████████	████████████████████	████████████████████	████████████████████	████████████████████	████████████████████	62
DK1l		████████████████████					████████	18
DK1m					████████			1

Figur 5.8: Spredning av dreiedekorelementer på skåler og boller i forhold til perioder. P=periode, N=381.

Dreiedekorelementet DK1g har jeg kun registrert én gang, på en gjenstand datert til periode 6 (1332-1413). DK1h har vært representert kontinuerlig fra periode 2 (ca.1120-1170/71) til og med periode 6 (1332-1413), og jeg har også funnet en gjenstand med dette elementet som er datert til periode 8 (1476-1702). DK1i er ett av de andre elementene som er representert i periodene. Jeg har flest funn datert til periodene 3, 4 og 5, fra 1170/71 til 1332, men men har også en del datert til periode 2 (ca.1120-1170/71) og 6 (1332-1413). Kun ett funn hver er gjort i periodene 7(1413-1476) og 8 (1476-1702) for dette dekorelementet. Dekorelementet DK1j er funnet representert i to perioder, periodene 4 (1198-1248) og 6 (1332-1413), og spredningen av funn er jevnt fordelt på de to periodene. Det siste dekorelementet som er representert i alle periodene, er DK1k. Her har jeg datert flest funn til periodene 3, 4, og 5, fra 1170/71 til 1332. Her er også en del funn datert til periodene 2 (ca.1120-1170/71) og 6 (1332-

1413). For periode 7 (1413-1476) og 8 (1476-1702) er det bare gjort tre funn, ett i periode 7 og to i periode 8. Dreiedekorelementet DK11 er representert kontinuerlig fra periode 3 (1170/71-1198) og frem til og med periode 5 (1248-1332), med jevn fordeling av funn i periodene. Det er også gjort ett funn med dette elementet i periode 8 (1476-1702). Det siste elementet, DK1m, er kun funnet på en gjenstand, datert til periode 6 (1332-1413).

Datering av karene

Diagram 5.7 viser en tidsmessig fordeling av de dekorerte karene fra Brygge-utgravingen. Av 71 dekorerte kar var det mulig å datere 65 av dem. Det var ikke mulig å datere 2 av dem på bakgrunn av manglende funnkontekst, og 4 kar har funnkontekst som ikke er mulig å avklare innenfor en enkel periode, og jeg har derfor valgt å holde dem utenfor videre analyse.

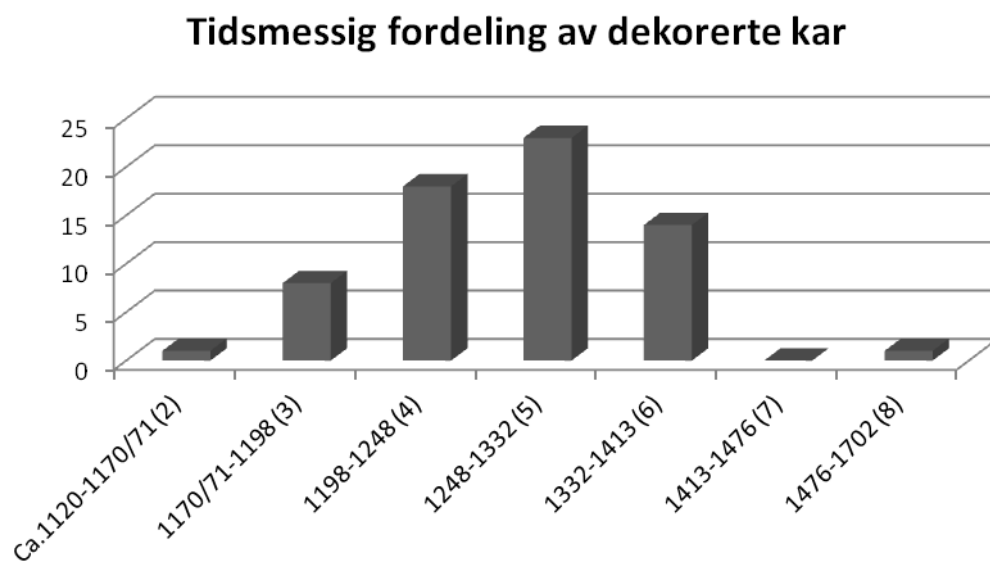

Diagram 5.7: Tidsmessig fordeling av kar i forhold til perioder på Bryggen N=65.

Diagram 5.7. viser at de fleste karene er datert til periodene 4, 5 og 6, over et tidsspenn på drøye 200 år, fra 1198 og frem til 1413. For periode 4 (1198-1248) dreier det seg om 18 kar, som er 28 % av de daterbare karene, og 25 % av totalt antall dekorerte kar. I periode 5 (1248-1332) er det 23 kar, som er 35 % av de daterbare karene, og 32 % av totalt antall dekorerte kar. For periode 6 (1332-1413) er det snakk om 14 kar, noe som tilsvarer 22 % av de daterbare karene, og 20 % av det totale antallet. Til sammen utgjør karene fra disse tre periodene 85 % av de daterbare karene, og 77 % av det totale antallet dekorerte kar. For periode 3 (1170/71) dreier det seg om 8 kar, som utgjør 12 % av de daterbare karene, og 11 % av det totale antallet dekorerte kar. I stekt kontrast finner vi da karene datert til til periode 2 (ca.1120-

1170/71) og 8 (1476-1702). For disse to periodene er det kun datert ett kar i hver periode, noe som utgjør kun 3 % av de daterbare karene, og 3 % av det totale antallet dekorerte kar. Der er ingen kar datert til periode 7 (1413-1476).

	P2	P3	P4	P5	P6	P7	P8	Totalt
DK1	██						███	63
DK2			████████████████					2
DK3								0

Figur 5.9: Ulike dekortyper funnet på karene. P=periode, N=65.

Figur 5.9 viser de tre ulike dekortypene som er å finne på karene i de forskjellige periodene. Som vi har sett både med fatene og med skålene og bollene, dominerer dekortype DK1, dreiedekor, nesten totalt. For karene utgjør den dekoren på 63 av 65 daterte gjenstander, samt 5 gjenstander som ikke lar seg datere. For dekortype DK2 er det kun gjort funn fra to perioder, og for DK3 er der ingen daterbare funn registrert, men der er en gjenstand med denne dekortypen som har funnkontekst som kan plassere den enten i periode 4 eller periode 5. Men som nevnt tidligere har jeg ikke disse gjenstandene med i analysen.

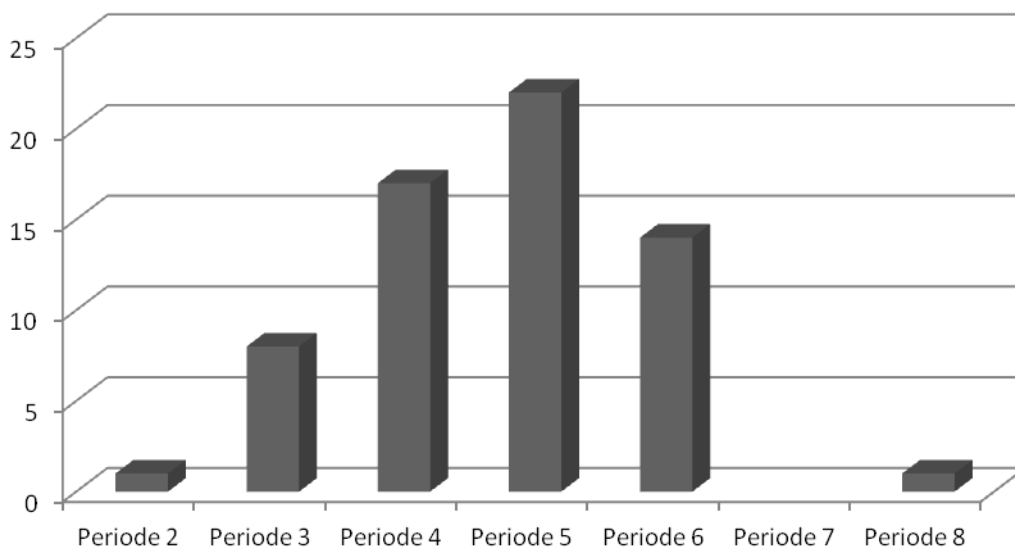

Diagram 5.8: Fordeling av dreiedekor på kar i de ulike periodene. N=63.

Som man kan se av diagram 5.8, er det gjort flest funn av dreiedekor på kar datert til periode 5 (1248). Det er her snakk om 22 tilfeller av dreiedekor. Det utgjør 35 % av daterte gjenstander

i DK1, noe som utgjør 31 % av det totale antallet kar som er med i denne undersøkelsen. Også i periode 4 (1198-1248) og 6 (1332-1413) er det funnet en større mengde gjenstander med dreiedekor, det er her snakk om 17 og 14 gjenstander.

Ser man på spredningen av de ulike dreiedekorelementene, DK1a-m, for kar registrert i DK1, figur 5.10, ser man at her er ett element som går igjen i de fleste periodene, DK1d, som også for fatene og skålene og bollene har vært ett av de elementene som har vært mest i bruk.

	P2	P3	P4	P5	P6	P7	P8	Totalt
DK1a					—————			1
DK1b		—————		—————	—————			4
DK1c			—————	—————	—————			3
DK1d	—————	—————	—————	—————	—————		—————	30
DK1e				—————				2
DK1f			—————	—————	—————			3
DK1g								0
DK1h		—————			—————			5
DK1i		—————	—————	—————	—————			18
DK1j								0
DK1k	—————	—————	—————	—————	—————			18
DK1l				—————	—————			4
DK1m								0

Figur 5.10: Spredning av dreiedekorelementer på kar i forhold til periode. P=periode, N=88.

Dreiedekorelementet DK1a har kun blitt registrert på ett kar, datert til periode 6 (1332-1413). DK1b derimot er representert kontinuerlig fra periode 3 (1170/71-1198) og frem til og med periode 6 (1332-1413). Elementet DK1c sprer seg jevnt over tre perioder, fra 4 til og med 6, fra 1198 til 1413, med ett funn gjort fra hver periode. Dreiedekorelementet DK1d er som nevnt det eneste som er representert gjennom så godt som alle periodene, fra begynnelsen av periode 2 (ca.1120) til og med periode 8 (1476-1702). Funn er ikke registrert i periode 7 (1413-1476), men det betyr ikke at elementet ikke var i bruk i perioden. Det er også det eneste elementet som jeg har registrert funn av i periode 8 (1476-1702) for kar. Her er det flest registrerte funn fra peiodene 4 (1198-1248) og 5 (1248-1332), med 9 funn hver. Elementet DK1e er kun registrert funn av i periode 5 (1248-1332), og for elementet DK1f er der registrert tre funn spredt over periodene 4, 5 og 6, fra 1198 til 1413. Jeg har ingen registrerte funn av kar med dreiedekorelementet DK1g. Elementet DK1h har funn registrert i periode 4

(1198-1248) og periode 6 (1332-1413), og karene er jevnt fordelt på periodene. Elementet DK1i er blant de best representerte, med 18 registrerte funn på kar, og det er å finne kontinuerlig fra periode 3 (1170/71) til og med periode 7 (1413-1476). Dreiedekorelementet DK1j er et annet element som jeg ikke har registrert noen funn av på kar. Elementet DK1k derimot er å finne kontinuerlig fra periode 2 (ca.1120-1170/71) til og med periode 7 (1413-1476), med flesteparten av funnene datert til periode 4 (1198-1248) og 5 (1248-1332). DK1l er registrert i periodene 5 (1248-1332) og 6 (1332-1413), mens DK1m ikke er registrert på noen av karene i denne undersøkelsen. Samlet ser en at de dekorerte karene føyer seg inn i et mønster, der dreiedekor dominerer, og at de ulike elementene har en noe ulik tidsrepresentasjon, med en topp for alle dekorelementer i periode 5.

5.1.4 Samlet vurdering av daterte dekorerte husholdgjenstander

Av de 443 gjenstandene som inngår i denne undersøkelsen, har det vært mulig å datere 400 av dem. Det derier seg her om 7 skjeer, 33 lokk, 60 fat, 235 skåler og boller, og 65 kar.

Husholdsgjenstander er representert fra 1100-tallet, og stiger i antall frem mot 1400-tallet, med et klart høydepunkt i periodene 4 (1198-1248), 5 (1248-1332) og 6 (1332-1413). Antallet gjenstander synker drastisk etter 1413, med bare 11 daterte funn i periodene 7 (1413-1476) og 8 (1476-1702).

De 7 skjeene sprer seg fra periode 2 (ca.1120-1170/71) og frem til periode 5 (1248-1332). Men ut fra så få funn er det imidlertid vanskelig å se noen spesielle utviklingstrekk, bortsett fra at de i all hovedsak stammer fra 1100-tallet og 1200-tallet, og dermed har en noe tidligere representasjon enn de øvrige funngruppene.

Lokkene sprer seg fra periode 2 (ca.1120-1170/71) og frem til periode 7 (1413-1476). Det er 6 funn fra periode 2 (ca.1120-1170/71), 3 funn fra periode 3 (1170/71-1198), 10 fra periode 4 (1198-1248), 8 fra periode 5 (1248-1332), 5 fra periode 6 (1332-1413) og 1 fra periode 7 (1413-1476). Her ligger hovedvekten av lokk datert til periode 4 (1198-1248). Det er registrert fem forskjellige dekortyper på lokk, og bruken av dem sprer seg utover i periodene. Kun DL3, dreiedekor, er til stede i periode 2, og denne dekortypen er registrert videre gjennom alle periodene frem til periode 6. Ser man på dreiedekoren, finner man at de aller fleste av elementene er representert allerede i periode 2, og hovedtyngden i forhold til variasjon av dreiedekoren ligger i denne perioden, samt i periode 4.

Fatene sprer seg fra periode 2 (ca.1120-1170/71) og frem til periode 7 (1413-1476). Det er 2 funn fra periode 2 (ca.1120-1170/71), 2 funn fra periode 3 (1170/71-1198), 6 fra periode 4 (1198-1248), 13 fra periode 5 (1248-1332), 35 fra periode 6 (1332-1413) og 2 fra periode 7 (1413-1476). Her ligger hovedvekten av fat datert til periode 6, med hele 51 % av det totale antall dekorerte fat datert til denne perioden. DK1, eller dreiedekor, dominerer på fatene, og der er bare ett fat i DK2 som er datert. Når man da ser på utbredningen av de ulike dreiedekorelementene, er det ikke vanskelig å tenke seg at her finner man størst variasjon i periodene 5 og 6. Alle dreiedekorelementene som er funnet representert på fat finner man igjen på gjenstander fra disse periodene.

Skålene og bollene sprer seg fra periode 2 (ca.1120-1170/71) og frem til periode 8 (1476-1702). Det er 12 funn fra periode 2 (ca.1120-1170/71), 38 funn fra periode 3 (1170/71-1198), 62 fra periode 4 (1198-1248), 65 fra periode 5 (1248-1332), 51 fra periode 6 (1332-1413), 4 fra periode 7 (1413-1476), og 3 fra periode 8 (1476-1702). Hovedtyngden her ligger i periodene 4 og 5, med det er også mange gjenstander fra periodene 3 og 6. Igjen er det dreiedekor som dominerer, der er bare 4 daterte gjenstander med annen form for dekor. I forhold til dreiedekoren er det allerede fra periode 2 stort mangfold i elementene som er representert i materiale. Flere av elementene er å finne representert gjennom flere forskjellige perioder. Man finner størst mangfold i periode 6, men i alle periodene man man finne minst fire forskjellige elementer representert på funnmateriale.

Karene sprer seg fra periode 2 (ca.1120-1170/71) og frem til periode 8 (1413-1476), men der foreligger ingen funn fra periode 7 (1413-1476). Det er 1 funn fra periode 2 (ca.1120-1170/71), 8 funn fra periode 3 (1170/71-1198), 18 fra periode 4 (1198-1248), 23 fra periode 5 (1248-1332), 14 fra periode 6 (1332-1413) og 1 fra periode 8 (1476-1702). Hovedtyngden her ligger i periodene 4, 5 og 6, med flest antall daterte kar fra periode 5. Igjen er det dreiedekoren som dominerer, med kun to kar det annen dekortype, datert til periodene 4 og 5. I forhold til dreiedekor er det størst mangfold i periodene 4, 5 og 6, noe som kan relateres til antallet funn fra disse periodene.

5.2 Romlig distribusjon

Jeg vil nå ta for meg den romlige fordelingen av de dekorerte husholdsgjenstandene av tre fra utgravingen på Bryggen. I store deler av utgravingsfeltet som var hele 5 700 kvadratmeter stort, er det gjort funn av husholdsgjenstander av tre med dekor. Gjennom undersøkelsen så langt har jeg kunnet identifisere 443 husholdsgjenstander av tre, og av disse har det vært mulig å sette 400 inn i en romlig kontekst knyttet til brannlag. De resterende 43 mangler opplysninger om nærmere lokalisering i forhold til lag. Når det gjelder de 400 gjenstandene som kan knyttes til en kontekst, har jeg tatt utgangspunkt i rutenettet for utgravingen, og sett på hvilke lag de er funnet i relasjon til. Under utgravingene ble funnkonteksten til gjenstander normalt beskrevet i forhold til hvor de befant seg i forhold til brannlagene over og under, samt nærliggende bygninger og lignende innenfor en 8x8 meters rutenett. Funnene ble ikke plottet inn i et koordinatsystem innenfor disse rutene, noe som legger limitasjoner på nøyaktigheten til en romlig analyse på mikronivå (Olsen 2004). På bakgrunn av dette har jeg valgt å legge analysen på makronivå, hvor lokaliteten på Bryggen deles inn i to hovedsoner: en fremre sone som omfattet havneområdet og handelsområdet, og en bakre del som var knyttet til bygnings- og boligområder. Inndelingen vil her bli blant annet sett på i forhold til kaikantens lokalitet i periodene, og den er markert på kartene.

I hovedfagsoppgaven *Det ureine avfallet? Ein arkeologisk analyse av avfallshandtering i Bergen 1150-1700* fra 1998 av Bård Økland, ser han på spørsmål knyttet til avfallshåndtering i Bergen. Her tar Økland opp hvordan håndteringen av brensel forandret seg i løpet av middelalderen. I følge Økland hadde man avfallsplasser på Bryggen i store deler av middelalderen. Disse var lokalisert tett ved bygninger og ute ved havneområdet. Her var det først og fremst husholds- og produksjonsavfall som ble kastet. Etter 1400 synes avfallshåndteringen å være mer organisert, og det ble blant annet transportert vekk fra bosettningsområdene (Økland 1998). Det er da tenkelig at funn gjort før 1400 vil være bedre representert enn funn fra tiden etter. Ettersom man da kan anta at store deler av husholdsmaterialet brukt i tiden etter 1400 ble fraktet vekk fra Brygge-området, og kan være med å bidra til eventuell nedgang i funnmaterialet, datert til de berørte periodene. Men man må også tenke på at selv før 1400 ble brensel anvendt i fyllmassene ved blant annet kaiannlegg, noe som gjorde at utgravingsområdet på Bryggen også omfattet havneområdet (Økland 1998; Olsen 2004). Og at det derfor er tenkelig at en god del gjenstander vil tilhøre slike funnkontekster.

Fig 5.11: Oversikt over funn i de forskjellige periodene. Stiplet linje markerer gammel sjølinje. Grunnkart etter Øye 1988.

Fig 5.12: Oversikt over funn i de forskjellige periodene. Stiplet linje markerer gammel sjølinje. Grunnkart etter Øye 1988.

5.2.1 Periode 2 (ca.1120-1170/71)

I periode 2 er det funnet 22 husholdsgjenstander av tre. Det dreier seg om 1 skje, 6 lokk, 2 fat, 12 skåler og boller, og 1 kar. Både den fremre og den bakre sonen i denne perioden kan knyttes til et bo- og arbeidsmiljø, og der er ikke noe klart skille mellom kvinne- og mansaktiviteter. (Moldung 2000: 96f, 106). Alle husholdsfunn i denne perioden er gjort i den fremre delen av området, og flesteparten av funnene befinner seg i områder nær kaiområdet.

I flere tilfeller er ulike husholdsgjenstander funnet innenfor samme rute, og tilhører da tenkelig samme funnkontekst. Det er spesielt skål, boller, kar og lokk som man finner samlet, gjenstander som kan ha tilhørt samme husholdning eller husholdskontekst.

5.2.2 Periode 3 (1170/71-1198)

I periode 3 er det funnet 53 husholdsgjenstander av tre. Det dreier seg om 2 skjeer, 3 lokk, 2 fat, 38 skåler og boller, og 8 kar. I denne perioden ser man kontinuitet i bosetningsmønsteret fra periode 2. Både den fremre og den bakre delen av Bryggen ser ut til å ha vært brukt til både kvinne- og mansaktiviteter (Moldung 2000: 97ff, 106f).

I periode 3 er mesteparten av funnene gjort i fremre del av området, men et fåtall er også funnet i bakre del. I bakre rom kan man se at også i denne perioden er grupperinger av flere forskjellige dekorerte husholdsgjenstander funnet innenfor samme rute, og da tenkelig i samme funnkontekst. I bakre del er det også noe spredning utover at skåler og boller. Flesteparten av funnene er gjort i fremre del, hvor det igjen forekommer flere grupperinger av husholdsgjenstander. Spesielt i ene ruten, M5, er det gjort en større mengde funn i denne perioden. Da spesielt funn av skåler og boller. Man har også funnet ett kar og en skål eller bolle utenfor kaikanten, og det er nok her tenkelig at det er snakk om gjenstander som har blitt kastet eller vært brukt i fyllmasse. I fremre del kan man også se at funnene sprer seg utover Brygge-området, og selv om der er flere grupperinger av funn, ser det ut som husholdsgjenstandene har vært i bruk, og da også kastet, over store deler av utgravingsområdet.

5.2.3 Periode 4 (1198-1248)

I periode 4 er det funnet 99 husholdsgjenstander av tre. Det dreier seg om 3 skjeer, 10 lokk, 6 fat, 62 skåler og boller, og 18 kar. I periode 4 er det bygninger i både fremre og bakre del av området som blant annet kan knyttes til kvinneaktiviteter. Man bygde flere bygg utover

kaiområdet, også større bygninger som kan ha vært brukt til sosiale aktiviteter (Moldung 2000: 107).

I periode 4 ser man at funnmateriale i bakre sone fortsetter å spre seg utover, men grupperinger av gjenstandsmateriale som man har funnet i de tidligere periodene er ikke å finne på samme måte i bakre sone. I fremre sone ser man en markant økning av antall funn, og mer spredning i funnkontekst. Der er økning i antallet gjenstandsgrupperinger, og man finner større mengder skåler og boller i flere av rutene sammen med andre gjenstander eller alene. Det man også ser er en økning i gjenstander som blir funnet i områder som i forrige periode var utenfor kaifronten, noe som kan tyde på at de har vært en del av fyllmasse brukt i utvidelse av kaiområdet. En liten gruppering funn ser også ut til å ha blitt funnet rett utenfor kaifronten i periode 4.

5.2.4 Periode 5 (1248-1332)

I periode 5 er det funnet 110 husholdsgjenstander av tre. Det dreier seg om 1 skje, 8 lokk, 13 fat, 65 skåler og boller, og 23 kar. I denne perioden begynte det å skje endringer i bygningsmønsteret. Aktiviteter knyttet til hushold ser ut til å ha blitt flyttet til den bakre sonen, mens man i den fremre fikk lengre bygninger, noe som sannsynligvis representerer lagerbygninger. Det er da tenkelig at dette ville representere et klarere bruksskille mellom sonene (Moldung 2000: 104).

Det ville da vært naturlig å se igjen denne forandringen i funnmaterialet av husholdsgjenstander fra perioden, men det er ikke tilfelle. Gjenstandsfunnene i perioden fortsetter utviklingen som har vært i de tidligere periodene, og man finner økning i funnmateriale gjort i områdene utover forrige periodes kaikant. I den bakre sonen er det fremdeles en større andel funn, men mesteparten av funnene tilhører den fremre sonen. I bakre sone finner man rundt samme spredning av gjenstandsmateriale som man hadde i forrige periode, og det samme gjelder for gjenstandsgrupperinger. Der foreligger kun ett par registreringer av funn av forskjellig funksjonsgruppe som er gjort i samme rute.

Hovedvekten av funn finner man i den fremre sonen. Her ser man samme trenden som tidligere, at en større mengde funn blir gjort i en funnkontekst som plasserer dem utenfor kaifronten i foregående periode, og igjen er det nok snakk om materiale som er brukt som fyllmasse. Dette kan støttes av en stor grad av gjenstandsgrupperinger i fremre område. Men

tanke på endringer i bygningsmønsteret i perioden er det nok tenkelig at mye av funnene gjort i fremre del dreier deg om fyllmasse og ulike former for avfallshåndtering.

5.2.5 Periode 6 (1332-1413)

I periode 6 er det funnet 105 husholdsgjenstander av tre. Det dreier seg om 5 lokk, 35 fat, 51 skåler og boller, og 14 kar. Bygningsmønsteret i perioden kan fortsatt deles inn med matlagings- og husholdsaktiviteter i den bakre sonen, og lagerbygninger i den fremre sonen ned mot kaikanten (Moldung 2000: 106). Fra denne perioden og fremover kan man ikke lenger observere kaikanten, ettersom den forsvinner inn i områder som ikke var en del av utgravingen.

I periode 6 ser man en nedgang i spredningen av funn. Perioden har noen flere gjenstander enn periode 4, men det er tydelige forskjeller i spredningen av funnstedene for gjenstandene. I den bakre sonen finner man rundt samme mengde gjenstander som i foregående perioder, og spredningen her er også noenlunde den samme.

I den fremre sonen derimot ser man en tydelig forandring i hvor gjenstandene blir funnet, og da hvordan de ble behandlet. Trenden fra tidligere perioder fortsetter, og hoveddelen av gjenstandene fra denne perioden er funnet i områder som lå opp mot og utover kaikanten i periode 5. I motsetning til tidligere er det ikke like stor spredning av gjenstander ellers i den fremre soner. Det ser ut som om hovedparten av materialet dreier seg om avfall eller annen fyllmasse som har blitt brukt til å utbygge kaiområdet.

5.2.6 Periode 7 (1413-1476)

I periode 7 er det funnet bare 7 dekorerte husholdsgjenstander av tre. Det dreier seg om 1 lokk, 2 fat, og 4 skåler og boller. Fra periode 7 har man generelt få funn som kan indikere et klart bosetningsmønster, men trolig er det snakk om samme mønster som tidligere, med husholdsaktiviteter i den bakre sonen, og bygninger knyttet til handel og produksjon i den fremre sonen (Moldung 2000: 108).

Alle de 7 funnene i denne perioden er gjort i den fremre sonen. Det er klare motsentninger til funnkonteksten fra de foregående periodene, noe som er tydelig trass mangelen på funn. Det er blant annet bare gjort 2 funn i området som i periode 6 var utfylling av kaiområdet fra periode 5. Trenden med å bruke avfall som fyllmasse for utbygging ser ut til å ha stoppet helt

opp i periodeskiftet. Dette stemmer overens med hva Bård Økland skriver om i forhold til endringer av avfallshåndtering etter 1400. Mangelen på funn fra perioden er nok et direkte resultat av at avfallet nå ble fraktet bort fra bosettningsområdene (Økland 1998).

5.2.7 Periode 8 (1476-1702)

I periode 8 er det funnet 4 husholdsgjenstander av tre. Det dreier seg om 3 skåler og boller, og 1 kar. I likhet med periode 7 er det ingen klare indikasjoner på bosetningsmønster, men det er tenkelig at det er snakk om samme mønster som tidligere også nå. De 4 gjenstandene som er datert til perioden er funnet spredt utover utgravingsområdet, med ett funn i hva som tidligere ble omtalt som bakre sone, og de fire andre i fremre sone. Ingen av funnene ser ut til å følge tidligere trender, og det er nok snakk om løsfunn av gjenstander som er mistet eller kastet.

5.2.8 Samlet vurdering av den romlige spredningen av dekorerte husholdsgjenstander

I analysen av romlig fordeling av husholdsmateriale av tre fra Bryggen har jeg sett på gjenstandsmaterialet satt inn i romlig kontekst. Av de 443 dekorerte husholdsgjenstandene har det vært mulig å datere 400 av dem. Dateringene strekker seg fra periode 2 (ca.1120-1170/71) og frem til periode 8 (1176-1702). For periode 2 (ca.1120-1170/71) var det mulig å datere 22 gjenstander, og etter denne perioden var det en økning i antall gjenstander i hver periode frem til periode 4 (1198-1248). Fra denne perioden og frem til og med periode 6 (1332-1413) var det et relativt stabilt høyt antall funn, med 99, 110 og 105 daterte gjenstander i periodene 4 (1198-1248), 5 (1248-1332) og 6 (1332-1413). Etter periode 6 sank antallet gjenstander drastisk, til bare 7 daterte gjenstander i periode 7 (1413-1476), og 4 daterte gjenstander i periode 8 (1476-1702).

Når en vurderer funnfordelingen i forhold en fremre og bakre sone, hvor den fremre omfatter havne- og handelsområdet, og den bakre sonen som var knyttet til bygnings- og boligområder, tegner det seg ulike mønstre over tid. I periode 2 (ca.1120-1170/71) og 3 (1170/71-1198) finner man at både den fremre og den bakre sonen på Bryggen kan knyttes til et bo- og arbeidsmiljø. I denne perioden er de aller fleste gjenstandene funnet i den fremre delen, i områdene ut mot kaifronten. Siden mye av materialet dreier seg om ødelagte gjenstander, ser det ut som om disse er blitt kastet eller havner der i fyllmassene. I periode 3 (1170/71-1198) øker antallet funn til 53 gjenstander. Nå er det større spredning på funnene. Som det fremgår av fig 5.11, har kaikanten flyttet seg et stykke fremover i havneområdet. Det er nå funn i den bakre sonen, og økningen i funn i kaiområdet tyder på at det er en økning i antall gjenstander

som er havnet her som avfall. Det samme gjelder for periode 3 (1170/71-1198).

I periode 4 (1198-1248) finner man bygninger både i fremre og bakre sone som kan knyttes til kvinneaktiviteter. I tillegg bygde man flere bygg utover kaiområdet. Det er 99 gjenstander datert til denne perioden. Når man ser på fig 5.11, ser man en økning i funn gjort i den bakre sonen, og funnene har begynt å spre seg utover feltet. I forhold til periode 3 ser man også en markant økning i funn gjort i den fremre sonen. Kaikanten har flyttet seg litt lenger utover, og funnene har fulgt etter. Fortsatt er det funn i samme områder som perioden før, men antall og omfang har økt. Det er flere større grupperinger av gjenstander, spesielt av skåler og boller. Da dette i stor grad dreier seg om ødelagde gjenstander, dreier det seg sannsynligvis om avfallsdeponeringer.

Fra periode 5 (1248-1332) skjer det endringer i bygningsmønsteret, og aktiviteter knyttet til hushold med et tydeligere skille med den bakre og fremre sonen. Dette avspeiler seg likevel ikke tydelig i mitt materiale. Figur 5.11 viser at av de 110 funnene av daterbare husholdsgjenstander fra perioden, er mesteparten av dem blitt funnet i den fremre sonen. I den bakre sonen er det imidlertid funnet hovedsakelig skåler og boller, med noen kar, lokk og fat også. Hovedmengden av gjenstandsmaterialet er likevel funnet opp mot forrige periodes kaikant, og utover den, og det har nok havnet her som avfall.

I periode 6 (1332-1413) med 105 gjenstander viser figur 5.12 en endring i funnmønsteret. Fremdeles er det et mindre antall funn i bakre sone, tilnærmet hva man har sett i tidligere perioder, men i den fremre sonen er det en endring siden kaifronten har rykket ytterligere frem og faller nå utenfor utgravingsområdet. Hovedtyngden av gjenstander er nå funnet i området opp mot hvor den tidligere fronten fra periode 5. Også nå stammer de aller fleste gjenstandene fra fyllmasse under utbygging av havneområdet og ikke i direkte brukskontekster.

For periode 7 (1413-1476) og 8 (1476-1702) er det en drastisk nedgang i antall funn, med bare 11 funn fra de to periodene til sammen. Her er det ikke mulig å fange inn noe funnmønster. De få funnene er spredt utover på en måte som minner mer om løsfunn, eller gjenstander som har blitt kastet utenfor en avfallskontekst.

I neste kapittel vil jeg se disse resultatene inn i en videre kontekst knyttet til bruk og miljøet disse gjenstandene inngikk i på Bryggen i middelalderen.

6. Bruk og kontekst

I løpet av denne oppgaven har jeg identifisert husholdsgjenstander, klassifisert dem på bakgrunn av funksjon og dekor, datert dem, og satt dem inn i romlig kontekst. I dette kapitlet skal jeg vurdere og diskutere resultatene jeg har kommet fram til i en videre sammenheng, knyttet til de mer overordnede problemstillingene som jeg nevnte i innledningen.

Et av målene med denne oppgaven var å koble det undersøkte materialet til bruken av det, og bruksmiljøet i en videre samfunnssammenheng i lys av de endringer byen og Brygge-området gjennomgikk i løpet av den undersøkte perioden. Kan bruken av dekorerte husholdsgjenstander, og de formuttrykk dette fikk, gi innsikt i kulturelle forhold og forestillinger i Brygge-miljøet? I hvilken grad er materialet preget av tradisjon eller nye impulser? Og fremtrer dette annerledes enn i andre middelalderbyer der slikt materiale er undersøkt?

6.1 Bruksmiljøet

I middelalderen var Bryggen selve handelssentrumet i byen, et område preget av internasjonal handel, både med import- og eksportvarer. Bygårdene rommet handelsfolk, og ulike tjenestefolk, både menn, kvinner og barn, noe som også er påvist i det arkeologiske materialet (bl.a. Øye 1988; Olsen 2004; Hansen 2005; Mygland 2007). Rundt 1360 ble Bryggen sentrum for Det tyske kontor, ett av fire kontorer til det tyske hansaforbundet etablerte i utlandet, og et område med egen jurisdiksjon og som bare skulle omfatte den mannlige befolkningen knyttet til hansaen (Helle 1982). Hvorvidt denne overgangen skjedde brått eller som en mer langsom prosess er fortsatt noe uavklart, og tidligere arkeologiske undersøkelser har vist spor etter en forstøtt blandet befolkning, med innslag av kvinner og barn også mot slutten av 1300-tallet, kan hende inn på 1400-tallet. Et av målene med denne oppgaven har vært å se om det har vært mulig å se hvordan utviklingen på Bryggen i middelalderen finner uttrykk i dekorerte husholdsgjenstander i tre. Mister disse betydning etter hvert som området blir sterkere internasjonalt, ikke minst med at Det tyske kontor ble etablert her, noe som fant sted i midten av periode 6 (1332-1413). Ble det mindre aktuelt å benytte seg av tradisjonelle husholdsgjenstander, som trefat, boller og fat og skjæer av tre?

Hvis man ser på spredningen av gjenstandsmaterialets funnkontekst, finner man en tydelig relasjon til utbyggingen i Brygge-området. Det var ikke lenge etter at tyskerne etablerte seg

her at avfallshåndteringen på Bryggen endret seg, ifølge Øklands studie. Det førte til en markant nedgang i funn og kulturlagsvekst, og dermed også færre funn av tremateriale.

Når det gjelder spørsmålet om i hvilken grad funnene belyser bruksmiljøet på Bryggen, har undersøkelsen min vist at det generelt dreier seg om ødelagte ting som i stor grad er blitt kastet som avfall, særlig i havneområdet etter hvert som det ekspanderte utover i Vågen. Det dreier seg lite om gjenstander som er funnet *in situ* i sitt opprinnelige bruksmiljø. Det er heller i stor grad snakk om indirekte funnkontekster i form av avfallsdepoeneringer. Bård Økland som har sett på spørsmål knyttet til avfallshåndteringen i Bergen, finner at det var en mindre organisert avfallshåndtering på Bryggen i store deler av middelalderen før ca. 1400, og han har lokalisert avfall både tett ved bygninger og gateløp og som kastede ting ute ved havneområdet. Her var det først og fremst husholds- og produksjonsavfall som ble kastet, og boss havnet ikke minst i fyllmassene under utfyllingen av havnen og bygging av kaianlegg. Etter 1400 synes avfallshåndteringen å bli mer organisert, og det ble blant annet transportert vekk fra bosetningsområdene (Økland 1998; Olsen 2004). Øklands funn bidrar også til å forklare den romlige konteksten til mitt materiale. I tiden før periode 7 (1413-1476) ser man økning i antall funn som er gjort, og i funnkontekster som tilsier at det er snakk om boss som har havnet i slike fyllmasser. Fra og med periode 7, altså etter 1400, sank imidlertid antallet funn sterkt. Det tyder på at funnernes kontekst sier mer om hvordan man håndterte boss på Bryggen i middelalderen, enn hvordan man brukte gjenstandene da de var intakte og inngikk i det daglige husholdet.

6.2 Brudd versus kontinuitet?

Når det gjelder spørsmålet om brudd versus kontinuitet i bruken av dekorerte husholdsgjenstander av tre på Bryggen er det viktig å se dekor i forhold til både gjenstandstyper og håndverksteknikker. Da dreier det seg om ulike formelementer, dekorelementer og om det skjer endringer, i form av større variasjon eller standardisering. For å belyse dette spørsmålet må jeg vurdere dette spørsmålet i forhold til tidsrepresentasjonen.

Som vist, er de første innslag av dekorerte husholdsgjenstander fra Bryggen representert alt i periode 2 (ca.1120-1170/71). Av de totalt 443 funn som har inngått i undersøkelsen, har 400 gjenstander vært mulig tidfeste til en bestemt periode. Av disse er 5 % av gjenstandene datert til periode 2 (ca.1120-1170/71), 12 % datert til periode 3 (1170/71-1198), 22 % datert til periode 4 (1198-1248), 25 % datert til periode 5 (1248-1332), 24 % datert til periode 6 (1332-

1413), 2 % datert til periode 7 (1413-1476), og 1 % datert til periode 8 (1476-1702). De resterende 9 % er da gjenstandene som ikke har vært mulig å datere. Det man ser, er at det fra periode 2 til 4 er en betydelig økning i gjenstandsmateriale. For periode 4, 5 og 6 er antallet funn høyt og stabilt, med 71 % av alt datert materiale, før det er en drastisk nedgang i periode 7 og 8.

Det dekorerte husholdsmateriale fra Bryggen dreier seg, som vist, for det meste om enkle ting med en forholdsvis enkel dekor, og det er hovedsakelig snakk om mindre deler eller fragmenter av gjenstander. På bakgrunn av dette har det vært vanskelig å si noe spesifikt i forhold til utviklingen av gjenstandsformene i seg selv, i forhold til eventuell forfining av materiale over tid. Men det har sett ut som gjenstandsformene forholdt seg relativt uforandret gjennom periodene. Den økende mengden funnmateriale fra de fem første periodene kan tyde på at det har vært en økning i antall gjenstander av denne typen som var i bruk.

I forhold til dekorbruken har jeg funnet en overvekt av dreide gjenstander tilført dreiedekor som en del av produksjonen. Noe av denne dekoren viser stor variasjon i bruken av dreiedekorelementer, som særlig kommer til uttrykk på BRM 0/41093 (fig 4.13), mens andre gjenstander, som BRM 0/23287 (fig 4.10) viser mindre variasjon i dreiedekorelementer. Dreiedekor gjelder særlig gjenstandskategoriene fat, skåler og boller, og kar, som i seg selv var dreide produkter. Det dreier seg her om ulike kombinasjoner av riller, eller ulike elementer, som er dreid inn i gjenstanden. Denne formen for dekor var imidlertid ikke en nødvendig del av dreieproduksjonen, da der også forekommer en større mengde tregjenstander fra Bryggen som er dreid, men som ikke har vært ilagt noen form for dreiedekor. Denne formen for dekorasjon har da åpenbart vært tilført gjenstandene på bakgrunn av valg som ble tatt under produksjon. Det at man finner at de ulike dekorelementene går igjen i materialet over flere perioder, kan tilsi at de ulike dekorformene var en del av en dreietradisjon. Jeg har funnet denne form for dekor igjen på de fleste av gjenstandstypene som har vært med i denne undersøkelsen. I den form det inngår andre elementer, er det kun på skjeene jeg ikke har funnet dem representert. Her har jeg funnet dreieing brukt på en skje, da for å forme den som en kopi av former brukt på metallskjeer. Jeg har også funnet andre dekortyper på en mindre gruppe gjenstander, da hovedsakelig lokk. Det dreier seg her da spesielt om ulike former for risset dekor. Her går rissede sirkler igjen, da hovedsakelig på lokkene, og jeg finner også innslag av rissede mønster både på skjeer og lokk. For gjenstandsgruppene fat, skåler og boller, og kar, er det liten variasjon i dekorformene. Der

hvor andre dekortyper forekommer, dreier det seg om enkeltgjenstander og ikke grupper av gjenstander. Den kanskje mest sammensatte gruppen med tanke på dekor, er lokkene. Her er hele fem dekortyper identifisert, hvorav to typer omfatter flere gjenstander spredt over flere perioder. Fra periode 6 (1332-1413) foreligger to funn av lokk med risset dekor, ett funn av lokk med risset geometrisk dekor, og to funn av lokk med dreiedekor. Her er det da like mange funn av lokk med risset dekor som det er av lokk med dreiedekor, noe som ikke er vanlig i de andre gjenstandskategoriene.

I den grad en kan snakke om stil, vil det her da hovedsakelig dreie seg om dreiedekor. Man kan da se på de ulike elementene i dreiedekoren som ulike uttrykk for et bevisst stilvalg. Dreiedekoren er å finne allerede fra periode 2 (ca.1120-1170/71), og den er representert på gjenstander gjennom alle periodene på Bryggen. Representasjonen av de ulike elementene jeg har identifisert, holder seg over tid, gjennom mange perioder. Det er også eksempler på at det finnes elementer som er godt representert over flere perioder, eller som ikke er representert i mellomliggende perioder. Her kan man likevel ikke trekke den konklusjonen at elementet da kun var i bruk i de respektive periodene den er direkte påvist. Selv om man ikke har funnet dem sammenhengende i tid, trenger det ikke bety at den ikke var i bruk. Der hvor et dekorelement ikke er representert i en periode, er det nok mer sannsynlig at det har vært i bruk dersom den er representert med funn før og etter, selv om man ikke har funn som gjenspeiler dette direkte.

I middelalderen var, som nevnt, Bryggen handelssentrum i Bergen, og i midten av periode 6 (1332-1413), rundt 1360, ble Bryggen sete for Det tyske kontor. Det er da tenkelig at en del endringer i materialbruk fant sted da hanseatenes overtok Brygge-området. Sett i forhold til nedgangen i materiale som kan dateres til periodene etter, har det imidlertid vært vanskelig å se denne endringen direkte reflektert i det dekorerte materialet.

6.3 Materialet fra Bryggen sett i forhold til andre byer

Det at det er så store mengder materiale med dreiedekor fra Bergen står i sterk kontrast til dekorerte husholdsgjenstander fra andre middelalderbyer i Norge, som Oslo og Trondheim, som er undersøkt og som jeg har omtalt tidligere i denne oppgaven. I begge disse byene er det registrert husholdsgjenstander som er dreid, og som har enklere form for dreiedekor. I forhold til de dekorerte tresakene funnet på Folkebibliotekstomten i Trondheim, nevner således Aase Folkvord at det er funnet en del dreide skåler eller boller, som har en enkel rille øverst langs

kanten. Hun anser dette som å være en del av selve dreieprosessen, noe jeg selv har sett at ikke nødvendigvis er tilfelle. I min gjennomgang av trematerialet fra Bryggen i Bergen har jeg kommet over en større mengde dreide skåler og boller som ikke har noen form for dekor, ikke en gang denne ene rillen øverst. Det vil da si at det ikke ble ansett som en del av produksjonen, i hvert fall er dette ikke tilfellet i Bergen. For materialet fra Gamlebyen i Oslo nevner Weber at det er funnet dreide skåler og boller, men hun nevner ikke noe mer om dekor på dem. Mye av den mer utarbeidete og kunstneriske dekoren som er påvist i Oslo og Trondheim, er derimot ikke representert i Brygge-materialet på husholdsgjenstandene her fra.

Det foreligger ingen treartsanalyse av materialer fra Bryggen og det har heller ikke vært mulig innen rammen av et masterprosjekt. Det foreliggende materialet dreier seg i all hovedsak om enkle gjenstander som synes å være produsert lokalt. Hvor produksjonen fant sted, er vanskelig å avgjøre i forhold til materialets funnkontekster. Hvis man ser på Magnus Lagabøtes bylov av 1276, har denne detaljerte bestemmelser om hvor de ulike håndverksfagene skulle holde til, nemlig langs Øvrestretet, på oppsiden av Bryggeområdet; ”ut fra Breida-almeningen og til Bua-almeningen ovenfor og nedenfor gaten skal være alle som handler med pyntesaker, malere og salmakere. Men fra Bua-almeningen både ovenfor og nedenfor gaten skal være alle skreddere med deres håndverk, ut til like ovenfor Peterskirkegårdsporten. Men derfra og ut til Mariakirkegården skal der være brynjemestre og sverdslipere og platemestre (harniskmakere), nedenfor gaten, men på øvre siden av gaten skal være kistemakere med deres håndverk” (referert i Anker 1993: 67f). Håndverksfagene var da godt organisert, og man ser at de var spesialiserte og alle hadde sin plass. Jeg anser det som sannsynlig at de dreide gjenstandene er produsert av egne håndverkere i byen, da det krevde egne og mer spesialiserte redskaper til denne prosessen.

6.4 Stil - en form for materiell kommunikasjon?

Jeg har tidligere i oppgaven tikjennegjort at jeg fant inspirasjon i ulike teoretiske tilnæringer i forhold til stil og hvorvidt den kan ansees å ha kommunikative egenskaper, og at jeg ville se på dekor i et slikt lys. Teoretikere som blant annet arkeologen Ian Hodder og antropologene, Polly Wiessner og James Sackett, har alle diskutert hvordan stil og bruk av ulike stilarter kan inngå i en form for materiell og symbolsk kommunikasjon. Det var her snakk om at stilbruk inngikk som en form for kommunikasjon mellom ulike folkegrupper, som ble brukt til å vise tilknytning til ulike grupper i samfunnet, eller individers plass i ulike grupper. Her dreier det seg om en mer sosialantropologisk tilnærming til stilbegrepet. I min sammenheng har det

imidlertid vært vanskelig å direkte å bruke dem i en slik sammenheng ut fra det forholdsvis enkle materialet fra Bryggen, som ikke en gang inngår i primære brukskontekster – i hvert fall ikke på en overordnet måte.

Hvis man ser på materialet og studerer de ulike formene for dekor i en kommunikasjonsammenheng, utelukker jeg likevel ikke at det kan være snakk om en mer subtil form for kommunikasjon, eller overføring av holdninger gjennom gjenstander. Bruk av blant annet dreiedekor på tre kan da tenkes å være en form for etterligning, *mimicry*, av mer eksklusive gjenstander, og en måte å tilegne seg gjenstander i et simplere materiale enn det som man ellers ikke ville hatt mulighet til å ha. Gjenstander i form av kjøpte håndverksprodukter kan også markere forskjell i forhold til hjemmelagete produkter og kan hende være uttrykk for en urban livsstil.

6.5 Sosial distingvering?

Når det kommer til sosial distingvering er Pierre Bourdieus teorier knyttet til sosial lagdeling og sosial distingvering interessante. Sosiologen Norbert Elias sin teori om dannelsesprosesser og sivilisering i Europa fra middelalderen til tidlig nytid er også relevant. Bourdieus perspektiver tar utgangspunkt i begrepet *habitus*, og forholdet mellom individers posisjon i det sosiale rom, og hvordan disse individene balanserer sine egne ønsker og de felles mål som eksisterer for det sosiale rommet de er en del av. For meg har disse perspektivene vært relevant i forhold til individer og dekorerte gjenstanders plass i samfunnet. Jeg vil også nevne Homi Bhabhas begrep *mimicry*, eller etterligning i en slik sammenheng.

Her kan for eksempel dreiedekoren ha vært en form for kopiering eller tilegning av gjenstander som tilhørte øvre lag av samfunnet. Den ene skjeen som er formet som en metallskje er i særlig grad tegn på *mimicry*, og en etterligning og tilegning av gjenstander som tilhørte høyere lag enn hva man selv var en del av. Elias teori om dannelsesprosesser og sivilisering i middelalderen har som nevnt vært omdiskutert, men i forhold til denne oppgaven vil jeg si at hans teori kan gjenspeiles i materialet. For hva annet kan man kalle utviklingen av for eksempel avfallshåndteringen i middelalderen enn et tegn på at man begynte å få en ny oppfattelse av seg selv, hva som var rent og urent, og samfunnet man levde i.

Det har vært vanskelig å bruke dekor eller endringer i dekor som bakgrunn for å se sosiale forandringer i bysamfunnet Bergen, ikke minst fordi det i tiden etter etableringen av Det tyske

kontor, og det sosiale skiftet som fulgte med, skjedde en drastisk nedgang i antall funn. Men hvis man ser på de ulike dekortypene, og da hovedsakelig dreiedekoren, finner man at det var et stort mangfold i antall ulike dreiedekorelementer som er representert i perioden.

Så hva er det da som gjør at det foreligger så mange gjenstander fra Bergen med dreiedekor? For det første vil jeg anta at det har vært en eller annen form for produksjon av dreide gjenstander på Bryggen, som følge av håndverksspesialiseringen i byen. Jeg har ikke kommet over funn som direkte tilsier dette, men på bakgrunn av det store gjenstandsmaterialet, både av dekorert og udekorert materiale, kan det synes som en rimelig slutning. Som nevnt over er det også mulig å trekke inn at bruk av dreiedekor kan ha vært en form for *mimicry*, eller kopiering av gjenstander av materiale, for eksempel av keramikk eller ulike metall som kun var tilgjengelige for de i de øvre lag i samfunnet. I forhold til tre kan det bety at dekorerte husholdsgjenstander av tre ikke dreier seg om noe eksklusivt materiale, men at det heller var vanlige gjenstander som var forholdsvis lett tilgjengelig. Mesteparten av materialet dreier seg om enkle bruksting, men hvor dekorerte gjenstander likevel skilte seg ut. Noen mer enn andre, blant annet treskålen som er innsatt av metallpunkter, og skålen formet som en fugl. I forhold til denne er det mest sannsynlig snakk om en slags øland eller ølhøne, dette på bakgrunn av dens form og dekor, som består av risninger som forestiller hale og fjær. Skålen er veldig skadet, men av det man kan se er dens form og dekor lik de ølender og ølhøner Per Gjærder har avbildet av nyere tids materiale (Gjærder 1974).

Det at jeg har funnet flere ulike elementer av dreiedekor representert på tremateriale, viser til en utbredt produksjon som inngikk i en tradisjon som nok ikke var begrenset bare til middelalderbyen Bergen eller andre byer. Den enkle rillen Folkvord omtaler i materialet fra Trondheim, har jeg funnet igjen på materiale fra Bergen. Men hvis bruken av dreiedekor var utbredt, og vanlig i de andre middelalderbyene, hvorfor er det da så få funn i Trondheim og Oslo? Dette kan ha noe med bruken av avfallsmateriale til deponering i fyllmassene å gjøre, særlig i havneområdet etter hvert som det ekspanderte utover i Vågen, som er en av hovedgrunnene til at vi har så mange funn fra Bryggen. Det var ikke før etter ca. 1400 at avfallet ble fraktet bort fra Bryggen, og som vist tidligere ser man en kraftig nedgang i identifiserte gjenstander etter dette. Men når denne type kar etter hvert forsvinner, kan det også skyldes av den tyske befolkningen som da levde på Bryggen hadde en annen materiell kultur, og hadde mindre sans for bruk av trekar og spiseredskaper av tre og foretrakk heller andre typer husholdsredskaper, som keramikk og metall.

7. Avslutning

I denne undersøkelsen har jeg tatt for meg dekorerte husholdsgjenstander av tre, funnet under de store Brygge-utgravningene i Bergen (1955-1968). Målet har vært å kaste lys over dagliglivets gjenstander og materiell kultur ved å undersøke utformingen av dem. Med husholdsgjenstander mener jeg i denne kontekst fat, skåler, boller, skjeer, lokk og kar, ting man kan tenke seg at var i bruk i hverdagslivet i middelalderen. Gjenstandsmaterialet omfatter 443 dekorerte husholdsgjenstander av tre, fordelt på fem hovedgrupper: skjeer (7), lokk (37), fat (71), skåler og boller (257), og kar (71). Foruten å identifisere de ulike husholdsgjenstandene har jeg også sett på de ulike typene for dekor som var å finne på materialet. Materialet er videre sett i et tidsperspektiv med sikte på å se i hvilken grad det bærer preg av endringer eller kontinuitet og også i et romlig perspektiv.

Dette er en gjenstandsgruppe det hittil ikke er foretatt studier av, selv om flere har berørt tematikken, men ut fra andre problemstillinger og tilnærminger. Det foreligger heller ingen andre studier her i landet som direkte har sett på de dekorerte husholdsgjenstander av tre som jeg har omhandlet.

Et av målene med denne oppgaven har vært å koble det undersøkte materialet til bruken av det, og bruksmiljøet i en videre samfunnssammenheng i lys av de endringer byen og Bryggeområdet gjennomgikk i løpet av den undersøkte perioden. Av spørsmålene jeg har stilt angående dekorbruk på gjenstandsmateriale har jeg hvilke typer dekor som ble brukt, om den var den forskjellig for ulike gjenstander, og ikke minst, hvorfor ble de dekorert? Jeg har villet se om det var mulig å finne tydelige skiller i dekorbruk fra de eldste til de yngste lag, og hvilke gjenstander som ble mest dekorert, og hvilken form for dekor som var mest vanlig.

Undersøkelsen er basert på kvalitative metoder, hvor jeg har arbeidet med et spesifikt gjenstandsmateriale gjennom identifikasjon, klassifikasjon og datering av det angjeldende materialet. I tillegg har arbeidet hatt innslag av kvantitative metoder hvor målet har vært å vise endringer i tid og plassering i rom. Det forholdsvis omfangsrike materialet har gitt grunnlag for en klassifikasjon, hvor materialet er delt inn i grupper og undergrupper med utgangspunkt i gjenstandenes funksjon og form.

Det har vært viktig å datere gjenstandsmateriale for spore eventuell utvikling og for å kunne

sette gjenstandene inn i en romlig kontekst. Dateringene er basert på arkeologiske metoder, og med utgangspunkt i brannlagskronologien for Bryggen. På dette grunnlaget har det vært mulig å datere mesteparten av gjenstandsmaterialet og også utføre romlig analyse av gjenstandene i forhold til periode og funnkontekst. Denne analysen viser at det fra periode 2 til 4, ca. 1120 til 1198, er en jevn økning i funnmaterialet for å nå et høydepunkt i periodene 4, 5 og 6, fra 1198 til 1413, som er representert med 71 % av alt datert materiale i denne kategorien, før det er en drastisk nedgang i periode 7 og 8, fra og med 1413. Endringer i avfallshåndteringen på Bryggen er her trukket inn som en av faktorene til å forklare denne nedgangen.

I forhold til spørsmålet om kontinuitet versus brudd har jeg sett at det dekorerte husholdsmaterialet fra Bryggen for det meste dreier seg om enkle ting, og det er hovedsakelig snakk om mindre deler eller fragmenter av gjenstander. På bakgrunn av dette har det vært vanskelig å si noe spesifikt i forhold til utviklingen av gjenstandsformene i seg selv. Men det har sett ut som gjenstandsformene har holdt seg relativt uforandret gjennom periodene.

Undersøkelsen har vist at hovedvekten av dekorbruken på Bryggen i middelalderen dreier seg om enklere former for dreiedekor. Denne dekortypen er mest brukt på fat, skåler og boller, og kar, men forekommer også på en større gruppe av lokk. Der er innslag av andre dekortyper, da hovedsakelig på skjeer og noen av lokkene, men det har i stor grad vært dreiedekoren som har stått i sentrum. Jeg har ikke funnet at det er noen klare skiller i dekorbruken. For gjenstandene med andre dekortyper enn dreiedekor, dreier det seg om så små grupper at det vanskelig kan trekkes slutninger ut fra materialet. I de senere perioder har man innslag av rissede lokk, men her er kun snakk om et lite antall gjenstander.

Dreiedekoren står for 88 % av dekoren som er representert på husholdsmaterialet fra middelalderen på Bryggen. Der hvor innslag av annen form for dekor forekommer, er det av så lite omfang i forhold at det er vanskelig å trekke slutninger ut fra det. Kun for lokkene er det snakk om dekortyper som er representert av mer enn ett eller to funn, og selv her er det snakk om så små mengder at det er vanskelig å trekke konkrete slutninger ut ifra det.

Dreiedekoren i seg selv har jeg funnet til å være forholdsvis mangfoldig. I denne oppgaven har jeg identifisert syv ulike dreiedekorelementer på lokk, og 13 ulike elementer for fatene, skålene, bollene og karene. Jeg har funnet at det var vanlig å tilføre både ett og flere ulike

elementer, og at dette trolig ble gjort som en del av dreieprosessen.

I forhold til produksjon har jeg nevnt at i forhold til materiale sett på i denne undersøkelsen, er det trolig er snakk om lokalt produserte gjenstander. I forhold til funn av dreide gjenstander med dekor fra andre byer, har jeg sett at elementer går igjen. Dette kan tyde på at bruken av dreiedekor var en vanlig form for dekor, både før og etter middelalderen, og den var ikke begrenset til bare Bergen og Bryggen.

Den økende mengden funnmateriale fra de fem første periodene kan tyde på at det har vært en økning i bruken av slike gjenstander, noe som også kan knyttes opp mot økning i bosetninger på Brygge-området. Når dette materialet avtok rundt 1400 har det delvis sammenheng med endret bossdepoenering, men det kan også ha sammenheng med at den tyske befolkningen som overtok Brygge-området var preget av en annen materiell kultur, og heller foretak å bruke andre typer husholdsredskaper enn i tre, som for eksempel keramikk og metall.

Av teoretiske tilnærminger som en forståelses- og tolkningsramme har jeg sett på Pierre Bourdieus ulike teorier som går ut på sosial lagdeling, og Norbert Elias' teori om dannelsesprosesser og sivilisering. For meg har disse perspektivene vært relevante i forhold til individer og dekorerte gjenstanders plass i samfunnet, da sett opp mot Homi Bhabhas begrep *mimicry*, eller etterligning. De har vært nyttige som perspektiver, men samtidig vanskelige å anvende mer direkte på grunn av det fragmenterte materialet som ikke er funnet direkte i in situ brukskontekster. Det forholdsvis homogene materialet tyder kan hende ikke på noe sterkt behov for sosial distingvering når det gjaldt enkle bruksgjenstander i husholdet.

Summary

The subject of this master thesis is an archaeological study of decorated wooden household objects from the medieval town of Bergen. It focuses on artifacts that were found during the excavations at Bryggen in Bergen, from 1955 to 1968. During the Middle Ages, Bryggen was a major centre for international trade, as well as a residential area. The study comprises an analysis of 443 objects, to a large extent damaged artifacts of vessels (257), bowls (71), plates (71), lids (37) and spoons (7). The aim has been to shed some light on the wooden household objects in relation to material culture, by examining their decorations, through a process of identification and classification, as well as a spatial analysis. The majority of these artifacts have been dated to the 12th, the 13th and the 14th centuries. The earliest dated finds are from the early 12th century, and I have found that from the early 15th century there is a significant drop in artifacts found.

The majority of the artifacts that have been the focus for this study have not been part of any previous major studies. While smaller groups have been part of other works, none have been to the extent I have looked at it, nor had the same approach with regard to decorated objects.

I have found that while there is little change in the artifacts themselves, their form and function seem to have been consistent throughout the Middle Ages, some change can be seen in relation to the spatial analysis with regards to where they were found. The majority of the artifacts has been found in the areas close to the waterfront, and seems to be the result of a form of waste management, where the household waste of the expanding medieval town was, among other things, used to extend the harbor area. In the early 1400s, the waste management at Bryggen changed, and the waste was now moved away from the area. This again may explain why there are so few artifacts found at Bryggen that dates to the 15th century, and later.

The decorated objects are dominated by decorations that have been added as a part of the woodturning process, and I have identified several individual decorative elements within this type. This form of decoration is present on 88 per cent of all the decorated household objects. While other forms of decoration have been identified, like etched carvings in the form of circles and other shapes, these are mainly found on the spoons and the lids, which is only about 10 per cent of the artifacts. The high numbers of objects made with the woodturning

technique means that one can assume that we are talking about local production of these artifacts, as opposed to import. We can also assume that it required some skill, and therefore was done by trained craftsmen, and that it was not something everyone was capable of.

I have found that there seems to be a continuous use of the various decorative elements used in the woodturning process. I have identified seven different elements that have been in use on the lids, and 13 different elements in use on the vessels, bowls and plates. While some elements may appear in some phases only to disappear and return again in a later phase, this does not necessarily mean that the use of it stopped. It merely means that for those phases, we simply do not have any finds of objects decorated with that particular element.

The study of these decorated household artifacts have shown that for the most part we are talking about a simple form of decoration, used on objects that were a part of the everyday household. The various decorative elements were diverse, yet the style itself stayed the same throughout the Middle Ages.

Figurliste

(Med mindre annet er oppgitt er alle fotografier tatt av Cicilie Husebø Nilsen)

- Figur 1.1** Utgravingsområdet med de utgravde bygårdene inntegnet , Bryggen i Bergen. (etter Øye 2005): I UBAS 2005
- Figur 3.1** Brannlagskronologien på Bryggen. (etter Herteig 1990/91)
- Figur 3.2** Kart over utgravingsområdet på Bryggen. (etter Øye 1988)
- Figur 4.1** Plastisk utformede skjeer fra Bryggen i Bergen.
- Figur 4.2** Ornerte skjeer med ulike innrissede mønstre, fra Bryggen i Bergen.
- Figur 4.3** Dekorete lokk fra Bryggen i Bergen. Dekortype DL1 – rissede sirkler.
- Figur 4.4** Dekorete lokk fra Bryggen i Bergen. Dekortype DL2 – risset geometrisk.
- Figur 4.5** Oversikt over undergrupper for dreiedekor på lokk i Brygge-materiale.
- Figur 4.6** Dekorete lokk fra Bryggen i Bergen. Dekortyper (DL3) avbildet: BRM 0/4734 (DL3c), BRM 0/88383 (DL3d), BRM 0/19454 (DL3b, DL3c, DL3d, DL3e).
- Figur 4.7** Dekorete lokk. Dekortype DL4 – flettemønster.
- Figur 4.8** Oversikt over undergrupper for dreiedekor på fat, skål/boller og kar.
- Figur 4.9** Dreiedekor på fat fra Bryggen i Bergen. Dekortyper representert: BRM 0/14919/02 (DK1c, DK1d, DK1n), BRM 0/48221 (DK1e, DK1i), BRM 0/15554 (DK1c, DK1d, DK1i), og BRM 0/7965 (DK1a, DK1c, DK1d).
- Figur 4.10** Dreiedekor på skåler/boller fra utgravingene på Bryggen i Bergen. Dekortyper representert: BRM 0/29531 (DK1d, DK1f, DK1k), BRM 0/31705 (DK1d, DK1k), BRM 0/23287 (DK1l), BRM 0/7308 (DK1b, DK1i).
- Figur 4.11** Dreiedekor på skåler/boller fra Bryggen i Bergen. Dekortyper representert: BRM 0/6508 (DK1i), BRM 0/89449 (DK1i, DK1k), BRM 0/95187 (DK1i, DK1m).
- Figur 4.12** Dreiedekor på skåler/boller fra Bryggen i Bergen. Dekortyper representert: BRM 0/85627 (DK1d, DK1i, DK1k, DK1l), BRM 0/86996 (DK1d, DK1i).
- Figur 4.13** Skål BRM 0/41093 fra Bryggen i Bergen. Dreiedekor typer DK1b, DK1d og DK1k.
- Figur 4.14** Oversikt over undergrupper for DK2.
- Figur 4.15** Dekorgruppe DK2- risset, på fat. (f.v) DK2a, og DK2b.
- Figur 4.16** Forklaring over DK3 undergrupper.
- Figur 4.17** Skål fra dekorgruppe DK3a. Den har metallpunkter i bunn og langs kant.

- Figur 4.18** Dekorgruppe DK3c. Skål formet som en fugl.
- Figur 5.1** Brannlagskronologien på Bryggen. (etter Herteig 1990/91).
- Figur 5.2** Datering til skjeene.
- Figur 5.3** Dekortyper på lokk i bruk på Bryggen i forhold til perioder. P=periode, N=33.
- Figur 5.4** Spredning av dreiedekorelementer på lokk. P=periode, N=36.
- Figur 5.5** Fordeling av dekortyper på fat i forhold til perioder. P=periode, N=60.
- Figur 5.6** Spredning av dreiedekorelementer på fat i forhold til perioder. P=periode, N=110.
- Figur 5.7** Ulike dekortyper funnet på skålene og bollene i forhold til periode. P=periode, N=237.
- Figur 5.8** Spredning av dreiedekorelementer på skåler og boller i forhold til perioder. P=periode, N=381.
- Figur 5.9** Ulike dekortyper funnet på karene. P=periode, N=65.
- Figur 5.10** Spredning av dreiedekorelementer på kar i forhold til periode. P=periode, N=88.
- Figur 5.11** Oversikt over funn i de forskjellige periodene. Stiplet linje markerer gammel sjølinje Grunnkart etter Øye 1988.
- Figur 5.12** Oversikt over funn i de forskjellige periodene. Stiplet linje markerer gammel sjølinje Grunnkart etter Øye 1988.

Diagramliste

- Diagram 4.1** Oversikt over bruk av dreiedekorelementer på lokk i Brygge-materiale. N=39
- Diagram 4.2** Oversikt over tilstanden til fatene, skål/bollene og karene. N=399.
- Diagram 4.3** Oversikt over bruk av ulike elementer i dreiedekor. N=640.
- Diagram 4.4** Antall ulike former for dreiedekorelementer på gjenstandene. N=391.
- Diagram 5.1** Tidsmessig fordeling av dekorerte husholdsgjenstander i forhold til periode 2-8 på Bryggen. N=400.
- Diagram 5.2** Tidsmessig fordeling av dekorerte lokk i forhold til perioder. N=33.
- Diagram 5.3** Tidsmessig fordeling av dekorerte fat. I forhold til perioder N=60.
- Diagram 5.4** Fordeling av dreiedekor på fat i de forskjellige periodene. N=59.

Diagram 5.5 Tidsmessig fordeling av dekorerte skåler og boller i forhold til perioder. N=235.

Diagram 5.6 Fordeling av dreiedekor på skåler og boller i de ulike periodene. N=233.

Diagram 5.7 Tidsmessig fordeling av kar i forhold til perioder på Bryggen N=65.

Diagram 5.8 Fordeling av dreiedekor på kar i de ulike periodene. N=63.

Litteraturliste

Anker, P. 1993. Kunsthåndverket i middelalderen. I: *Onsdagskvelder i Bryggens Museum - VIII*. (red. I. Øye), s. 66-92. Bergen.

Bagge, S. 1990. Det primitive middelaldermennesket? Kropp, vold og seksualitet. I: *Onsdagskvelder i Bryggens Museum - V*. (red. I. Øye), s. 41-67. Bergen.

Bhabha, H.K. 1994. *The location of culture*. Routledge, London.

Bourdieu, P. 1979 [1995]. *Distinksjonen: en sosiologisk kritikk av dømmekraften*. Pax, Oslo.

Conkey, M.W & Hastorf, C.A. 1990. Introduction. *The uses of style in archaeology*. (Conkey & Hastorf red.). Cambridge University Press. s. 1-4.

Dark, K.R. 1995. *Theoretical archaeology*. Cornell University Press, Ithaca, NY.

Elias, N. 1994. *The civilizing process*. Blackwell, Oxford.

Folkvord, A. 2007. *Dekorerte tresaker fra Folkebibliotekstomta i Trondheim. Beskrivelse, analyse og vurdering*. Universitetet i Oslo.

Fuglesang, S. 1980. *Some aspects of the Ringerike style. A phase of 11th century Scandinavian art*. Odense University Press.

Fuglesang, S. 1991 I. Ornament. *De arkeologiske utgravinger i Gamlebyen, Oslo. Bind 8. Dagliglivets gjenstander – Del 2.* (red. Schia, E & Molaug, P.B). Alvheim & Eide Akademisk Forlag. Øvre Ervik.

Fuglesang, S. 1991 II. Spoons. *De arkeologiske utgravinger i Gamlebyen, Oslo. Bind 8. Dagliglivets gjenstander – Del 2.* (red. Schia, E & Molaug, P.B). Alvheim & Eide Akademisk Forlag. Øvre Ervik.

Gjærder, P. 1974. *Norske drikkekar av tre.* Universitetsforlaget.

Grieg, S. 1933. *Middelalderske byfund fra Bergen og Oslo.* Det Norske vitenskaps-akademi, A.W. Brøggers Boktrykkeri A/S. Oslo.

Hansen, G. 2005. *Bergen c 800-1170. The Emergence of a Town.* The Bryggen Papers Main Series No 6. Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS, Bergen.

Hegmon, M. 1992. *Archaeological Research on Style.* Annual Review of Anthropology, Vol. 21. s. 517-536.

Helle, K. 1982. *Bergen Bys Historie I – Kongssete og kjøpstad. Fra opphavet til 1536.* Universitetsforlaget, Oslo, Bergen, Tromsø.

Helle, K. 1998. Medieval Fires in Bergen According to Written Sources. I: *The Bryggen Papers. Medieval Fires in Bergen – revisited. Supplementary series No. 6.* s 81-127. Fagbokforlaget. Bergen.

Herteig, A.E. 1969. *Kongers havn og handels sete. Fra de arkeologiske undersøkelser på Bryggen i Bergen 1955-68.* H Aschehoug & Co, Oslo.

Herteig, A.E. 1990. *The Buildings at Bryggen. Their Topographical and Chronological Development, The Bryggen Papers. Main Series Vol 3. Part 1.* Norwegian University Press. Drammen.

Herteig, A.E. 1991. *The Buildings at Bryggen. Their Topographical and Chronological*

Development, The Bryggen Papers. Main Series Vol 3. Part 2. Norwegian University Press. Drammen.

Herteig, A.E. 2005. *Bryggen, fra saniteringsobjekt til internasjonalt kulturminne.* Vigmostad & Bjørke AS, Bergen.

Herteig, A og Hansen, G. 1984-1999. Upubliserte notater og rapport vedrørende brannlagskronologien på Bryggen.

Hodder, I & Hutson, S. 2003. *Reading the past: current approaches to interpretation in archaeology.* Cambridge University Press, Cambridge.

Lang, J.T. 1988. *Viking-Age Decorated Wood: A Study of its Ornament and Style.* Royal Irish Academy.

Liestøl, A. 1964. *Runer frå Bryggen.* Bergen.

Lund, G.K. 2010. *Spill i middelalderens bysamfunn : en arkeologisk analyse av spillmateriale fra Bergen.* Masteroppgave, Universitetet i Bergen.

Moldung, H.M.R. 2000. *Et sted i middelalderbyen. En arkeologisk studie av bebyggelse og gårdsstruktur i Bergen ca. 1100-1500.* Upublisert hovedfagsoppgave. Universitetet i Bergen.

Mygland, S.S. 2003. *Barn i byen : en arkeologisk analyse av gjenstandsmateriale knyttet til barn i Bergen, fra ca. 1100 til 1700.* Hovedoppgave, Universitetet i Bergen.

Nøttveit, O.M. 2009. *Sheats and Scabbards from Medieval Bergen – In a Comparative Perspective.* Departement of Archaeology, History, Cultural Studies and Religion. UiB.

Olsen, O.M. 2004. *Medieval Fishing Tackle from Bergen, The Bryggen Papers, Main Series No 5.* Fagbokforlaget. Bergen.

Sackett, J.R. 1985. *Style and Ethnicity in the Kalahari: A Reply to Wiessner.* American Antiquity, Vol. 50, No. 1. Society for American Archaeology. 154-159.

Read, D.W. 2007. *Artifact classification: a conceptual and methodological approach*. Left Coast Press, Walnut Creek, California.

Schia, E. 1990. Introduksjon. *De arkeologiske utgravinger i Gamlebyen, Oslo. Bind 7. Dagliglivets gjenstander – Del 1*. (red. Schia, E & Molaug, P.B). Alvheim & Eide Akademisk Forlag. Øvre Ervik.

Weber, B. 1990. Tregjenstander. *De arkeologiske utgravinger i Gamlebyen, Oslo. Bind 7. Dagliglivets gjenstander – Del 1*. (red. Schia, E & Molaug, P.B). Alvheim & Eide Akademisk Forlag. Øvre Ervik.

Wiessner, P. 1983. *Style and Social Information in Kalahari San Projectile Points*. American Antiquity, Vol. 48, No. 2. Society for American Archaeology. 253-276.

Økland, B. G. 1998. *Det Ureine Avfallet? Ein arkeologisk analyse av avfallshandtering i Bergen 1150-1700*. Upublisert Hovedfagsoppgave. Universitetet i Bergen.

Øye, I. 1988. *Textile Equipment and its working environment, Bryggen in Bergen, c 1150-1500*. The Bryggen Papers Main Series Vol. 2. Norwegian University Press.

Øye, I. 1998. Introduction. *Medieval Fires in Bergen – Revisited*. Fagbokforlaget, Bergen.

Øye, I. 2005. Kammer, kjønn og kontekst i *Fra funn til samfunn*. Universitetet i Bergen *arkeologiske skrifter*. Universitetet i Bergen.

APPENDIKS

Oversikt over husholdsgjenstander brukt i undersøkelsen

SKJEER

BRM 0/	Undernr	Dekortype	Elementer	Datering
17434		Plastisk utforming	Utforming på skaft	1248-1332
21842		Ornert	Ornert inni skjebadet	1198-1248
41499		Ornert	Ornert skaft og blad	1198-1248
46161		Plastisk utforming	Utformet skaft	Ca.1120-1171/71
55962		Ornert	Ornert, mulig Ringerike	1171/71-1198
62799		Plastisk utforming	Mulig kopi av metallskje	1198-1248
63461		Plastisk utforming	Rissede riller i skaftet	1170/71-1198

LOKK

BRM 0/	Undernr	Dekortype	Elementer	Datering
1034		DL3 - Dreiedekor	a	1332-1413
1740		DL3 - Dreiedekor	b	1248-1332
1839		DL1 - Rissede sirkler	Fire sirkler	1332-1413
2106		DL2 - Risset geometrisk	Sirkelpar, mønster	1332-1413
2649		DL2 - Risset geometrisk	Sirkler, mulig DL3	1248-1332
4734		DL3 - Dreiedekor	c	1198-1248
5352		DL3 - Dreiedekor	d	Omkring 1413
5438		DL1 - Rissede sirkler	Tre sirkler	Omkring 1413
6862		DL3 - Dreiedekor	c	1332-1413
7619		DL1 - Rissede sirkler	To sirkle	1332-1413
14011		DL2 - Risset geometrisk	To sirkelpar	1413-1476
17954		DL3 - Dreiedekor	a, d	1198-1248
18034		DL5 - Usikker Type	Mulig DL3	1198-1248
19454		DL3 - Dreiedekor	b, c, d, e	1248-1332
28633		DL3 - Dreiedekor	c	1248-1332
31152		DL1 - Rissede sirkler	Fire grove sirkler	1198-1248
31645		DL3 - Dreiedekor	b, d	1198-1248
31938		DL3 - Dreiedekor	b	1170/71-1198
37735		DL3 - Dreiedekor	d	1248-1332
37848		DL3 - Dreiedekor	b	1248-1332
41571		DL3 - Dreiedekor	b	1198-1248
41590		DL3 - Dreiedekor	b	1198-1248
42639		DL3 - Dreiedekor	a	I nivå med 1198
44863		DL3 - Dreiedekor	a, d	ca.1120-1170/71
44939		DL3 - Dreiedekor	a, f	ca.1120-1170/71
45878		DL3 - Dreiedekor	f	1198-1248
46385		DL3 - Dreiedekor	b, e	ca.1120-1170/71
50439		DL3 - Dreiedekor	d	1248-1332
51575		DL5 - Usikker Type	Sirkler, mulig DL3	1248-1332
54250		DL3 - Dreiedekor	b, d	ca.1120-1170/71
54308		DL3 - Dreiedekor	c	ca.1120-1170/71
54605		DL3 - Dreiedekor	b, f	1170/71-1198
62778		DL4 - Flettemønster		1170/71-1198
64004		DL3 - Dreiedekor	b, f	ca.1120-1170/71

72980	DL3 - Dreiedekor	d	Udatert
82287	DL3 - Dreiedekor	f, g	1198-1248
88383	DL3 - Dreiedekor	d	1198-1248

FAT

BRM 0/	Undernr	Dekortype	Elementer	Datering
123	/01-02	DK1 - Dreiedekor	a, b, c	Udatert
1118		DK1 - Dreiedekor	e, svak d	1332-1413
1368		DK1 - Dreiedekor	c, d	1413-1476
1527		DK1 - Dreiedekor	e (svak)	1332-1413
2807		DK1 - Dreiedekor	e, f	1248-1332
3674		DK1 - Dreiedekor	d	Udatert
5437		DK1 - Dreiedekor	f	Omkring 1413
5715		DK1 - Dreiedekor	d	1332-1413
5738		DK1 - Dreiedekor	b (svak)	1332-1413
6247		DK1 - Dreiedekor	d, a	1332-1413
6276		DK1 - Dreiedekor	d, f	1332-1413
6212		DK2 - Risset	DK2a	1332-1413
6374		DK1 - Dreiedekor	d	1332-1413
6385		DK1 - Dreiedekor	e, d	1332-1413
6419		DK1 - Dreiedekor	e	1332-1413
6483		DK1 - Dreiedekor	e	1332-1413
6493		DK1 - Dreiedekor	e	1332-1413
6900		DK1 - Dreiedekor	c	1332-1413
7701		DK1 - Dreiedekor	d	1248-1332
7965		DK1 - Dreiedekor	a, c, d	1332-1413
8002		DK1 - Dreiedekor	b, d	1332-1413
8137		DK1 - Dreiedekor	d, e	1332-1413
8313		DK1 - Dreiedekor	d	1248-1332
8444		DK1 - Dreiedekor	a, b	1248-1332
8669		DK1 - Dreiedekor	l, k	1332-1413
8853		DK2 - Risset	DK2b	Udatert
13427	/02	DK1 - Dreiedekor	f	1332-1413
13433		DK1 - Dreiedekor	c	1332-1413
13589	/01	DK1 - Dreiedekor	d (x4)	1332-1413
13627	/02	DK1 - Dreiedekor	f	Udatert
14769		DK1 - Dreiedekor	m	1332-1413
14910	/02	DK1 - Dreiedekor	c, d, n	1332-1413
15554		DK1 - Dreiedekor	c, d, j, i	1332-1413
16155		DK1 - Dreiedekor	b, i	1248-1332
17160		DK1 - Dreiedekor	e, f	1248-1332
17587		DK1 - Dreiedekor	a, l	1248-1332
18190		DK1 - Dreiedekor	c, d, k	1332-1413
18233		DK1 - Dreiedekor	a, c, d	1332-1413
18471		DK1 - Dreiedekor	c, d, l	1198-1248
18551		DK1 - Dreiedekor	f	1198-1248
24884		DK1 - Dreiedekor	a, e, f	1332-1413

25971	DK1 - Dreiedekor	d, i	Omkring 1198
28030	DK1 - Dreiedekor	l	1332-1413
28983	DK1 - Dreiedekor	d	1248-1332
29488	DK1 - Dreiedekor	d, m	1248-1332
30451 /02	DK1 - Dreiedekor	d	1198-1248
30873	DK1 - Dreiedekor	d, i l	1198-1248
36626	DK1 - Dreiedekor	d, f	1332-1413
36698	DK1 - Dreiedekor	f, i, d	1413
37445	DK1 - Dreiedekor	e	1332-1413
38059	DK1 - Dreiedekor	j, l, a	1248-1332
38236	DK1 - Dreiedekor	d, i	1332-1413
38407	DK1 - Dreiedekor	f, i, e	1332-1413
40055	DK1 - Dreiedekor	i, e, l	1248-1332
41172	DK1 - Dreiedekor	l, i	1248-1332
45310	DK1 - Dreiedekor	l, d, b	ca.1120-1170/71
46481	DK1 - Dreiedekor	d, i	1170/71-1198
48221	DK1 - Dreiedekor	e, i	1332-1413
49495	DK1 - Dreiedekor	d, i	1413-1476
50677	DK1 - Dreiedekor	d	1248-1332
54736	DK1 - Dreiedekor	d	ca.1120-1170/71
55714	DK1 - Dreiedekor	d, e	1170/71-1198
58712	DK1 - Dreiedekor	b, i	1332-1413
60931	DK1 - Dreiedekor	d	Udatert
68978	DK1 - Dreiedekor	e, f, i	1332-1413
77667	DK1 - Dreiedekor	d	1198-1248
79719	DK1 - Dreiedekor	b, d, e	1332-1413
80249	DK1 - Dreiedekor	e, l, i	1198-1248
80864	DK1 - Dreiedekor	b, l	Udatert
89733	DK1 - Dreiedekor	i	Udatert
89735	DK1 - Dreiedekor	i	Udatert

SKÅLER OG BOLLER

BRM 0/	Undernr	Dekortype	Elementer	Datering
1268		DK1 - Dreiedekor	c, d	1198-1248
1360		DK1 - Dreiedekor	d	1332-1413
1427		DK1 - Dreiedekor	d	1332-1413
1865		DK1 - Dreiedekor	b, mulig i	1332-1413
1880		DK1 - Dreiedekor	j	1248-1332
2049		DK3 - Annen dekor	DK4a - Metallpunkter	1332-1413
2115		DK1 - Dreiedekor	d,	1248-1332
2629		DK1 - Dreiedekor	h	1248-1332
2921		DK1 - Dreiedekor	d, k	1332-1413
2982		DK1 - Dreiedekor	f	1332-1413
3566		DK1 - Dreiedekor	h	1248-1332
4155		DK1 - Dreiedekor	a, b, i	1248-1332
4208		DK1 - Dreiedekor	c	1198-1332
4326		DK1 - Dreiedekor	d	1248-1332

4603	DK1 - Dreiedekor	e	1198-1248
4941	DK1 - Dreiedekor	d, b	1198-1248
4958	DK1 - Dreiedekor	f	1170/71-1198
5233	DK1 - Dreiedekor	d	1413-1476
5696	DK1 - Dreiedekor	d	1332-1413
6014	DK1 - Dreiedekor	e	1332-1413
6089 /01	DK1 - Dreiedekor	a	1332-1413
6089 /02	DK1 - Dreiedekor	a	1332-1413
6215	DK1 - Dreiedekor	b, mulig f	1332-1413
6277	DK1 - Dreiedekor	f	1332-1413
6318	DK1 - Dreiedekor	a, d	1332-1413
6400	DK1 - Dreiedekor	f	1332-1413
6461	DK1 - Dreiedekor	f	1332-1413
6508	DK1 - Dreiedekor	i	1248-1332
6696	DK1 - Dreiedekor	c	1413-1702
6709	DK1 - Dreiedekor	i, e	1332-1413
6734	DK1 - Dreiedekor	a	1332-1413
6737	DK1 - Dreiedekor	h	1332-1413
6867	DK1 - Dreiedekor	h	1332-1413
6918	DK1 - Dreiedekor	c	1332-1413
6941	DK1 - Dreiedekor	f	1332-1413
7008	DK1 - Dreiedekor	c	1332-1413
7279	DK1 - Dreiedekor	h	1332-1413
7308	DK1 - Dreiedekor	j, b, i	1332-1413
7312	DK1 - Dreiedekor	g, i, mulig j	1332-1413
7315	DK1 - Dreiedekor	f	1332
7405	DK1 - Dreiedekor	h	1248-1332
7508	DK1 - Dreiedekor	h	1332-1413
7603	DK1 - Dreiedekor	h	1332-1413
7750	DK1 - Dreiedekor	d, j	Udatert
7983	DK1 - Dreiedekor	l	1332-1413
8070	DK1 - Dreiedekor	d	1332-1413
8217	DK1 - Dreiedekor	d	1332-1413
8230	DK1 - Dreiedekor	j, l	1248-1332
8254	DK1 - Dreiedekor	c, d	1332-1413
8301	DK1 - Dreiedekor	a, d	1332-1413
8334	DK1 - Dreiedekor	c, d	1332-1413
8349	DK1 - Dreiedekor	d	1332-1413
8434	DK1 - Dreiedekor	d	1248-1332
8443	DK1 - Dreiedekor	m	1248-1332
8698	DK1 - Dreiedekor	d	1248-1332
8720	DK1 - Dreiedekor	a, c, l	1248-1332
8721	DK1 - Dreiedekor	d	1248-1332
8747	DK1 - Dreiedekor	d	1332-1413
8757	DK1 - Dreiedekor	d, i	1332-1413
8959	DK1 - Dreiedekor	i, j, l	1248-1332
8986	DK1 - Dreiedekor	d, l	1248-1332
13589 /02	DK1 - Dreiedekor	c	1332-1413
13934	DK1 - Dreiedekor	d	1332-1413
13948	DK1 - Dreiedekor	i, m	1476-1702

14350	DK1 - Dreiedekor	d, k	1332-1413
14910	/01 DK1 - Dreiedekor	e, i	1332-1413
14958	DK1 - Dreiedekor	d, k	1332-1413
15220	DK1 - Dreiedekor	h	Udatert
15268	DK1 - Dreiedekor	a	1332-1413
16117	DK1 - Dreiedekor	d	1248-1332
16224	DK1 - Dreiedekor	i	1248-1332
16472	DK1 - Dreiedekor	f, l	1198-1248
17025	DK1 - Dreiedekor	d	1248-1332
17487	DK1 - Dreiedekor	d	1248-1332
17743	DK1 - Dreiedekor	d	1248-1332
17808	DK1+DK3	c, d, f + DK3b	1248-1332
17819	DK1 - Dreiedekor	b, l	1248-1332
17824	DK1 - Dreiedekor	d, l	1248-1332
17880	DK1 - Dreiedekor	m, i	1248-1332
17899	DK1 - Dreiedekor	i, m	1248-1332
18140	DK1 - Dreiedekor	d, l	1170/71-1248
18155	DK1 - Dreiedekor	d, l	1248-1332
18221	DK1 - Dreiedekor	d	1248-1332
18363	DK1 - Dreiedekor	m	1248-1332
18705	DK1 - Dreiedekor	d	1198-1248
18745	DK1 - Dreiedekor	i, l	1198-1248
18850	DK1 - Dreiedekor	l, h	1198-1248
18896	DK1 - Dreiedekor	e	1198-1248
18992	DK1 - Dreiedekor	d, m	1198-1248
19175	DK1 - Dreiedekor	m	1198-1248
19206	DK1 - Dreiedekor	a, d, l	1198-1248
19269	DK1 - Dreiedekor	l	1198-1248
19314	DK1 - Dreiedekor	i, m	1198-1248
19655	DK1 - Dreiedekor	a, i	1198-1248
19748	DK1 - Dreiedekor	d, l	1198-1248
20074	DK1 - Dreiedekor	e, i	1198-1248
20203	DK1 - Dreiedekor	i	1198-1248
20215	DK1 - Dreiedekor	d	1198-1248
20263	DK1 - Dreiedekor	e,	1198-1248
20484	DK1 - Dreiedekor	c, f, d, i, mulig j	1248-1332
20520	DK1 - Dreiedekor	l, i	1332-1413
20673	DK1 - Dreiedekor	a, f	1198-1248
21152	DK1 - Dreiedekor	d	1198-1248
21214	DK1 - Dreiedekor	d, i	1198-1248
21318	DK1 - Dreiedekor	d, l	1198-1248
21372	DK1 - Dreiedekor	i	1198-1248
21698	DK1 - Dreiedekor	a, m	1198-1248
21793	DK1 - Dreiedekor	h	1198-1248
22615	DK1 - Dreiedekor	d	1170/71-1198
23099	DK1 - Dreiedekor	e, m	1170/71-1198
23150	DK1 - Dreiedekor	l	1476-1702
23178	DK1 - Dreiedekor	a, m	1170/71-1198
23218	DK1 - Dreiedekor	b, f	1248-1332
23287	DK1 - Dreiedekor	m	1170/71-1198

23310	DK1 - Dreiedekor	d, j, l	1248-1332
23498	DK1 - Dreiedekor	e	1248-1332
23586	DK1 - Dreiedekor	a, l	1248-1332
23719	DK1 - Dreiedekor	j, m, l	1198-1248
24012	DK1 - Dreiedekor	d, m	1248-1332
24477	DK1 - Dreiedekor	d	1198-1248
24478	DK1 - Dreiedekor	f, l	1198-1248
24543	DK1 - Dreiedekor	d	1198-1248
25493	DK1 - Dreiedekor	d	1170/71-1198
26158	DK1 - Dreiedekor	d	1170/71-1248
26341	DK1 - Dreiedekor	d, f, i	1170/71-1198
26373	DK1 - Dreiedekor	d, h	1332-1413
26458	DK1 - Dreiedekor	i	1413-1476
26532	DK1 - Dreiedekor	d	1413-1476
26633	DK1 - Dreiedekor	l	1170/71-1198
26817	DK1 - Dreiedekor	d, e	1332-1413
27158	DK1 - Dreiedekor	f, i	1248-1332
28449	DK1 - Dreiedekor	e	1332-1413
29000	DK1 - Dreiedekor	f, i, l	1332
29275	DK1 - Dreiedekor	c, i	1248-1332
29321	DK1 - Dreiedekor	b	1248-1332
29326	DK1 - Dreiedekor	l, e	1248-1332
29437	DK1 - Dreiedekor	d	1248-1332
29531	DK1 - Dreiedekor	l, f, d	1198-1248
29665	DK1 - Dreiedekor	d	1198-1248
29974	DK1 - Dreiedekor	j, i	1198-1248
30257	DK1 - Dreiedekor	c, d, m	1170/71-1248
31312	DK1 - Dreiedekor	f, e	1198-1248
30377	DK1 - Dreiedekor	i	1198-1248
30399	DK1 - Dreiedekor	f	1198-1248
30451 /01	DK1 - Dreiedekor	l	1198-1248
30978	DK1 - Dreiedekor	c, d, j	1248-1332
31137	DK1 - Dreiedekor	e	1198-1248
31192	DK1 - Dreiedekor	f, l	1198-1248
31193	DK1/DK2 (mulig)	DK1d, mulig DK2b	1198-1248
31605	DK1 - Dreiedekor	c, d, l	1248-1332
31705	DK1 - Dreiedekor	d, l	1170/71-1248
32046	DK1 - Dreiedekor	k, l, d	1198-1248
32215	DK1 - Dreiedekor	i, l	1170/71-1198
32229	DK1 - Dreiedekor	g, d	Udatert
32857	DK1 - Dreiedekor	i (x3)	1198-1248
32898	DK1 - Dreiedekor	i, l	1198-1248
32901	DK1 - Dreiedekor	a, d, l, i	1198-1248
32942	DK1 - Dreiedekor	j, i	1170/71-1198
33005	DK1 - Dreiedekor	b, d	1170/71-1198
34785	DK1 - Dreiedekor	d, h, j, l	1476-1702
35750	DK1 - Dreiedekor	i, e	1170/71-1198
35958	DK1 - Dreiedekor	a	1170/71-1248
36020	DK1 - Dreiedekor	i, l	Udatert
36181	DK1 - Dreiedekor	d, i	1248-1332

36411	DK1 - Dreiedekor	j, d, i, l, e	Udatert
36973	DK1 - Dreiedekor	a, i	1332-1413
37503	DK1 - Dreiedekor	d	1248-1332
37649	DK1 - Dreiedekor	i, j, d	Udatert
37670	DK1 - Dreiedekor	d, i	1248-1332
37891	DK1 - Dreiedekor	d	1248-1332
38105	DK1 - Dreiedekor	i	1248-1332
38384	DK1 - Dreiedekor	n, i, l	1332-1413
38838	DK1 - Dreiedekor	d, i	1248-1332
39207	DK1 - Dreiedekor	d, i, l	1248-1332
39516	DK1 - Dreiedekor	a, e, m	1248-1332
39527	DK1 - Dreiedekor	i, l	1248-1332
39616	DK1 - Dreiedekor	f	1248-1332
39733	DK1 - Dreiedekor	j, l	1248-1332
39918	DK1 - Dreiedekor	l	1248-1332
41093	DK1 - Dreiedekor	b, d, l	1413-1476
41431	DK3 - Annen dekor	DK4c - skål formet som fugl	1198-1248
41572	DK1 - Dreiedekor	d, l	1198-1248
41741	DK1 - Dreiedekor	d	1198-1248
42087	DK1 - Dreiedekor	d, i	1198-1248
42308	DK1 - Dreiedekor	d	1170/71-1198
42381	DK1 - Dreiedekor	d, i	1170/71-1198
42436	DK1 - Dreiedekor	b, h	1170/71-1198
43801	DK1 - Dreiedekor	f, i	1198-1248
43806	DK1 - Dreiedekor	d	1170/71-1198
43955	DK1 - Dreiedekor	d, f	1170/71-1198
45252	DK1 - Dreiedekor	d, e, i	ca.1120-1171/71
45615 /03	DK1 - Dreiedekor	d	ca.1120-1171/71
45615 /04	DK1 - Dreiedekor	f, l	ca.1120-1171/71
46291	DK1 - Dreiedekor	i	ca.1120-1171/71
52105	DK1 - Dreiedekor	d, j	1198-1248
52672	DK1 - Dreiedekor	d, e, l, i	1248-1332
53143 /01	DK1 - Dreiedekor	d, i	1248-1332
53552	DK1 - Dreiedekor	d	1248-1332
53937	DK1 - Dreiedekor	d	1170/71-1198
54048	DK1 - Dreiedekor	d, i	1170/71-1198
54496	DK1 - Dreiedekor	b, e, l	ca.1120-1171/71
54516	DK1 - Dreiedekor	d, i, l	1248-1332
54614	DK1 - Dreiedekor	d	1170/71-1198
55090	DK1 - Dreiedekor	d, j, l	ca.1120-1171/71
55207	DK1 - Dreiedekor	f, i	ca.1120-1171/71
55928	DK1 - Dreiedekor	d	1170/71-1198
59008	DK1 - Dreiedekor	d	1332-1413
59260	DK1 - Dreiedekor	h	1332-1413
61731	DK1 - Dreiedekor	d, l	1198-1248
61734	DK1 - Dreiedekor	d, h, l	1198-1248
62815	DK1 - Dreiedekor	d	1198-1248
62832	DK1 - Dreiedekor	d	1198-1248
62890	DK1 - Dreiedekor	d	1198-1248
63080	DK1 - Dreiedekor	i	1170/71-1198

63081	DK1 - Dreiedekor	d	1170/71-1198
63760 /02	DK1 - Dreiedekor	d, i	1170/71-1198
64412	DK1 - Dreiedekor	i, h	ca.1120-1171/71
64809	DK1 - Dreiedekor	i, l	ca.1120-1171/71
77603	DK1 - Dreiedekor	d	1248-1332
77978	DK1 - Dreiedekor	e, l	1170/71-1198
78144	DK1 - Dreiedekor	l	1170/71-1198
78924	DK1 - Dreiedekor	a	Udatert
79201	DK1 - Dreiedekor	l	Udatert
79345	DK1 - Dreiedekor	d	1248-1332
79541	DK1 - Dreiedekor	e, f	1198-1248
79903	DK1 - Dreiedekor	d, e	ca.1120-1171/71
80020	DK1 - Dreiedekor	d, f	1248-1332
80054	DK1 - Dreiedekor	d	ca.1120-1171/71
80309	DK1 - Dreiedekor	d	1198-1248
80517	DK1 - Dreiedekor	b, d, i	Udatert
80947	DK1 - Dreiedekor	d	Udatert
81051	DK1 - Dreiedekor	d, l, m	1170/71-1198
81220	DK1 - Dreiedekor	d	1170/71-1198
81332	DK1 - Dreiedekor	e, i	Udatert
81751	DK1 - Dreiedekor	a, i	1198-1248
81826	DK1 - Dreiedekor	i, l, d	1170/71-1198
83706	DK1 - Dreiedekor	l, i	1170/71-1198
85352	DK1 - Dreiedekor	l, i	1170/71-1198
85627	DK1 - Dreiedekor	d, m, l, i	1170/71-1198
85677	DK1 - Dreiedekor	b, i	1198-1248
86567	DK1 - Dreiedekor	d, m	1198-1248
86889	DK1 - Dreiedekor	i, l	1248-1332
86996	DK1 - Dreiedekor	i, d	1198-1248
88266	DK1 - Dreiedekor	d, l	1198-1248
89044	DK1 - Dreiedekor	d	1170/71-1198
89259	DK1 - Dreiedekor	l	1170/71-1198
89449	DK1 - Dreiedekor	l, i	1170/71-1198
89718	DK1 - Dreiedekor	f	1170/71-1198
89722	DK1 - Dreiedekor	d, f	1170/71-1198
89986	DK1 - Dreiedekor	f, j	1248-1332
90020	DK1 - Dreiedekor	f, i	Udatert
95057	DK1 - Dreiedekor	d	Udatert
95059	DK1 - Dreiedekor	d, i	Udatert
95083	DK1 - Dreiedekor	l, i, e	ca.1120-1171/71
95156	DK1 - Dreiedekor	l, h, e	1332-1413
95157	DK1 - Dreiedekor	l, d	1170/71-1198
95187	DK1 - Dreiedekor	i, n	Udatert

KAR

BRM 0/	Undernr	Dekortype	Elementer	Datering
1518		DK1 - Dreiedekor	a, d	1332-1413
4793	/01	DK1 - Dreiedekor	b, d	1248-1332
4793	/03	DK2 - Risset	DK2b	1248-1332
4803		DK3 - Annet	Flettemønster	1198-1332
5344		DK1 - Dreiedekor	h	1332-1413
5464		DK1 - Dreiedekor	i	1332-1476
5582		DK1 - Dreiedekor	h	1332-1413
6058		DK1 - Dreiedekor	c	1332-1413
6279		DK1 - Dreiedekor	d	1332-1413
6328		DK1 - Dreiedekor	d	1332-1413
7891		DK1 - Dreiedekor	b, d	1248-1332
8928		DK1 - Dreiedekor	i	1248-1332
13400		DK1 - Dreiedekor	b, f	1332-1413
13944		DK1 - Dreiedekor	l	1332-1413
16292		DK1 - Dreiedekor	d	1248-1332
17202		DK1 - Dreiedekor	l	1248-1332
18216		DK1 - Dreiedekor	d, l	1332-1476
18509	/01	DK1 - Dreiedekor	c, d, i	1198-1248
18760		DK1 - Dreiedekor	l	1198-1248
19156		DK1 - Dreiedekor	d, l	1198-1248
20845		DK1 - Dreiedekor	d	1198-1248
20932		DK1 - Dreiedekor	l	1198-1248
21343		DK2 - Risset	DK2b	1198-1248
22259		DK1 - Dreiedekor	b, l	1170/71-1248
22676		DK1 - Dreiedekor	i	1170/71-1198
22941		DK1 - Dreiedekor	i, d	1170/71-1198
23027		DK1 - Dreiedekor	d	1170/71-1198
23059		DK1 - Dreiedekor	b	1170/71-1198
23295		DK1 - Dreiedekor	d	1170/71-1198
25190		DK1 - Dreiedekor	d	1476-1702
26365		DK1 - Dreiedekor	d	1332-1413
28765		DK1 - Dreiedekor	e, m	1248-1332
29026		DK1 - Dreiedekor	i, l, m	1248-1332
29301		DK1 - Dreiedekor	d, i	1198-1248
29350		DK1 - Dreiedekor	d	1248-1332
29471		DK1 - Dreiedekor	d	1248-1332
29519		DK1 - Dreiedekor	l	1248-1332
30296		DK1 - Dreiedekor	l	1198-1248
30469		DK1 - Dreiedekor	d	1198-1248
30557		DK1 - Dreiedekor	l	1248-1332
31308		DK1 - Dreiedekor	l	1198-1248
31481		DK1 - Dreiedekor	d	1248-1332
31562		DK1 - Dreiedekor	i, l	1248-1332
31616		DK1 - Dreiedekor	d, l	1198-1248
31913		DK1 - Dreiedekor	d	1198-1248
31958		DK1 - Dreiedekor	d, h, f	1198-1248
32996		DK1 - Dreiedekor	h, l	1198-1248

33847	DK1 - Dreiedekor	i	1198-1248
36863	DK1 - Dreiedekor	m	1332-1413
37266	DK1 - Dreiedekor	c, d	1248-1332
39663	DK1 - Dreiedekor	f	1248-1332
42418	DK1 - Dreiedekor	d	1198-1248
42861	DK1 - Dreiedekor	i	1170/71-1198
49009	DK1 - Dreiedekor	i	1332-1413
50917	DK1 - Dreiedekor	d	1248-1332
51941	DK1 - Dreiedekor	i, j	1248-1332
52540	DK1 - Dreiedekor	i	1198-1248
54318	DK1 - Dreiedekor	d, l	ca.1120-1170/71
55626	DK1 - Dreiedekor	d, i, l	1170/71-1198
58581	DK1 - Dreiedekor	i	1332-1413
59355	DK1 - Dreiedekor	d	1332-1413
59480	DK1 - Dreiedekor	l, i	1332-1413
62302	DK1 - Dreiedekor	l	1248-1332
63296	DK1 - Dreiedekor	d, i	1170/71-1198
63591	DK1 - Dreiedekor	i	1248-1332
64605	DK1 - Dreiedekor	i	1248-1332
64862	DK1 - Dreiedekor	d, e	1248-1332
74630	DK1 - Dreiedekor	h	1198-1248
83153	DK1 - Dreiedekor	m, l	1248-1332
84291	DK1 - Dreiedekor	l	Udatert
95170	DK1 - Dreiedekor	i	Udatert